

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо застосування
окремих положень
Закону України
«Про запобігання корупції»
стосовно запобігання
та врегулювання
конфлікту інтересів,
дотримання обмежень
щодо запобігання корупції

Відскануйте QR-код, використовуючи
ваш телефон або планшет, щоб перейти
до пошуку по Методичним рекомендаціям

ЗМІСТ

Вступ.....	9
1. Особи, на яких поширюються вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та обмеження щодо запобігання корупції.....	11
2. Конфлікт інтересів та його складові.....	15
2.1. Основні складові конфлікту інтересів.....	15
2.2. Приватний інтерес.....	15
2.2.1. Типові обставини та ситуації, що свідчать про наявність приватного інтересу чи зумовлюють його виникнення.....	16
2.3. Службові повноваження та їх дискреційний характер.....	19
2.3.1. Визначення дискреційних повноважень.....	20
2.3.2. Приклади наявності/відсутності дискреційних повноважень.....	21
2.3.3. Приклад відсутності службових повноважень.....	22
2.4. Суперечність між приватним інтересом та повноваженнями.....	24
2.5. Відмінність між потенційним та реальним конфліктом інтересів...	25
2.5.1. Приклад різниці між потенційним та реальним конфліктом інтересів.....	25
3. Обов'язки у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів.....	27
3.1. Обов'язок вживати заходів щодо недопущення виникнення реального та потенційного конфлікту інтересів.....	27
3.2. Обов'язок повідомляти про наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів.....	28
3.3. Обов'язок не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів.....	29
3.4. Обов'язок вживати заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів.....	29
3.5. Алгоритм дій у випадку виникнення конфлікту інтересів.....	30
4. Дії особи у разі існування сумнівів щодо наявності конфлікту інтересів (ч. 5 ст. 28 Закону).....	32
5. Зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів (ст.ст. 29-34 Закону).....	34

5.1. Заходи зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів.....	34
5.2. Правила вибору заходу зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів.....	35
6. Особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ст. 35 ¹ Закону).....	39
6.1. Конфлікт інтересів у діяльності народних депутатів України.....	39
6.1.1. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності народних депутатів під час пленарного засідання Верховної Ради України.....	39
6.1.2. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, що виникає у зв'язку з участю народних депутатів у роботі колегіальних органів.....	40
6.1.3. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності народних депутатів під час реалізації повноважень одноосібно.....	41
6.2. Конфлікт інтересів у діяльності членів Кабінету Міністрів України.....	42
6.3. Конфлікт інтересів у діяльності керівників центрального органів виконавчої влади.....	43
6.4. Конфлікт інтересів у діяльності суддів.....	43
6.5. Конфлікт інтересів у суддів Конституційного Суду України.....	45
6.6. Конфлікт інтересів у діяльності деяких категорій посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад.....	46
6.6.1. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів під час засідань місцевих рад.....	46
6.6.2. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів під час засідань колегіальних органів.....	47
6.6.3. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів під час реалізації повноважень одноосібно.....	48
6.7. Конфлікт інтересів у діяльності осіб під час роботи в колегіальних органах.....	49
7. Запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав (ст. 36 Закону).....	51

7.1. Суб'єкти передачі (ч. 1 ст. 36. Закону).....	51
7.2. Вимоги щодо передачі підприємств та/або корпоративних прав (ч.ч. 1, 2 ст. 36 Закону).....	52
7.3. Способи передачі в управління належних особі корпоративних прав (ч. 3 ст. 36 Закону).....	52
7.4. Строки повідомлення про передачу (ч. 5 ст. 36 Закону).....	53
7.5. Особи, які не мають передавати в управління підприємства та/або корпоративні права (ч. 6 ст. 36 Закону).....	54
7.6. Як обчислюються визначені у ст. 36 Закону строки?.....	55
8. Обмеження щодо одержання подарунків (ст. 23 Закону).....	56
8.1. Визначення поняття «подарунок» та зміст обмеження.....	56
8.2. Категорії подарунків.....	56
8.3. Заборонені подарунки.....	56
8.4. Подарунки, дозволені з певними обмеженнями.....	57
8.5. Дозволені подарунки.....	59
9. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону).....	60
9.1. Зміст обмеження щодо зайняття іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю.....	60
9.2. Інша оплачувана діяльність.....	61
9.3. Підприємницька діяльність.....	61
9.4. Дозволені види оплачуваної діяльності.....	62
9.4.1. Викладацька діяльність.....	62
9.4.2. Наукова діяльність.....	63
9.4.3. Творча діяльність.....	64
9.4.4. Медична практика.....	66
9.4.5. Інструкторська та суддівська практика зі спорту.....	66
10. Обмеження щодо входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону).....	69

11. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (ст. 26 Закону).....	76
11.1. Зміст обмежень.....	76
11.1.1. Укладення трудових договорів.....	76
11.1.2. Представлення інтересів осіб.....	77
11.1.3. Розголошення/використання інформації.....	77
12. Обмеження спільної роботи близьких осіб (ст. 27 Закону).....	78
12.1. Зміст обмеження.....	78
12.2. Винятки з обмеження спільної роботи близьких осіб.....	79
12.3. Порядок і строки дій у разі виникнення обставин прямого підпорядкування між близькими особами.....	80
12.4. Алгоритм дій осіб, на яких одночасно поширюються вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та обмеження щодо спільної роботи близьких осіб.....	81
13. Відповідальність за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та обмежень щодо запобігання корупції.....	85
13.1. Кримінальна відповідальність.....	85
13.2. Адміністративна відповідальність.....	85
13.3. Дисциплінарна відповідальність.....	87
13.4. Службове розслідування.....	87
14. Приклади практичного застосування вимог Закону	88
14.1. Щодо встановлення наявності чи відсутності конфлікту інтересів та його врегулювання (до розділів 2, 6, 12 Методичних рекомендацій):	88
14.1.1. При спільній роботі близьких осіб (до п.п. 2.2.1 п. 2.2 розділу 2, розділу 12 Методичних рекомендацій).....	88
14.1.2. У депутатів місцевих рад (до п. 6.6 розділу 6 Методичних рекомендацій)	93
14.1.3. У міських, сільських, селищних голів (до п. 6.6 розділу 6 Методичних рекомендацій).....	100

14.1.4. У зв'язку із суміщенням (сумісництвом) та володінням корпоративними правами (до п.п. 2.2.1 п. 2.2 розділу 2 Методичних рекомендацій).....	103
14.1.5. У зв'язку з наявністю позаслужбових відносин (до п. 2.2 розділу 2 Методичних рекомендацій).....	105
14.1.6. Під час реалізації повноважень з оплати праці (до п.п. 2.2.1 п. 2.2 розділу 2 Методичних рекомендацій).....	107
14.2. Щодо запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав (до розділу 7 Методичних рекомендацій).....	111
14.3. Щодо обмеження одержання подарунків (до розділу 8 Методичних рекомендацій).....	118
14.4. Щодо обмеження зайняття іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (до розділу 9 Методичних рекомендацій).....	122
14.5. Щодо обмеження входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (до розділу 10 Методичних рекомендацій).....	136
14.6. Щодо обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування (до розділу 11 Методичних рекомендацій).....	138
14.7. Щодо обмеження спільної роботи близьких осіб (до розділу 12 Методичних рекомендацій).....	144
15. Додатки.....	149

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

Закон	– Закон України «Про запобігання корупції»
Регламент Верховної Ради України	– Закон України «Про Регламент Верховної Ради України»
ГК	– Господарський кодекс України
ГПК	– Господарський процесуальний кодекс України
КАС	– Кодекс адміністративного судочинства України
КЗпП	– Кодекс законів про працю України
КК	– Кримінальний кодекс України
КПК	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	– Кодекс України про адміністративні правопорушення
ПК	– Податковий кодекс України
ЦК	– Цивільний кодекс України
п.п.	– підпункти
пп.	– пункти
ст.	– стаття
ст.ст.	– статті
ч.	– частина
ч.ч.	– частини
Національне агентство	– Національне агентство з питань запобігання корупції
ФОП	– фізична особа-підприємець
народні депутати	– народні депутати України
КС	– Конституційний Суд України

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

№ _____

**Щодо застосування окремих положень Закону України
«Про запобігання корупції» стосовно запобігання та врегулювання
конфлікту інтересів, дотримання обмежень щодо запобігання корупції**

Визнання корупції як проблеми, що несе загрозу для стабільності та безпеки всіх суспільств, відбулося на міжнародному рівні з прийняттям 31.10.2003 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції.

Ратифікувавши Конвенцію, яка стала частиною національного законодавства, Україна зобов'язалася розробляти та здійснювати ефективну скоординовану політику протидії корупції, встановлювати й заохочувати ефективні види практики, спрямовані на запобігання корупції.

Конвенцією передбачено, що кожна Держава-учасниця повинна створювати, підтримувати й зміцнювати такі системи, які сприяють прозорості й запобігають виникненню конфлікту інтересів.

Конфлікт інтересів є складовою корупції, а також більшості корупційних, у тому числі кримінальних, правопорушень.

Таким чином, запровадження ефективних систем запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та їх належне застосування є важливим заходом запобігання корупції в цілому та корупційним правопорушенням зокрема.

Національне агентство наділене повноваженнями стосовно надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги, зокрема, щодо застосування положень Закону України «Про запобігання корупції» та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів.

Ці Методичні рекомендації розроблено відповідно до Закону на основі досвіду діяльності Національного агентства з урахуванням найбільш актуальних проблем застосування антикорупційного законодавства, що виникають у осіб, зобов'язаних дотримуватися його вимог.

Мета Методичних рекомендацій – формування єдиного підходу до дотримання правил запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, обмежень щодо запобігання корупції як невід'ємної складової запобігання вчиненню корупційних і пов'язаних з корупцією правопорушень.

Ці Методичні рекомендації підготовлено на заміну Методичним рекомендаціям від 02.04.2021 № 5 «Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, дотримання обмежень щодо запобігання корупції», враховуючи зміни у законодавстві у сфері запобігання корупції.

1. ОСОБИ, НА ЯКИХ ПОШИРЮЮТЬСЯ ВИМОГИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ ТА ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Суб'єкти, визначені в ч. 1 ст. 3 Закону	Вимоги та обмеження, які на них поширюються
<p>1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим; ▶ б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови; ▶ в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування; ▶ г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових	<p>📄 ст. 22 – обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища;</p> <p>📄 ст. 23 – обмеження щодо одержання подарунків;</p> <p>📄 ст. 24 – запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними;</p> <p>📄 ст. 25 – обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;</p> <p>📄 ст. 26 – обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;</p>

формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

- ▶ г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);
- ▶ д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, особи, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України;
- ▶ е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;
- ▶ є) Голова, заступники Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

 ст. 27 – обмеження спільної роботи близьких осіб;

 ст. 28 – вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;

 ст. 35¹ – особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

 ст. 36 – вимоги щодо запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав.

<ul style="list-style-type: none"> ▶ ж) члени Центральної виборчої комісії; ▶ з) поліцейські; ▶ и) посадові та службові особи інших державних органів, у тому числі Фонду соціального страхування України та Пенсійного фонду, органів влади Автономної Республіки Крим; ▶ і) члени державних колегіальних органів, у тому числі уповноважені з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель; ▶ ї) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України; ▶ й) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах); ▶ к) члени правління Фонду соціального страхування України, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Пенсійного фонду, Наглядової ради Пенсійного фонду.	
<p>2) особи, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у п. 1 ч. 1 цієї статті, члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підпри-	<p> ст. 22 – обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища;</p> <p> ст. 23 – обмеження щодо одержання подарунків;</p>

емства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;

- ▶ б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом);
- ▶ в) представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», і при цьому не є особами, зазначеними у п. 1, п.п. «а» п. 2 ч. 1 цієї статті;
- ▶ г) особи, визнані такими, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами) відповідно до Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів)».

 ст. 24 – запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними;

 ст. 28 – вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;

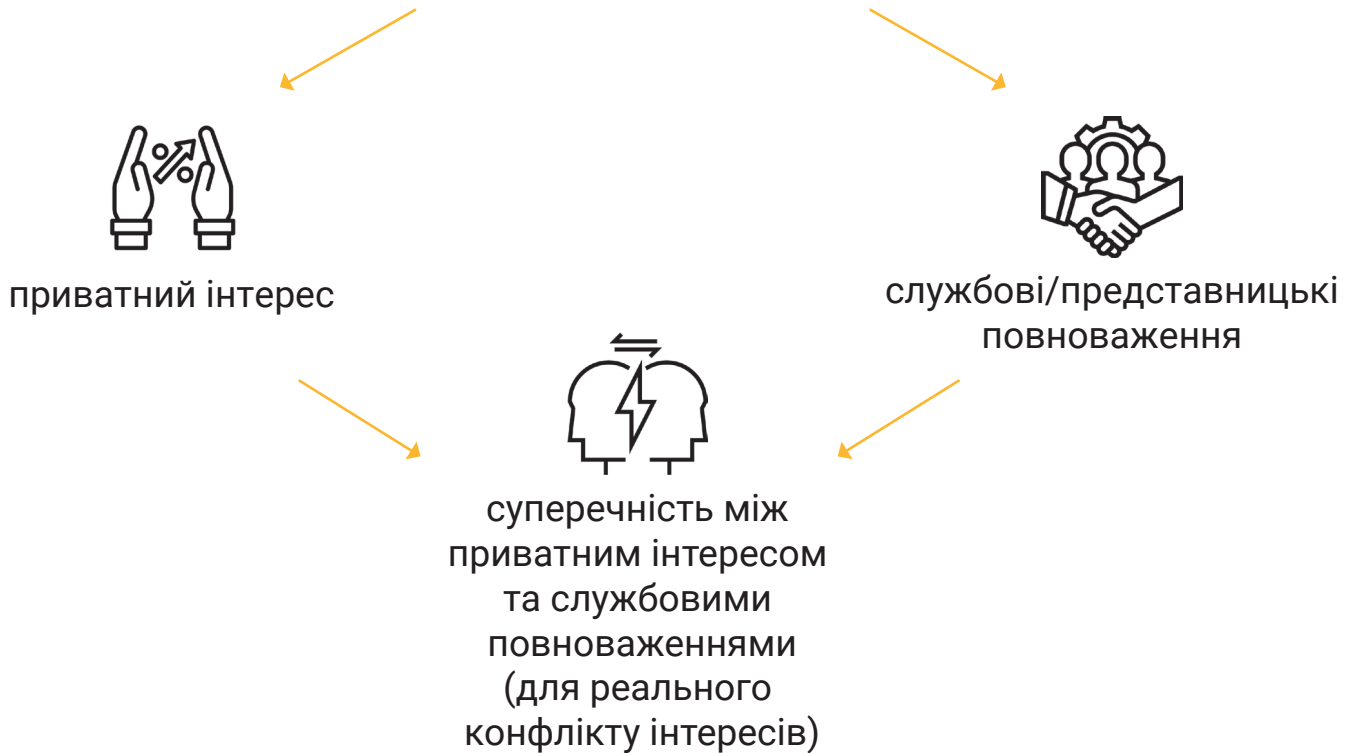
 ст. 35¹ – особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

 ст. 36 – вимоги щодо запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав (поширюються лише на осіб, зазначених у п.п. «а» п.2 ч. 1 ст. 3 Закону).

2. КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ТА ЙОГО СКЛАДОВІ¹

2.1. Основні складові конфлікту інтересів

2.2. Приватний інтерес

Приватним інтересом може вважатися будь-який як майновий, так і немайновий інтерес.

Закон допускає необмежене коло обставин та ситуацій, що можуть свідчити про наявність приватного інтересу чи зумовлювати його виникнення за певних умов.

¹ Приклади практичного застосування положень Закону щодо встановлення наявності чи відсутності конфлікту інтересів та його врегулювання наведено у п. 14.1 розділу 14 Методичних рекомендацій.

Приблизний перелік позаслужбових стосунків із фізичними чи юридичними особами, що можуть зумовлювати виникнення приватного інтересу²:

сімейні стосунки

особисті стосунки

дружні стосунки

стосунки, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях

! При вирішенні питання щодо наявності приватного інтересу у сфері службових повноважень як складової конфлікту інтересів слід у кожному випадку враховувати конкретні обставини, відносини та зв'язки особи, обсяг її службових/представницьких повноважень під час прийняття того чи іншого рішення.

2.2.1. Типові обставини та ситуації, що свідчать про наявність приватного інтересу чи зумовлюють його виникнення

 Сімейні та родинні стосунки. Бажання піклуватися про членів сім'ї, родичів є природним для кожної людини, тому відносини з такими особами є передумовою виникнення приватного інтересу. Тож у випадку спільної роботи з членами сім'ї та родичами слід звертати увагу на наявність, характер та зміст службових чи представницьких повноважень, що можуть бути реалізовані стосовно таких осіб.

У ст. 1 Закону, серед іншого, наводиться визначення «близькі особи». Це визначення є переліком осіб, пов'язаних між собою сімейними та родинними зв'язками.

² Детальніше про конфлікт інтересів, який виникає у зв'язку з наявністю позаслужбових відносин, можна ознайомитися у п.п. 14.1.5 п. 14.1 розділу 14 Методичних рекомендацій.

Для суб'єктів, зазначених у п.1 ч.1 ст.3 Закону, зокрема посадових осіб державних органів, органів місцевого самоврядування, ст. 27 Закону забороняє мати у прямому підпорядкуванні близьких осіб та бути прямо підпорядкованим близьким особам.

Увівши для цієї категорії посадовців обмеження спільної роботи близьких осіб у виді такої заборони, враховуючи характер відносин між такими особами, **законодавець презюмував** наявність приватного інтересу, а відповідно і конфлікту інтересів у керівника, коли у нього в підпорядкуванні працює близька особа.

Отже, у ситуації, коли в підпорядкуванні керівників чи інших посадових осіб працюють близькі особи, завжди існує потенційний конфлікт інтересів, оскільки у сфері повноважень таких осіб наявний приватний інтерес, зумовлений позаслужбовими стосунками з близькою особою, що може вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття рішень, вчинення дій під час виконання службових повноважень стосовно близької особи.

Із аналізом конкретних випадків виникнення конфлікту інтересів при спільній роботі близьких осіб можна ознайомитися у п.п. 14.1.1 п. 14.1 розділу 14 Методичних рекомендацій.

 Реалізація службових/представницьких повноважень стосовно себе. До таких ситуацій можна віднести прийняття (або участь у прийнятті) рішень особою щодо себе самої, які стосуються оплати праці, відведення земельних ділянок, використання права на депутатське звернення чи депутатський запит у власних інтересах.

Детальніше про конфлікт інтересів, який виникає у зв'язку з необхідністю реалізації стосовно себе повноважень, пов'язаних із оплатою праці, можна ознайомитися у п.п. 14.1.6 п. 14.1 розділу 14 Методичних рекомендацій.

 Отримання подарунка. В ситуації, коли особа безпосередньо (або її близька особа) отримала подарунок і надалі має прийняти рішення (вчинити дію) щодо дарувальника, наявний приватний інтерес. Такий інтерес зумовлений бажанням віддячити за подарунок.

 Сумісництво, поєднання статусу депутата з іншою діяльністю. Депутат місцевої ради є одночасно керівником комунального

підприємства. Водночас як депутат місцевої ради він бере участь у розгляді питання щодо його діяльності на посаді керівника підприємства (щодо оплати його праці, звіту про результати діяльності тощо).

- **Засновник/керівник підприємства.** Приватний інтерес буде існувати у разі наявності службового чи представницького повноваження стосовно підприємства, установи, організації, в якій особа є засновником та/або керівником.

Аналіз конкретних випадків конфлікту інтересів, що виникає у зв'язку із суміщенням (сумісництвом) та володінням корпоративними правами, наведено у п.п. 14.1.4 п. 14.1 розділу 14 Методичних рекомендацій.

- **Договірні відносини.** Для прикладу, приватний інтерес існує у податкового інспектора, який повинен провести контрольні заходи щодо юридичної особи, яка орендує у нього земельну ділянку. Або у керівника, який користується житлом (на умовах договору оренди чи з інших підстав) свого підлеглого. Сутність приватного інтересу полягає у небажанні зашкодити вигідним для особи договірним відносинам.

- **Службові стосунки.** Приватний інтерес може виникати через конфлікт керівника з підлеглою особою або негативне сприйняття дій підлеглої особи керівником. Часто такого роду приватний інтерес зумовлюють дії викривачів корупції.

Службова діяльність. Приватний інтерес буде наявний у особи, службову діяльність якої будуть оцінювати в рамках службового розслідування, що координується та контролюється такою особою.

- **Відносини прямого підпорядкування.** Як правило, підпорядковані працівники схильні діяти в інтересах керівника. Це зумовлено тим, що у разі прийняття рішення на користь керівника, підпорядкована особа може розраховувати або на його лояльне ставлення, додаткове матеріальне заохочення, або на уникнення негативної реакції керівника, застосування дисциплінарного стягнення/ініціювання дисциплінарного стягнення щодо підпорядкованого працівника тощо. Своєю чергою, керівник прагнучим віддячити підлеглому працівнику, який задовольнив приватний інтерес керівника.

2.3. Службові повноваження та їх дискреційний характер

службові/представницькі
повноваження

вплив (можливість впливу)
приватного інтересу на об'єктивність
або неупередженість прийняття
рішень, вчинення чи невчинення дій
під час реалізації таких повноважень

Де можуть визначатися службові/представницькі повноваження:

- ▶ закони, інші нормативно-правові акти (наприклад, положення про орган, установу, організацію);
- ▶ трудові договори (контракти);
- ▶ статuti підприємств;
- ▶ положення про структурні підрозділи органів, установ, організацій;
- ▶ посадові інструкції;
- ▶ організаційно-розпорядчі документи (наприклад, у разі створення комісії чи робочої групи, повноваження можуть визначатися положенням про відповідну комісію/робочу групу, що затверджується внутрішнім організаційно-розпорядчим документом);
- ▶ доручення керівників;
- ▶ регламенти.

! Приватний інтерес може впливати на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, вчинення чи невчинення дій *лише під час реалізації службових/представницьких повноважень, що є дискреційними.*

На практиці виникають труднощі з визначенням того, які повноваження є дискреційними (що таке дискреційні повноваження) та чому саме дискреційні повноваження призводять до виникнення конфлікту інтересів.

Дискреція – можливість діяти на власний розсуд, обираючи з декількох різних варіантів дій, рішень.

2.3.1. Визначення дискреційних повноважень

 Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R(80)2, прийняті Комітетом Міністрів 11.03.1980 на 316-й нараді:

дискреційні повноваження – це повноваження, які адміністративний орган, приймаючи рішення, може здійснювати з певною свободою розсуду, тобто коли такий орган може обирати з кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає найкращим за таких обставин.

 Методологія проведення антикорупційної експертизи, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 24.04.2017 № 1395/5 «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи»:

дискреційні повноваження – це сукупність прав та обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що надають можливість на власний розсуд визначити повністю або частково вид і зміст управлінського рішення, яке приймається, або можливість вибору на власний розсуд одного з декількох варіантів управлінських рішень, передбачених нормативно-правовим актом, проектом нормативно-правового акта.

Ознаки дискреційних повноважень, які, зокрема:

- ▶ дають змогу на власний розсуд оцінювати певний юридичний факт, а також обирати одну з декількох можливих форм реагування на нього;
- ▶ надають можливість на власний розсуд обирати міру публічно-правового впливу щодо фізичних та юридичних осіб, його вид, розмір, спосіб реалізації;
- ▶ дають змогу особі обрати форму реалізації своїх повноважень;
- ▶ наділяють особу правом повністю або частково визначати порядок здійснення юридично значущих дій, у тому числі строк та послідовність їх здійснення.

 Науковий висновок щодо меж дискреційного повноваження суб'єкта владних повноважень та судового контролю за його реалізацією, підготовлений 01.03.2018 за дорученням Голови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду:

дискреційне повноваження може полягати у виборі діяти чи бездіяти, а якщо діяти – у виборі варіанта рішення чи дії серед варіантів, що прямо чи опосередковано закріплені в законі. Важливою ознакою такого вибору є те, що він здійснюється без необхідності узгодження варіанта вибору із будь-ким.

2.3.2. Приклади наявності/відсутності дискреційних повноважень

 У підпорядкуванні директора державного підприємства «Державний заклад культури» (посадова особа юридичної особи публічного права) працює його дружина. Статутом підприємства передбачено, що його директор визначає умови оплати праці працівників та застосовує заходи матеріального заохочення, накладає на працівників стягнення.

У цій ситуації у директора підприємства наявний приватний інтерес (зумовлений спільною роботою з членом сім'ї) у сфері виконання службових повноважень, який може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття рішень або на вчинення/невчинення дій під час виконання ним повноважень стосовно своєї дружини.

Ситуація 1. Визначення умов оплати праці працівників та застосування заходів матеріального заохочення, накладення стягнень на працівників

Статутом підприємства передбачено, що його директор визначає умови оплати праці працівників та застосовує заходи матеріального заохочення, накладає на працівників стягнення. Положенням про преміювання, що діє на підприємстві, передбачено, що:

- ▶ директор на власний розсуд вирішує питання щодо доцільності матеріального заохочення (преміювання) працівників;
- ▶ директор своїм наказом визначає конкретний розмір премії для працівника залежно від його особистого внеску в діяльність підприємства.

Наявний приватний інтерес у цьому випадку не дає змоги директору підприємства об'єктивно оцінити роботу своєї дружини, тому реалізація наведеного повноваження стосовно неї здійснюватиметься в умовах реального конфлікту інтересів. *Дискреційні повноваження наявні.*

Ситуація 2. Надбавка до посадового окладу у зв'язку з присвоєнням дружині звання Заслуженої артистки України

Так, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери», а також наказу Міністерства культури України від 18.10.2005 № 745 «Про впорядкування умов оплати праці працівників культури на основі Єдиної тарифної сітки» працівникам, яким присвоєно почесне звання «Заслужений працівник України», встановлюється надбавка в розмірі 20 відсотків окладу.

Нормативно-правові акти виключають можливість діяти на власний розсуд (встановити або не встановити надбавку, визначати той чи інший розмір надбавки), передбачають чіткі умови, за наявності яких встановлюється надбавка до посадового окладу (особа має відповідне звання), а також фіксований розмір такої надбавки – 20 відсотків від окладу.

Отже, при підписанні та поданні на затвердження штатного розпису із встановленням дружині надбавки до посадового окладу у зв'язку з присвоєнням звання Заслуженої артистки України у директора державного підприємства відсутні дискреційні повноваження, тому приватний інтерес директора підприємства не може впливати на його об'єктивність при вчиненні зазначеної дії. *Дискреційні повноваження відсутні.*

2.3.3. Приклади відсутності службових повноважень

 Конфлікт інтересів не виникає у випадку вчинення дій або прийняття рішень поза межами наданих службових/представницьких повноважень.

1) Прокурору доручено розглядати скаргу на свої ж дії, в якій, у тому числі, заявлено клопотання щодо заміни прокурора у кримінальному провадженні. У такій ситуації у прокурора буде наявний приватний інтерес, який полягає у небажанні настання негативних наслідків – визнання неправомірними його дій та/або рішень та можливе притягнення до відповідальності.

Відповідно до ч. 1 ст. 306 КПК скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора розглядаються слідчим суддею місцевого суду, а в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, – слідчим суддею Вищого антикорупційного суду згідно з правилами судового розгляду, передбаченими ст.ст. 318-380 КПК, з урахуванням положень глави 26 КПК.

Згідно з вимогами ст. 37 КПК призначення та заміна прокурора у кримінальному провадженні здійснюються керівником відповідного органу прокуратури. Прокурор здійснює повноваження прокурора у кримінальному провадженні з його початку до завершення та лише у виняткових випадках повноваження прокурора можуть бути покладені керівником органу прокуратури на іншого прокурора цього органу прокуратури через неефективне здійснення прокурором нагляду за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування.

Тобто розгляд скарги на дії прокурора є компетенцією слідчого судді, заміна прокурора у кримінальному провадженні є компетенцією керівника відповідного органу прокуратури. Таким чином, прокурор не має законних повноважень щодо розгляду скарги на свої дії та заміни себе на іншого прокурора у кримінальному провадженні. У цьому випадку відсутні службові повноваження як обов'язкова складова конфлікту інтересів.

Однак розгляд прокурором такої скарги може свідчити про вчинення інших незаконних дій, за вчинення яких передбачена відповідальність.

2) Начальник відділу державної реєстрації речових прав на нерухоме майно провів державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, а саме зареєстрував зміни у складі учасників товариства з обмеженою відповідальністю. Такі зміни стосувалися включення до складу учасників товариства близької особи начальника відділу.

Відповідно до Положення про відділ державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та посадової інструкції начальник відділу здійснює повноваження лише щодо державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, внесення змін до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Зазначене свідчить про відсутність повноважень у начальника відділу (як обов'язкової складової конфлікту інтересів) приймати рішення та вчиняти дії щодо державної реєстрації змін до відомостей про юридичну особу (змін у складі учасників товариства з обмеженою відповідальністю) та внесення відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, а також може свідчити про перевищення своїх службових повноважень.

3) Керівник державного органу видав наказ про преміювання працівників цього органу, в тому числі і себе.

Відповідно до Положення про преміювання та матеріальне заохочення в державному органі преміювання керівника державного органу, встановлення йому надбавок та інших стимулюючих виплат здійснюється за рішенням керівника органу вищого рівня.

Зазначене свідчить про відсутність у керівника державного органу повноважень приймати рішення щодо свого преміювання та може свідчити про перевищення службових повноважень.

2.4. Суперечність між приватним інтересом та повноваженнями

Суперечність полягає в тому, що, з одного боку, в особи наявний приватний інтерес (майновий або немайновий), а з іншого, особа, яка уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, має виконувати свої службові обов'язки в інтересах держави, територіальної громади, виключаючи можливість будь-якого впливу приватного інтересу.

Таким чином, особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, приймаючи те чи інше рішення (вчиняючи ту чи іншу дію) по суті *стоїть перед вибором задоволення публічного інтересу (на користь держави, територіальної громади) або приватного інтересу (власних інтересів, інтересів близьких осіб).*

⚠ Тому навіть за умови, що особа, маючи приватний інтерес, приймає об'єктивні та неупереджені рішення, вона вчиняє дії в умовах реального конфлікту інтересів.

2.5. Відмінність між потенційним та реальним конфліктом інтересів

потенційний конфлікт інтересів

є приватний інтерес і є можливість реалізувати службові/представницькі повноваження

реальний конфлікт інтересів

є приватний інтерес і службові/представницькі повноваження реалізовані (мають бути реалізовані) особою, у зв'язку з чим виникає суперечність

Так, при потенційному конфлікті інтересів у особи наявний приватний інтерес у сфері, в якій вона виконує свої службові/представницькі повноваження. Така ситуація надалі впливатиме на об'єктивність особи під час реалізації повноважень.

При реальному конфлікті інтересів особа реалізує (повинна реалізувати) свої повноваження у сфері, де наявний приватний інтерес. Це викликає суперечність між повноваженнями і приватним інтересом, яка впливає на об'єктивність вчинення дій чи прийняття рішень.

2.5.1. Приклад різниці між потенційним та реальним конфліктом інтересів

 Керівник державного підприємства, відповідно до статуту державного підприємства та укладеного з ним контракту, наділений широким колом службових повноважень, що реалізуються стосовно всіх працівників підприємства. Зокрема, має право застосовувати заходи заохочення, у тому числі встановлення їм премій та визначення їх розміру.

На підприємстві працює близька особа керівника – його донька. За таких обставин у сфері реалізації службових повноважень керівника підприємства існує приватний інтерес, що за певних обставин може впливати на об'єктивність прийняття рішень, вчинення дій у межах реалізації повноважень, зокрема щодо преміювання. *Така ситуація є потенційним конфліктом інтересів.*

Надалі виникатиме ситуація, коли відповідне повноваження щодо преміювання працівників потребуватиме реалізації. Наприклад, до керівника на підпис надходить проект наказу про преміювання працівників за відповідний місяць і керівник має прийняти рішення щодо встановлення премії та визначення її конкретного розміру, в тому числі й для близької особи. Таке рішення буде прийняте ним шляхом підписання відповідного наказу.

У такому випадку в момент надходження керівнику підприємства проекту наказу на підпис виникає необхідність прийняття рішення, що свідчить про виникнення суперечності між приватним інтересом і повноваженнями, тобто про реальний конфлікт інтересів.

Підписання наказу про преміювання, у тому числі близької особи, буде свідчити про прийняття рішення в умовах реального конфлікту інтересів.

! Неповідомлення про потенційний та реальний конфлікт інтересів, вчинення дій/прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів тягнуть за собою відповідальність, підстави та види якої викладено в розділі «Відповідальність за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та обмежень щодо запобігання корупції».

3. ОБОВ'ЯЗКИ У ЗВ'ЯЗКУ З НАЯВНІСТЮ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ

Особи, зазначені у пп. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону, для запобігання та врегулювання конфлікту інтересів зобов'язані вживати 4 основні дії:

3.1. Вживати заходів щодо недопущення виникнення реального та потенційного конфлікту інтересів

Цей обов'язок стосується як особи, у якої можливе виникнення конфлікту інтересів, так і будь-якої іншої особи, зазначеної у пп. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону.

Так, керівник особи, у якої може виникнути конфлікт інтересів, має уникати прийняття рішень або вчинення дій, що можуть створити передумови виникнення конфлікту інтересів у підлеглого.

Приклад

 Директор підприємства прийняв на роботу доньку свого заступника, яка перебуватиме в підпорядкуванні заступника. Надалі директор вживатиме заходів щодо врегулювання конфлікту інтересів у свого заступника.

 Чи відповідатимуть вимогам Закону дії директора підприємства?

 Ні. Прийняття директором державного підприємства доньки свого заступника на роботу в описаній ситуації може свідчити про порушення вимог п. 1 ч. 1 ст. 28 Закону.

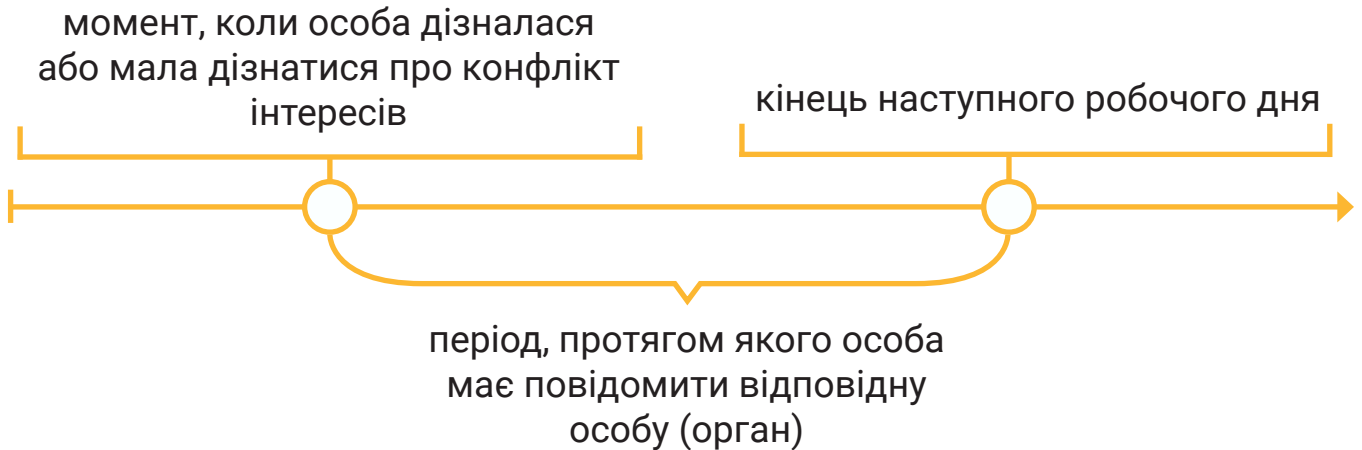
Нормативне регулювання:

 відповідно до ч. 1 ст. 28 Закону особи, зазначені у пп. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону, у тому числі посадові особи юридичних осіб публічного права, зобов'язані насамперед вживати заходів щодо недопущення виникнення реального або потенційного конфлікту інтересів навіть за умови одночасного прийняття рішення про його врегулювання.

При цьому Закон покладає зазначений обов'язок не лише на особу, у якої можливе виникнення конфлікту інтересів, а зобов'язує також і керівника особи уникати прийняття рішень або вчинення дій, що можуть створити передумови виникнення конфлікту інтересів у підлеглого.

3.2. Повідомляти про наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів

Кого необхідно повідомити про наявність конфлікту інтересів?

Умови	Кого повідомляти?
особа обіймає посаду, яка передбачає наявність безпосереднього керівника	безпосереднього керівника (див. додаток 1)
особа входить до складу колегіального органу і під час виконання повноважень в такому органі у неї виник конфлікт інтересів	колегіальний орган
особа перебуває на посаді, яка не передбачає наявності безпосереднього керівника	визначений законом орган Національне агентство з питань запобігання корупції (див. додаток 2) керівника органу, до повнова- жень якого належить звільнен- ня/ініціювання звільнення

В окремих випадках у Законі відсутня чітка відповідь на питання про те, кого слід повідомляти про конфлікт інтересів.

 Наприклад, у період тимчасової відсутності керівника у державному органі, на підприємстві, в установі, організації обов'язки керівника виконує інший працівник, зокрема заступник керівника.

У цьому випадку особа, яка виконує обов'язки керівника, не може на виконання вимог ст. 28 Закону повідомити про конфлікт інтересів безпосереднього керівника, оскільки такий керівник відсутній, а також не має підстав повідомляти про конфлікт інтересів Національне агентство, адже обіймає посаду, яка передбачає наявність безпосереднього керівника.

Зважаючи на те, що конфлікт інтересів має бути врегульований, рекомендуємо виконавчезі обов'язків керівника повідомляти про конфлікт інтересів у порядку, передбаченому для керівника, а особам, яким надійшли такі повідомлення, – вживати заходів щодо врегулювання конфлікту інтересів.

У якій формі слід повідомляти про конфлікт інтересів?

У Законі не зазначено, у якій саме формі слід повідомляти про конфлікт інтересів. Однак Національне агентство рекомендує здійснювати повідомлення про реальний/потенційний конфлікт інтересів у *письмовій формі з реєстрацією відповідно до існуючої системи діловодства*. Письмове повідомлення, по-перше, буде документальним підтвердженням того, що особа дійсно повідомила про наявність конфлікту інтересів, а по-друге – дасть можливість безпосередньому керівнику детально проаналізувати ситуацію та визначитися із оптимальним способом врегулювання конфлікту інтересів.

3.3. Не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів

За порушення зазначеного обов'язку передбачено адміністративну відповідальність згідно з ч. 2 ст. 172⁷ КУпАП.

3.4. Вживати заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів

Безпосередній керівник особи або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади, зобов'язаний:

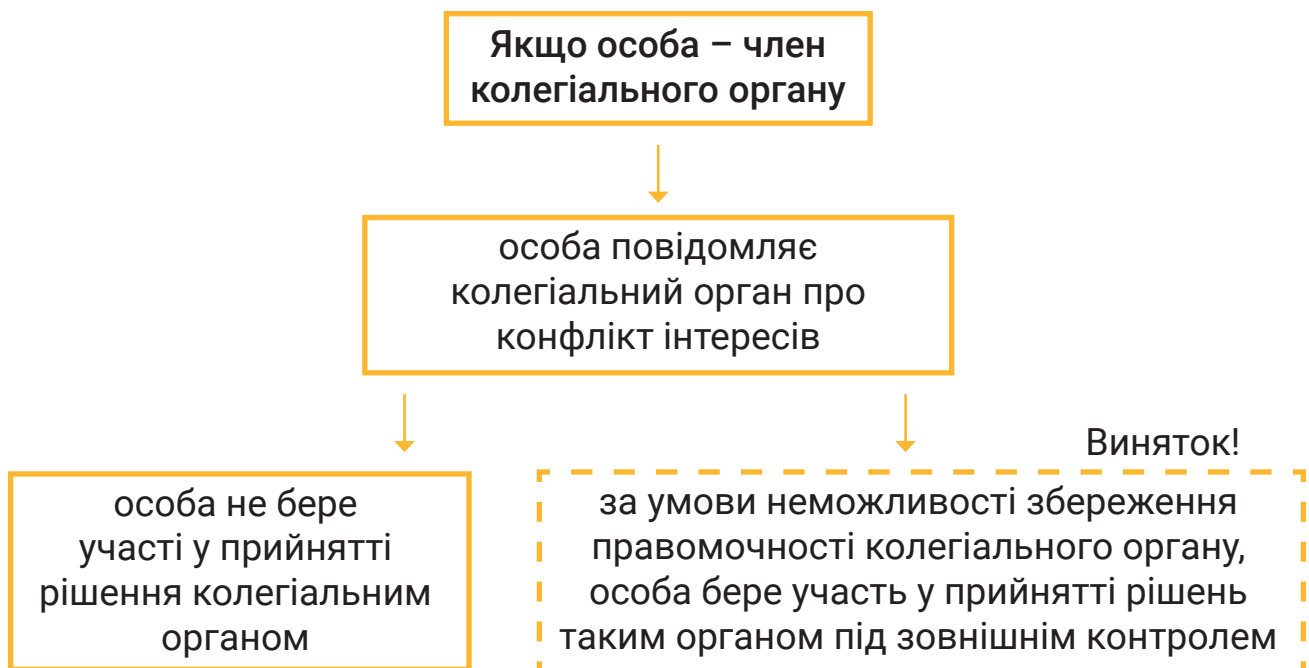
- ▶ після отримання повідомлення про наявність конфлікту інтересів прийняти рішення щодо врегулювання конфлікту інтересів у підлеглої особи протягом 2-х робочих днів. Також керівник має повідомити відповідну підлеглу особу про прийняте рішення;

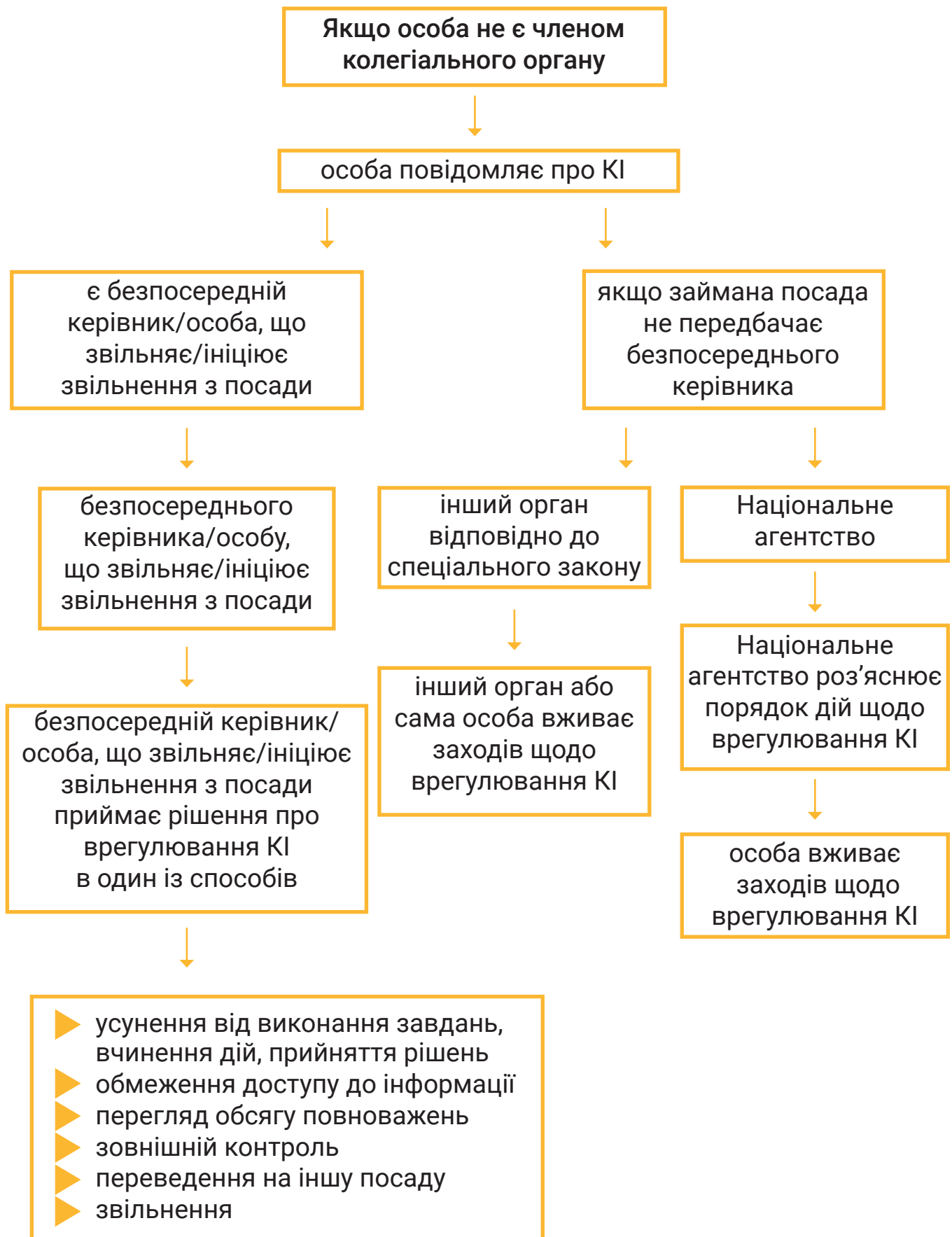

- ▶ якщо йому стало відомо про наявність конфлікту інтересів (від інших осіб, із повідомлень про корупцію, з листів Національного агентства тощо), вжити передбачених Законом заходів для запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у підлеглої особи.

⚠ Враховуючи п. 1 ч. 1 ст. 28 та абз. 2 ч. 3 ст. 28 Закону, Національне агентство у випадку одержання від особи (яка перебуває на посаді, що не передбачає наявність у неї безпосереднього керівника) повідомлення про наявність конфлікту інтересів роз'яснює порядок дій щодо врегулювання конфлікту інтересів.

3.5. Алгоритм дій у випадку виникнення конфлікту інтересів

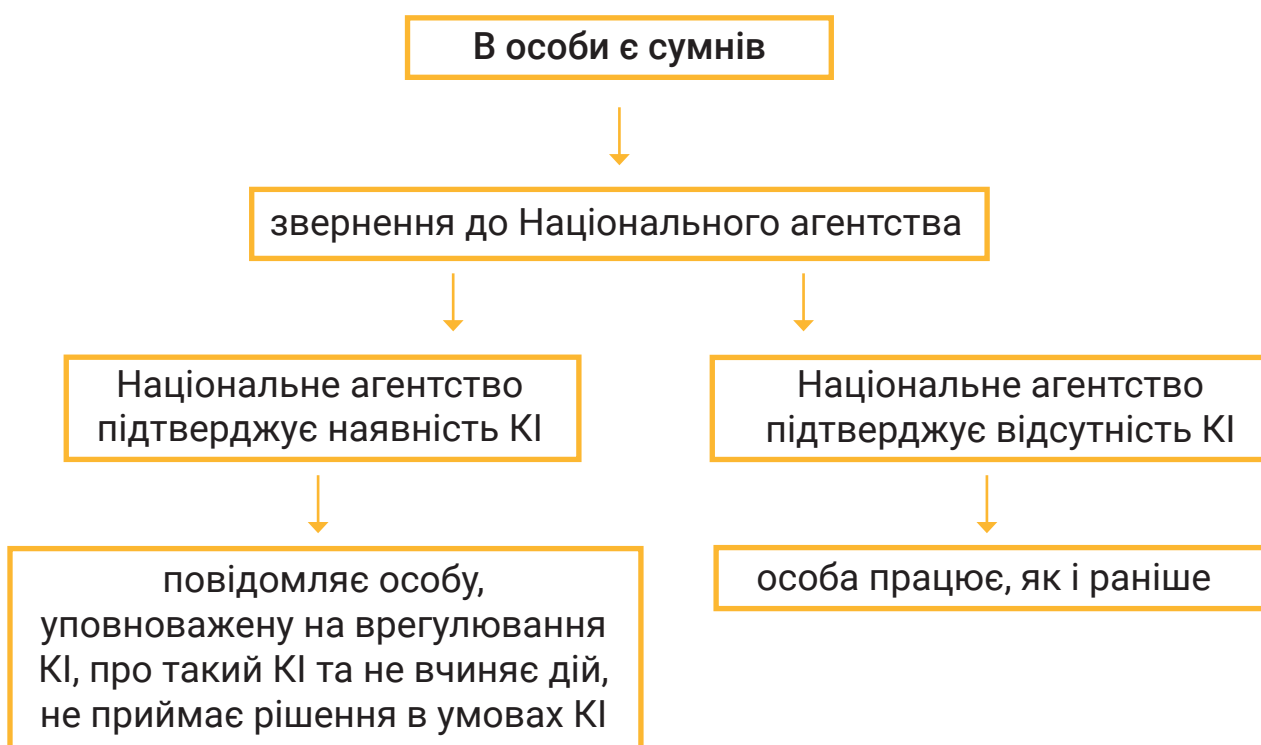

4. ДІЇ ОСОБИ У РАЗІ ІСНУВАННЯ СУМНІВІВ ЩОДО НАЯВНОСТІ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ

Якщо особа має сумнів щодо наявності в неї конфлікту інтересів, вона має право звернутися за роз'ясненням до Національного агентства. Рекомендована форма відповідного звернення розміщена в Додатку 4.

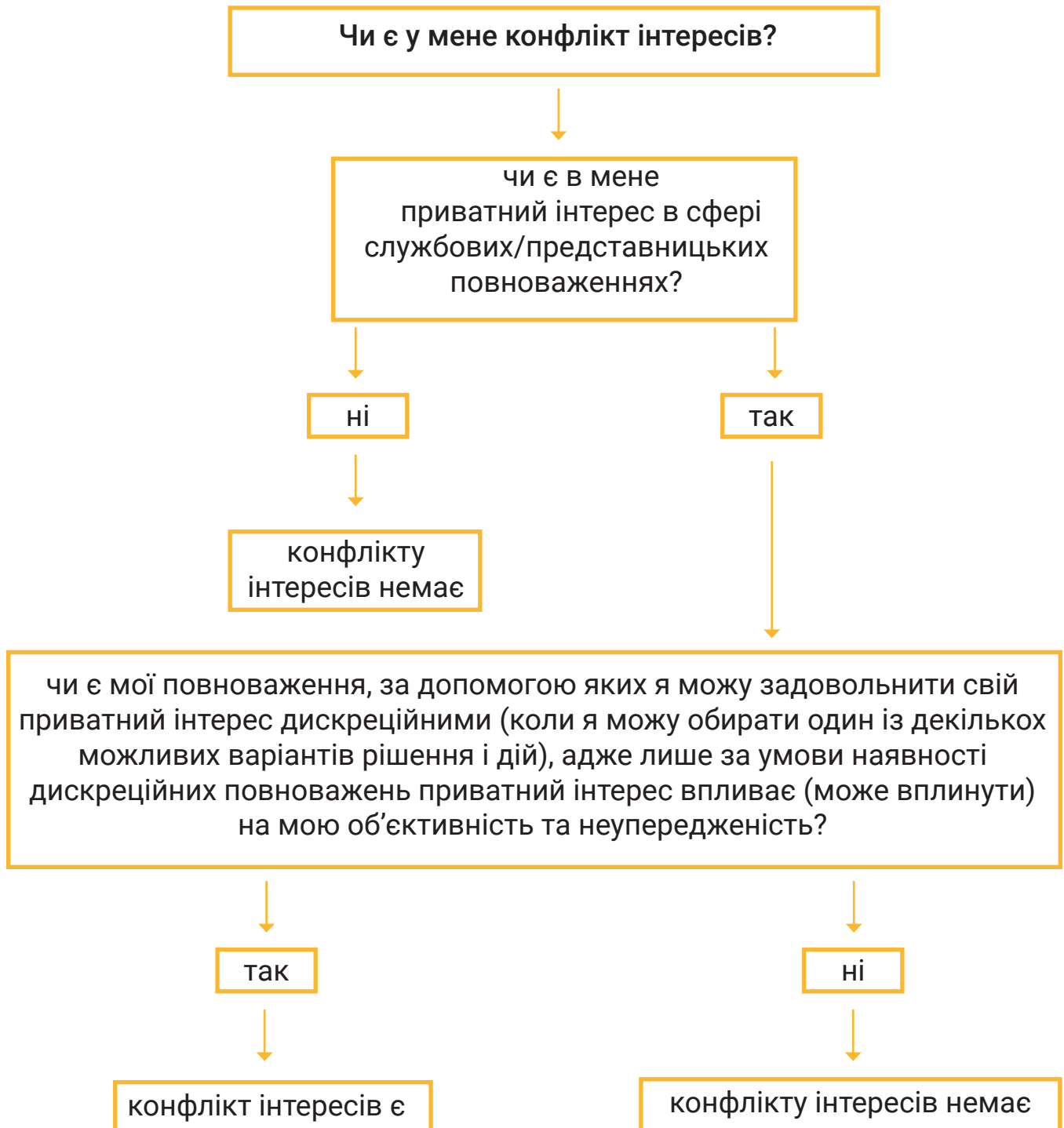
⚠ Правом на отримання роз'яснення наділені саме особи, які мають сумніви щодо наявності у них конфлікту інтересів, а не будь-які особи.

Для отримання максимально чіткого роз'яснення у зверненні до Національного агентства варто зазначати інформацію, що розкриває зміст повноважень, приватного інтересу та ситуації (дії/рішення), стосовно якої (яких) є сумніви щодо наявності конфлікту інтересів, а також додавати відповідні документи.

Експрес-тест на виявлення конфлікту інтересів

Якщо особа отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона звільняється від відповідальності, якщо у діях, щодо яких вона зверталася за роз'ясненням, пізніше було виявлено конфлікт інтересів (ч. 6 ст. 28 Закону).

5. ЗОВНІШНЄ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ

! Щодо обмеження спільної роботи близьких осіб дивіться розділ 12 Методичних рекомендацій.

Яким чином керівнику обрати належний захід врегулювання конфлікту інтересів у підлеглого?

Особа, зазначена у пп. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону, зобов'язана повідомляти безпосереднього керівника про наявність у неї потенційного або реального конфлікту інтересів не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли вона дізналася або повинна була дізнатися про наявність конфлікту інтересів (детальніше дивіться розділ 3 Методичних рекомендацій).

Безпосередній керівник або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення (ініціювання звільнення) особи з посади:

- ▶ приймає рішення щодо врегулювання конфлікту інтересів у підлеглої йому особи протягом 2-х днів після отримання повідомлення або якщо йому стало відомо про конфлікт інтересів, про що повідомляє відповідну особу.

5.1. Заходи зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів:

- 1) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів;
- 2) обмеження доступу особи до певної інформації;
- 3) перегляд обсягу службових повноважень особи;
- 4) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняттям рішень;
- 5) переведення особи на іншу посаду;
- 6) звільнення особи.

Кожен із заходів врегулювання конфлікту інтересів має свою специфіку, адже обирається залежно від низки таких умов (див. таблицю):

- ▶ вид конфлікту інтересів (потенційний або реальний);
- ▶ тривалість конфлікту інтересів (постійний або тимчасовий);

- ▶ суб'єкт прийняття рішення про його застосування (безпосередній керівник та/або керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації);
- ▶ наявність (відсутність) альтернативних заходів врегулювання;
- ▶ наявність (відсутність) згоди особи на застосування заходу (щодо переведення);
- ▶ можливість залучення до прийняття рішень інших працівників (щодо усунення від виконання завдання).

⚠ Застосування заходів врегулювання конфлікту інтересів можливе лише за наявності всіх перелічених умов. Якщо будь-яка з умов відсутня, конкретний захід врегулювання конфлікту інтересів застосовувати не можна.

5.2. Правила вибору заходу зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів

№ з/п	Вид заходу зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів	Умови застосування
1	усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів (ст. 30 Закону).	<ul style="list-style-type: none"> ▶ реальний чи потенційний, ▶ тимчасовий, ▶ є можливість залучення до прийняття рішення або вчинення відповідних дій інших працівників відповідного органу, підприємства, установи, організації.
2	обмеження доступу особи до певної інформації (ст. 31 Закону).	<ul style="list-style-type: none"> ▶ реальний чи потенційний, ▶ постійний, ▶ конфлікт інтересів пов'язаний з таким доступом до певної інформації, ▶ є можливість продовження належного виконання особою повноважень на посаді за умови обмеження доступу до інформації, ▶ є можливість доручити роботу з відповідною інформацією іншому працівнику.

3	<p>перегляд обсягу службових повноважень особи (ст. 32 Закону)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ реальний чи потенційний ▶ постійний ▶ конфлікт інтересів пов'язаний з конкретним повноваженням особи ▶ є можливість продовження належного виконання особою службових завдань у разі такого перегляду ▶ є можливість наділення відповідними повноваженнями іншого працівника
4	<p>застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень (ст. 33 Закону)</p> <p>Форми:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) перевірка стану та результатів виконання особою завдання, вчинення нею дій, змісту рішень чи проектів рішень, що приймаються або розробляються, з питань, пов'язаних із предметом конфлікту інтересів; 2) виконання особою завдання, вчинення нею дій, розгляд справ, підготовка та прийняття нею рішень у присутності визначеного керівником органу працівника; 3) участь уповноваженої особи Національного агентства в роботі колегіального органу в статусі спостерігача без права голосу	<ul style="list-style-type: none"> ▶ реальний чи потенційний ▶ постійний чи тимчасовий ▶ конфлікт інтересів неможливо врегулювати шляхом усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті, обмеження її доступу до інформації, перегляду її повноважень та функцій <p>⚠ Працівник, який здійснюватиме зовнішній контроль, не може бути у підпорядкуванні особи, конфлікт інтересів якої врегульовується, а також стосовно якого останній може приймати рішення розпорядчого характеру, оскільки це зумовить виникнення у працівника, який здійснюватиме зовнішній контроль, виникнення конфлікту інтересів.</p>

5	переведення особи на іншу посаду (ч. 1 ст. 34 Закону)	<ul style="list-style-type: none"> ▶ реальний чи потенційний ▶ постійний ▶ конфлікт інтересів неможливо врегулювати шляхом усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті, обмеження її доступу до інформації, перегляду її повноважень та функцій, позбавлення приватного інтересу ▶ наявна вакантна посада, яка за своїми характеристиками відповідає особистим та професійним якостям особи ▶ наявна згода особи на переведення
6	звільнення особи (ч. 2 ст. 34 Закону)	<ul style="list-style-type: none"> ▶ реальний чи потенційний ▶ постійний ▶ конфлікт інтересів не може бути врегульований в інший спосіб, у тому числі через відсутність згоди особи на переведення або на позбавлення приватного інтересу

Можливість застосування того чи іншого способу врегулювання конфлікту інтересів залежить від характеру конфлікту інтересів.

Тривалість конфлікту інтересів

Конфлікт інтересів має
постійний характер

- ▶ обмеження доступу особи до певної інформації
- ▶ перегляд обсягу службових повноважень особи

Конфлікт інтересів має
тимчасовий характер

- ▶ усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів

- ▶ застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень
- ▶ переведення особи на іншу посаду
- ▶ звільнення особи
- ▶ застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень

⚠ Будь-який захід врегулювання конфлікту інтересів застосовується виключно до особи, у якої виникає конфлікт інтересів. Такі заходи не можуть застосовуватися до інших осіб, спільна робота з якими зумовлює виникнення конфлікту інтересів, тобто підпорядкованих осіб.

✎ Наприклад, у підпорядкуванні директора підприємства на посаді економіста працює його дружина. Для врегулювання конфлікту інтересів вирішено застосувати такий захід, як звільнення з посади. Оскільки конфлікт інтересів наявний саме у директора, а не його дружини, то звільненню з посади буде підлягати директор.

У випадку, коли конфлікт інтересів виникає в особи, уповноваженої на виконання функцій держави та місцевого самоврядування (п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону), у зв'язку з підпорядкуванням їй близької особи (абз. 4 ч. 1 ст. 1 Закону), при прийнятті рішення щодо обрання певного способу врегулювання конфлікту інтересів слід враховувати вимоги ст. 27 Закону. З алгоритмом дій особи, в якій конфлікт інтересів виник за наведених обставин, а також її керівника (чи іншої особи, яка зобов'язана врегулювати конфлікт інтересів) можна ознайомитися у розділі 12 Методичних рекомендацій.

6. ОСОБЛИВОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ, ЩО ВИНИК У ДІЯЛЬНОСТІ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ, УПОВНОВАЖЕНИХ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Правила врегулювання конфлікту інтересів у діяльності деяких категорій осіб, окрім Закону, визначаються законами, які регулюють засади діяльності та статус відповідних посадових осіб та органів.

До таких осіб належать:

- ▶ народні депутати України (п. 6.1 розділу 6);
- ▶ члени Кабінету Міністрів України (п. 6.2 розділу 6);
- ▶ керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України (п. 6.3 розділу 6);
- ▶ судді (п. 6.4 розділу 6);
- ▶ судді Конституційного Суду України (п. 6.5 розділу 6);
- ▶ голови та заступники голів обласних та районних рад (п. 6.6 розділу 6);
- ▶ міські, сільські, селищні голови, секретарі міських, сільських, селищних рад (п. 6.6 розділу 6);
- ▶ депутати місцевих рад (п. 6.6 розділу 6).

6.1. Конфлікт інтересів у діяльності народних депутатів України

6.1.1. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності народних депутатів під час пленарного засідання Верховної Ради України

 Правила врегулювання конфлікту інтересів у діяльності народних депутатів визначаються Законом України «Про Регламент Верховної Ради України».

Народний депутат бере участь на пленарних засіданнях в обговоренні питань, щодо яких у нього наявний конфлікт інтересів, а також у голосуванні з таких питань *за умови публічного оголошення про конфлікт інтересів* під час пленарного засідання Верховної Ради України, на якому розглядається відповідне питання (ч. 1 ст. 31¹, ч. 6 ст. 37 Регламенту Верховної Ради України).

Отже, у ситуації конфлікту інтересів народні депутати можуть брати участь у розгляді, підготовці, прийнятті рішень Верховною Радою України за сукупності таких умов:

- ▶ народний депутат самостійно публічно заявляє про конфлікт інтересів (про що вноситься відповідний запис до протоколу засідання Верховної Ради України);
- ▶ публічне оголошення про конфлікт інтересів здійснюється під час засідання Верховної Ради України *до початку розгляду питання*, що становить приватний інтерес народного депутата.

6.1.2. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, що виникає у зв'язку з участю народних депутатів у роботі колегіальних органів

Регламент Верховної Ради України не містить спеціальних правил щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, що виникає у зв'язку з участю народного депутата в роботі колегіальних органів (постійні та інші комісії Верховної Ради України, робочі групи тощо).

⚠ У разі виникнення конфлікту інтересів під час засідань колегіальних органів народному депутату слід керуватися правилами, встановленими в ч. 2 ст. 35¹ Закону, а саме: не брати участі у прийнятті рішення відповідним органом.

Про конфлікт інтересів народного депутата може заявити будь-який інший член колегіального органу або учасник засідання, якого безпосередньо стосується питання, що розглядається. Заява про конфлікт інтересів народного депутата як члена колегіального органу заноситься до протоколу засідання колегіального органу.

Верховна Рада України може прийняти рішення про утворення тимчасової спеціальної комісії для підготовки та попереднього розгляду питань, а також для підготовки і доопрацювання проектів законів та інших актів Верховної Ради України на правах головного комітету, якщо предмет правового регулювання таких проектів не належить до предметів відання комітетів, утворених Верховною Радою України, крім випадку, передбаченого ч. 9 ст. 146 Регламенту (ст. 85 Регламенту Верховної Ради України).

Не може бути обраний до складу тимчасової спеціальної комісії народний депутат, у якого в разі обрання виникне реальний чи потенційний конфлікт інтересів з питань, для підготовки і попереднього розгляду яких утворюється відповідна комісія.

! Для реалізації вказаної норми передбачений обов'язок народного депутата, кандидатура якого запропонована депутатською фракцією (депутатською групою) до складу тимчасової спеціальної комісії, повідомити Верховну Раду України про неможливість брати участь у роботі тимчасової спеціальної комісії за наявності зазначеної підстави.

Тимчасова спеціальна комісія утворюється з числа народних депутатів, які дали на це згоду.

Аналогічні по суті правила застосовуються і при формуванні тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України (ст. 87 Регламенту Верховної Ради України).

Якщо конфлікт інтересів виникає у народного депутата вже після включення його до складу відповідної комісії, він не має права брати участі в голосуванні з відповідного питання. Це впливає з ч. 2 ст. 35¹ Закону та ст. 21 Закону України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України».

6.1.3. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності народних депутатів під час реалізації повноважень одноосібно

Народні депутати повинні дотримуватися вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів не лише під час участі в засіданнях Верховної Ради України та роботі колегіальних органів, а й при виконанні інших службових або представницьких повноважень (ч. 1 ст. 28 Закону).

 Народні депутати зобов'язані не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів (п. 3 ч. 1 ст. 28 Закону). Згідно з положеннями Закону України «Про статус народного депутата України»:

- ▶ народному депутату надається право самостійно здійснювати персональний підбір кандидатур на посаду помічників-консультантів не на громадських засадах особисто, здійснювати розподіл місячного фонду оплати праці між ними. Отже, письмове подання до Керівника Апарату Верховної Ради України про призначення помічником-консультантом не на громадських засадах особи, з якою народний депутат пов'язаний позаслужбовими відносинами (член сім'ї чи інша близька особа тощо), буде свідчити про вчинення народним депутатом дії в умовах реального конфлікту інтересів;

- ▶ народному депутату на строк виконання депутатських повноважень видається дипломатичний паспорт. У разі якщо дипломатичний паспорт буде використано народним депутатом для перетину кордону не у зв'язку з депутатською діяльністю, а у приватних інтересах, матиме місце порушення вимог п. 3 ч. 1 ст. 28 Закону;
- ▶ народний депутат не повинен використовувати депутатський мандат у особистих, зокрема корисливих, цілях (ч. 3 ст. 8 Закону України «Про статус народного депутата України»).

Непоодинокими є випадки звернення народних депутатів до державних органів, установ, організацій з метою отримання інформації та впливу на прийняття рішень у власних інтересах, а також внесення ними аналогічних депутатських запитів на засідання Верховної Ради України з використанням повноважень, визначених у ст.ст. 15, 16 Закону України «Про статус народного депутата України».

⚠ Направлення таких депутатських звернень, а також внесення запитів суперечить положенням п. 3 ч. 1 ст. 28 Закону, свідчить про *вчинення народним депутатом дій в умовах реального конфлікту інтересів* та може бути підставою для притягнення його до адміністративної відповідальності, передбаченої ч. 2 ст. 172⁷ КУпАП.

⚠ Народним депутатам заборонено звертатися до правоохоронних органів із пропозиціями, вказівками, вимогами щодо питань діяльності відповідного органу в конкретних кримінальних провадженнях при направленні депутатських звернень та запитів до таких органів. Це впливає зі змісту рішень Конституційного Суду України від 11.04.2000 № 4-рп/2000 у справі № 1-19/2000, від 20.03.2002 № 4-рп/2002 у справі № 1-11/2002.

6.2. Конфлікт інтересів у діяльності членів Кабінету Міністрів України

 Правила врегулювання конфлікту інтересів у члена Кабінету Міністрів України передбачені в ст. 45¹ Закону України «Про Кабінет Міністрів України».

У разі виникнення у члена Кабінету Міністрів України реального чи потенційного конфлікту інтересів він зобов'язаний не пізніше наступного робочого дня письмово поінформувати про це Кабінет Міністрів України.

⚠ Член Кабінету Міністрів України не може брати участі у розгляді, підготовці та прийнятті рішень, виконувати інші повноваження у питаннях, щодо яких у нього наявний реальний чи потенційний конфлікт інтересів.

У разі неможливості врегулювання конфлікту інтересів члена Кабінету Міністрів України у зазначений спосіб та неусунення ним конфлікту інтересів самостійно Прем'єр-міністр України звертається до Верховної Ради України з поданням про звільнення з посади вказаного члена Кабінету Міністрів України (стосовно Міністра закордонних справ України та Міністра оборони України таке подання вноситься за згодою Президента України).

6.3. Конфлікт інтересів у діяльності керівників центрального органу виконавчої влади

📄 Правила врегулювання конфлікту інтересів у діяльності керівників центрального органу виконавчої влади передбачені в ст. 19 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади».

У разі виникнення у керівника центрального органу виконавчої влади реального чи потенційного конфлікту інтересів він зобов'язаний не пізніше наступного робочого дня письмово поінформувати про це міністра, який спрямовує та координує відповідний центральний орган виконавчої влади, крім керівника центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, який зобов'язаний поінформувати у вказаному випадку Кабінет Міністрів України.

За результатами розгляду зазначеної інформації міністр, який спрямовує та координує відповідний центральний орган виконавчої влади, а у випадках виникнення конфлікту інтересів у керівника центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом – Кабінет Міністрів України приймає рішення про здійснення заходів, передбачених Законом, зі врегулювання конфлікту інтересів відповідного керівника центрального органу виконавчої влади та здійснює контроль за їх реалізацією.

6.4. Конфлікт інтересів у діяльності суддів

На суддів поширюються вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ч. 1 ст. 28, п.п. «г» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону).

Правила врегулювання конфлікту інтересів у діяльності суддів визначаються законами, які регулюють статус суддів та засади організації діяльності судів (ч. 1 ст. 35¹ Закону).

Конфлікт інтересів у діяльності суддів, відряджених до Вищої ради правосуддя на час виконання повноважень членів Вищої ради правосуддя, вирішується у порядку врегулювання конфлікту інтересів, який виникає в осіб під час роботи у складі колегіального органу (п. 6.7 розділу 6 Методичних рекомендацій).

 Нормативно-правовим актом для суддів є Закон України «Про судоустрій і статус суддів»:

- ▶ контроль за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів у діяльності суддів покладається на Раду суддів України (п. 6 ч. 8 ст. 133);
- ▶ Рада суддів України приймає рішення про врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів у діяльності суддів, якщо конфлікт інтересів не може бути врегульований у порядку, визначеному процесуальним законом.

Інших повноважень з цього питання Раді суддів України не надано. Зокрема, надання роз'яснень з питань конфлікту інтересів у суддів належить згідно із Законом до повноважень Національного агентства.

Конфлікт інтересів, який не може бути врегульовано у порядку, визначеному процесуальним законом, включає випадки, у яких він виникає поза межами здійснення правосуддя.

У разі наявності в судді потенційного або реального конфлікту інтересів, не пов'язаного зі здійсненням ним правосуддя, суддя зобов'язаний не пізніше наступного робочого дня з моменту виникнення такого конфлікту інтересів у письмовій формі повідомити про це Раду суддів України. Після повідомлення Рада суддів України вживає заходів щодо врегулювання конфлікту інтересів (ч. 10 ст. 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Вирішення конфлікту інтересів у процесуальний спосіб визначається:

- ▶ Цивільним процесуальним кодексом України;
- ▶ Кодексом адміністративного судочинства України;

- ▶ Господарським процесуальним кодексом України;
- ▶ Кримінальним процесуальним кодексом України.

Зазначеними нормативно-правовими актами передбачено такий процесуальний інструмент врегулювання конфлікту інтересів, як відвід/самовідвід.

⚠ Оскільки КУпАП не містить положень щодо відводу/самовідводу судді під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, суддям рекомендується реалізовувати право на самовідвід, застосовуючи аналогію закону.

У разі виникнення конфлікту інтересів, який може бути врегульовано у процесуальний спосіб (самовідвід, відвід), суддя врегулює його самостійно без повідомлення Ради суддів України.

6.5. Конфлікт інтересів у суддів Конституційного Суду України

У разі виникнення конфлікту інтересів у судді КС він не може брати участі у підготовці, розгляді та прийнятті рішень, виконувати інші повноваження у питаннях, щодо яких у нього наявний конфлікт інтересів.

Про конфлікт інтересів суддя КС повинен протягом 1 робочого дня письмово поінформувати КС та заявити самовідвід. Із тих самих підстав відвід судді КС можуть заявити особи, які є учасниками конституційного провадження (ст. 60 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Відвід (самовідвід) застосовується, зокрема, якщо:

- ▶ суддя КС безпосередньо або опосередковано заінтересований у результаті розгляду справи;
- ▶ суддя КС є членом сім'ї або близьким родичем осіб, які беруть участь у справі;
- ▶ є інші обставини, що викликають сумнів в об'єктивності та неупередженості судді КС.

Неповідомлення суддею КС про наявність у нього реального конфлікту інтересів, вчинення ним дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів тягне за собою відповідальність згідно зі ст. 172⁷ КУпАП.

6.6. Конфлікт інтересів у діяльності деяких категорій посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад³

6.6.1. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів під час засідань місцевих рад

Особливості врегулювання конфлікту інтересів у голів, заступників голів обласних та районних рад, міських, сільських, селищних голів, секретарів міських, сільських, селищних рад, депутатів місцевих рад визначаються законами, які регулюють статус відповідних осіб та засади організації відповідних органів (ст. 35¹ Закону).

Ст. 59¹ Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачає особливий порядок врегулювання конфлікту інтересів під час їхньої участі у засіданнях відповідних рад.

Так, для врегулювання конфлікту інтересів, який виникає у зазначених вище осіб під час участі у засіданні відповідної ради, потрібно (ч.ч. 1, 3 ст. 59¹ Закону):

- ▶ самостійно публічно повідомити про конфлікт інтересів (про що вноситься відповідний запис до протоколу засідання ради);
- ▶ не брати участь у розгляді, підготовці, прийнятті рішення (у зв'язку з яким виник конфлікт інтересів) відповідною радою.

Виняток: якщо неучасть зазначених осіб у прийнятті рішення призведе до втрати повноважності відповідної ради, особи, у яких наявний конфлікт інтересів, беруть участь у прийнятті такого рішення за умови публічного самостійного повідомлення про конфлікт інтересів під час засідання (ч. 2 ст. 59¹ Закону «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі рішень. Рішення приймаються на пленарному засіданні ради після обговорення більшістю депутатів від її загального складу, крім випадків, передбачених цим Законом. При встановленні результатів голосування до загального складу сільської, селищної, міської ради включається сільський, селищний, міський голова, якщо він бере участь у пленарному засіданні ради, і враховується його голос (ч.ч. 1, 2 ст. 59 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Сільська, селищна, міська, районна у місті (у разі її створення), районна, обласна рада проводить свою роботу сесійно. Сесія складається

³ Приклади практичного застосування положень Закону щодо встановлення наявності чи відсутності конфлікту інтересів та його врегулювання у депутатів місцевих рад, у міських, сільських, селищних голів наведено у п.п. 14.1.2 та п.п. 14.1.3 п. 14.1 розділу 14 Методичних рекомендацій.

з пленарних засідань ради, а також засідань її постійних комісій (ч.ч. 1, 12 ст. 46 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Сесія ради є повноважною, якщо в її пленарному засіданні бере участь більше половини депутатів від загального складу ради.

Голова та депутати місцевої ради, у яких під час участі в пленарному засіданні виник конфлікт інтересів, зобов'язані не брати участь у розгляді, підготовці та прийнятті радою рішень, що свідчить і про їх неучасть у пленарному засіданні під час розгляду відповідного проекту рішення.

Так, в окремих випадках виконання зазначеними особами вимог ч. 1 ст. 59¹ Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо неучасті у прийнятті рішення радою може мати як наслідок неповноважність сесії ради та неможливість прийняття нею рішень.

У таких випадках голова та депутати місцевої ради беруть участь у прийнятті нею рішень лише за умови публічного самотійного повідомлення про конфлікт інтересів під час пленарного засідання ради (ч. 2 ст. 59¹ Закону «Про місцеве самоврядування в Україні»).

⚠ Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» не містить положень щодо порядку фіксації факту участі/неучасті голови та депутатів місцевих рад у їхніх пленарних засіданнях, у тому числі під час підготовки, розгляду та прийняття проектів рішень, через які в них виникає конфлікт інтересів. Відповідні положення мають передбачатися у регламентах місцевих рад.

⚠ Повідомлення про конфлікт інтересів здійснюється під час засідання ради до початку розгляду питання, у вирішенні якого є приватний інтерес.

6.6.2. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів під час засідань колегіальних органів

Ст. 59¹ Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено особливий порядок врегулювання конфлікту інтересів під час участі голів, заступників голів обласних та районних рад, міських, сільських, селищних голів, секретарів міських, сільських, селищних рад, депутатів місцевих у засіданнях колегіальних органів (комісій, комітетів, колегій тощо).

Врегулювання конфлікту інтересів, який виник під час участі у засіданні відповідного колегіального органу, здійснюється шляхом:

- ▶ самостійного публічного повідомлення про конфлікт інтересів (про що вноситься відповідний запис до протоколу засідання колегіального органу);
- ▶ неучасті у розгляді, підготовці, прийнятті рішення (у зв'язку з яким виник конфлікт інтересів) відповідним колегіальним органом.

Якщо неучасть особи у прийнятті рішення призведе до втрати повноважності відповідного колегіального органу, особа, у якої наявний конфлікт інтересів, бере участь у прийнятті колегіальним органом рішення (у зв'язку з яким виник конфлікт інтересів) за умови самостійного публічного повідомлення про конфлікт інтересів (про що вноситься відповідний запис до протоколу засідання колегіального органу);

⚠ Оголошення про конфлікт інтересів здійснюється під час засідання колегіального органу, до початку розгляду питання, у вирішенні якого є приватний інтерес.

6.6.3. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів під час реалізації повноважень одноосібно

Голови районних та обласних рад, їх заступники, міські, сільські, селищні голови, секретарі міських, сільських, селищних рад, депутати місцевих рад повинні дотримуватися вимог Закону також і при виконанні інших службових чи представницьких повноважень (крім засідань відповідних рад) із урахуванням приписів ч. 1 ст. 28 Закону.

⚠ Депутати місцевих рад мають право на депутатські звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, керівників підприємств, установ і організацій *лише з питань, пов'язаних із їхньою депутатською діяльністю.*

Слід звернути увагу на непоодинокі випадки звернень депутатів місцевих рад до, зокрема, державних органів, установ з особистих питань або з питань, щодо яких існує приватний інтерес, із використанням своїх службових/представницьких повноважень.

⚠ Депутат місцевої ради має право на депутатське звернення до місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, а також керівників правоохоронних та контролюючих

органів, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, розташованих на території відповідної ради, з питань, пов'язаних з його депутатською діяльністю (ст. 13 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад»).

Законодавством не визначено права депутатів місцевих рад на будь-які звернення (депутатські звернення, звернення з метою отримання інформації або за роз'ясненнями положень Закону тощо) у порядку ст. 13 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» за наявності приватного інтересу.

6.7. Конфлікт інтересів у діяльності осіб під час роботи в колегіальних органах

Законом передбачено особливий порядок врегулювання конфлікту інтересів, який виникає в особи під час роботи у складі колегіального органу (ч. 2 ст. 35¹ Закону).

Зазначені правила врегулювання конфлікту інтересів мають застосовуватися як під час участі особи в роботі колегіального органу, що є окремою юридичною особою (наприклад, Центральна виборча комісія, Вища рада правосуддя, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Рахункова палата), так і в колегіальному органі без статусу юридичної особи (наприклад, дисциплінарна комісія, комісія з розподілу службового житла, комісія з преміювання тощо).

Так, у разі виникнення реального чи потенційного конфлікту інтересів у особи, яка входить до складу колегіального органу (комітету, комісії, колегії тощо), вона не має права брати участі у прийнятті рішення цим органом.

Словосполучення «не має права брати участі у прийнятті рішення» стосовно особи, у якої виник конфлікт інтересів у конкретному питанні, яке розглядається колегіальним органом, зумовлює:

- ▶ заборону особі брати участь у підготовці документів для прийняття рішення колегіальним органом із відповідного питання;
- ▶ неможливість враховувати особу під час визначення кількості членів, необхідних для правомочності розгляду колегіальним органом відповідного питання;
- ▶ заборону на участь особи в розгляді (обговоренні) такого питання;
- ▶ заборону на участь особи в прийнятті рішення колегіальним органом (голосуванні) з такого питання.

! Особа, яка перебуває на посаді в колегіальному органі, зобов'язана повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів, колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів (п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону).

Коли особа дізнається про конфлікт інтересів безпосередньо перед голосуванням за те чи інше питання, вирішення якого і зумовлює такий конфлікт інтересів, вона невідкладно повідомляє про це колегіальний орган і надалі не бере участі в голосуванні.

Про конфлікт інтересів такої особи може заявити будь-який інший член відповідного колегіального органу або учасник засідання, якого безпосередньо стосується питання, що розглядається. Заява про конфлікт інтересів члена колегіального органу заноситься в протокол засідання колегіального органу.

Якщо неучасть особи, яка входить до складу колегіального органу, у прийнятті рішень цим органом призведе до втрати правомочності цього органу, така особа бере участь у прийнятті рішень, але це має здійснюватися під зовнішнім контролем (розділ 5 Методичних рекомендацій). Рішення про здійснення зовнішнього контролю приймається відповідним колегіальним органом.

У ст. 33 Закону передбачені такі форми зовнішнього контролю, як:

- 1) перевірка працівником, визначеним керівником органу, підприємства, установи, організації, стану та результатів виконання особою завдання, вчинення нею дій, змісту рішень чи проектів рішень, що приймаються або розробляються особою або відповідним колегіальним органом з питань, пов'язаних із предметом конфлікту інтересів;
- 2) виконання особою завдання, вчинення нею дій, розгляд справ, підготовка та прийняття нею рішень у присутності визначеного керівником органу працівника;
- 3) участь уповноваженої особи Національного агентства в роботі колегіального органу в статусі спостерігача без права голосу.

Для колегіальних органів є прийнятними лише перша та остання форма зовнішнього контролю. Однак зовнішній контроль може застосовуватись і в інших формах, не визначених Законом, з урахуванням нормативно-правових актів, що регламентують діяльність того чи іншого колегіального органу.

7. ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ У ЗВ'ЯЗКУ З НАЯВНІСТЮ В ОСОБИ ПІДПРИЄМСТВ ЧИ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ (ст. 36 Закону)⁴

7.1. Суб'єкти передачі (ч.1 ст. 36 Закону)

Для зазначених осіб одним зі способів запобігання конфлікту інтересів є передача в управління підприємств та корпоративних прав

- ▶ особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування
- ▶ посадові особи юридичних осіб публічного права
- ▶ члени Ради Національного банку України
- ▶ особи, які входять до складу наглядової ради (крім незалежних членів) державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше ніж 50 відсотків акцій (часток) належить державі

Підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами, для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому ГК та іншими законами (ст. 62 ГК).

Корпоративні права – права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами (ст. 167 ГК).

! Передача корпоративних прав в управління не позбавляє володіння цими правами.

⁴ Приклади практичного застосування вимог Закону щодо запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав наведено у п. 14.2 розділу 14 Методичних рекомендацій.

7.2. Вимоги щодо передачі підприємств та/або корпоративних прав (ч.ч. 1, 2 ст. 36 Закону):

- ▶ передача має бути здійснена протягом 60 днів після призначення (обрання) на посаду. Якщо на момент закінчення 60-денного строку в системі депозитарного обліку встановлено обмеження на здійснення операцій з акціями на підставі відповідного рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про зупинення внесення змін до системи депозитарного обліку, особи, зазначені у п.1, п.п. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, зобов'язані передати такі належні їм акції в управління іншій особі протягом 60 днів з дати відновлення внесення змін до системи депозитарного обліку щодо відповідних акцій;
- ▶ забороняється передавати в управління підприємства та корпоративні права на користь членів своєї сім'ї, а також укласти відповідні договори із суб'єктами підприємницької діяльності, інвестиційними фірмами та компаніями з управління активами, в яких працюють члени сім'ї;
- ▶ передача підприємств здійснюється у передбачений у ч. 2 ст. 36 Закону спосіб;
- ▶ передача корпоративних прав здійснюється в один із визначених у ч. 3 ст. 36 Закону способів.

7.3. Способи передачі в управління належних особі корпоративних прав (ч. 3 ст. 36 Закону):

- ▶ укладення договору управління майном із суб'єктом підприємницької діяльності (крім договору управління цінними паперами та іншими фінансовими інструментами);
- ▶ укладення договору про управління портфелем фінансових інструментів та/або грошовими коштами, призначеними для інвестування у фінансові інструменти, з інвестиційною фірмою, яка має видану Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку ліцензію на провадження діяльності з управління портфелем фінансових інструментів;
- ▶ укладення договору про створення венчурного пайового інвестиційного фонду для управління переданими корпоративними правами з компанією з управління активами, яка має ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження діяльності з управління активами.

Особа зобов'язана письмово повідомити Національне агентство про передачу в управління належних їй підприємств та/або корпоративних прав в односторонній термін після такої передачі та надати нотаріально засвідчену копію укладеного договору (див. додаток 3).

7.4. Строки повідомлення про передачу (ч. 5 ст. 36. Закону)

Особа вважатиметься такою, яка належним чином виконала вказану вимогу, якщо вона виконала всі необхідні умови:

- ▶ особисто повідомила Національне агентство про передачу в управління належних їй підприємств та/або корпоративних прав;
- ▶ таке повідомлення було здійснено в 1-денний термін з моменту передачі в управління (а не з моменту нотаріального посвідчення копії відповідного договору);
- ▶ до Національного агентства надано саме нотаріально засвідчену копію укладеного договору (а не копію такого договору чи оригінал договору, укладеного в простій письмовій формі).

У повідомленні про передачу в управління підприємств чи корпоративних прав рекомендується зазначати такі відомості:

- ▶ прізвище, ім'я та по батькові особи, яка передала в управління належні їй підприємства та/або корпоративні права;
- ▶ посада, на яку призначено (обрано) особу, у зв'язку з чим здійснено передачу в управління належних їй підприємств та/або корпоративних прав;
- ▶ дата призначення (обрання) на посаду;
- ▶ дата передачі підприємств та/або корпоративних прав в управління;
- ▶ дата повідомлення Національного агентства про передачу підприємств та/або корпоративних прав в управління;
- ▶ найменування переданого в управління підприємства, його організаційно-правова форма, код Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України, частка у статутному (складеному) капіталі підприємства у грошовому та відсотковому вираженні, а у разі якщо це цінні папери (у тому числі акції, облігації, чеки, сертифікати, векселі), – відомості стосовно виду цінного папера, його емітента, дати набуття цінних паперів у власність, кількості та номінальної вартості цінних паперів;

- ▶ спосіб передачі підприємств та/або корпоративних прав в управління;
- ▶ прізвище, ім'я та по батькові, реєстраційний номер облікової картки платника податків (серія та номер паспорта громадянина України, якщо особа через свої релігійні переконання відмовилася від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків) особи, в управління якій передано підприємства та/або корпоративні права, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

До повідомлення обов'язково додається нотаріально засвідчена копія укладеного договору.

Також до повідомлення рекомендовано додавати належним чином засвідчені копії:

- ▶ наказу про призначення (рішення про обрання) на посаду;
- ▶ установчих документів чи документів, що підтверджують наявність корпоративних прав.

7.5. Особи, які не мають передавати в управління підприємства та/або корпоративні права (ч. 6 ст. 36 Закону):

- 1) особи, які входять як незалежні члени до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства, державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;
- 2) депутати місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі);
- 3) помічники-консультанти народних депутатів України, працівники секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівники секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України, особи, зазначені у п.п «к» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону (крім осіб, зазначених в інших підпунктах п. 1 або п.п. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону);
- 4) особи, у власності яких перебувають акції акціонерного товариства - резидента України, сукупна номінальна вартість яких не перевищує 0,25 прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня року, в якому особа призначена (обрана) на посаду, та сукупно не перевищують 5 відсотків голосуючих акцій товариства.

7.6. Як обчислюються визначені у ст. 36 Закону строки?

При обрахуванні строку передачі, а також при визначенні дати повідомлення про таку передачу слід брати до уваги загальні правила обчислення строків, встановлені ст.ст. 253, 254 ЦК.

Таким чином, перебіг строку передачі починається з наступного календарного дня після призначення (обрання) особи на посаду. Якщо ж останній день строку припадає на вихідний, святковий або інший неробочий день, днем закінчення строку є перший за ним робочий день.

Під 1-денним строком повідомлення слід розуміти день, наступний за днем, коли особа передала належні їй підприємства та/або корпоративні права в управління. Якщо ж цей день припадає на вихідний, святковий або інший неробочий день, цим днем слід вважати перший за ним робочий день.

Письмові заяви та повідомлення, здані до установи зв'язку або до скриньки для вхідної кореспонденції Національного агентства до закінчення останнього дня строку, вважаються такими, що здані своєчасно.

8. ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ОДЕРЖАННЯ ПОДАРУНКІВ⁵

У ст. 23 Закону встановлено обмеження для осіб, зазначених у пп. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону, щодо одержання подарунків (категорії осіб – розділ 1 Методичних рекомендацій).

8.1. Визначення поняття «подарунок» та зміст обмеження

Цивільний кодекс України	Закон України «Про запобігання корупції»
дарунок – це рухомі речі, в тому числі гроші та цінні папери, нерухомі речі, майнові права, які передаються одаровуваному безоплатно у власність (ст.ст. 717, 718)	подарунок – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової (ст. 1)
<ul style="list-style-type: none"> ▶ рухомі речі ▶ гроші ▶ цінні папери ▶ нерухомі речі ▶ майнові права	<ul style="list-style-type: none"> ▶ грошові кошти ▶ інше майно ▶ переваги ▶ пільги ▶ послуги ▶ нематеріальні активи

8.2. Категорії подарунків

8.3. Заборонені подарунки

Категорично забороняється вимагати, просити, одержувати подарунки (незалежно від їх вартості) для себе або близьких осіб від юридичних та фізичних осіб (ч. 1 ст. 23 Закону):

у зв'язку зі здійсненням особами діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування

якщо особа, яка дарує (дарувальник), перебуває в підпорядкуванні особи, якій вона дарує подарунок (одаровуваного)

⁵ Приклади практичного застосування обмеження щодо одержання подарунків наведено у п. 14.3 розділу 14 Методичних рекомендацій.

Особам, які за будь-який рік, починаючи з 2010 року, належали або належать до національних публічних діячів⁶, забороняється безпосередньо або через інших осіб одержувати від членів сім'ї⁷ таких осіб (батьків, чоловіка або дружини, дітей, у тому числі усиновлених, рідних братів та сестер, баби та діда з боку матері і з боку батька, онуків) подарунки, які є активами, включеними до одноразової (спеціальної) добровільної декларації відповідно до підрозділу 9⁴ «Особливості застосування одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб» розділу XX «Прикінцеві положення» Податкового кодексу України, протягом п'яти років з 01.09.2022.

8.4. Подарунки, дозволені з певними обмеженнями

Дозволено отримувати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність (ч. 2 ст. 23 Закону), якщо:

вартість таких подарунків не перевищує 1 прожитковий мінімум для працездатних осіб, **встановлений на день прийняття подарунка**, одноразово

сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує 2 прожиткових мінімуми, встановлених для працездатної особи **на 1 січня** того року, в якому прийнято подарунки

⚠ Розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб встановлюється у Законі України про Державний бюджет України на відповідний рік.

У Законі України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» встановлено, що у 2022 році прожитковий мінімум для працездатних осіб: з 1 січня – 2481 гривня, з 1 липня – 2600 гривень, з 1 грудня – 2684 гривні.

У проєкті Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» передбачено, що з 1 січня 2023 року прожитковий мінімум для працездатних осіб становитиме 2684 гривні.

⁶ Перелік осіб, які є національними публічними діячами, визначено у п. 37 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

⁷ Члени сім'ї першого та другого ступенів споріднення, визначені у п.п. 14.1.263 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України.

Зазначені подарунки дозволено отримувати лише за таких умов:

- ▶ подарунки отримуються не у зв'язку зі здійсненням особами діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- ▶ особа, яка дарує, не перебуває в підпорядкуванні особи, якій вона дарує подарунок.

8.5. Дозволені подарунки

Дозволено отримувати (ч. 2 ст. 23 Закону):

загальнодоступні знижки на товари,
послуги, загальнодоступні виграші,
призи, премії, бонуси

будь-які подарунки
від близьких осіб незалежно
від їхньої вартості

Близькими особами є (абз. 4 ч. 1 ст. 1 Закону):

- ▶ члени сім'ї;
- ▶ чоловік, дружина;
- ▶ батько, мати;
- ▶ вітчим, мачуха;
- ▶ син, дочка, пасинок, падчерка;
- ▶ рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри;
- ▶ рідний брат та сестра дружини (чоловіка);
- ▶ племінник, племінниця;
- ▶ рідний дядько, рідна тітка;
- ▶ дід, баба, прадід, прабаба;
- ▶ внук, внучка, правнук, правнучка;
- ▶ зять, невістка;
- ▶ тесть, теща, свекор, свекруха;
- ▶ батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки);
- ▶ усиновлювач чи усиновлений;
- ▶ опікун чи піклувальник;
- ▶ особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеного суб'єкта.

⚠ Після отримання дозволеного подарунка особа зобов'язана не приймати рішень та не вчиняти дій на користь особи, від якої отримано такий подарунок.

Рішення, прийняте особою на користь особи, від якої вона чи її близькі особи отримали подарунок, вважається таким, що прийняте в умовах конфлікту інтересів. Такі рішення підлягають скасуванню (на такі рішення поширюються вимоги ст. 67 Закону).

Порушення встановлених у ст. 23 Закону обмежень щодо одержання подарунків тягне за собою адміністративну відповідальність згідно зі ст. 172⁵ КУпАП.

Окремим видом подарунків є подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям. Такі подарунки є державною, комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 № 1195 затверджено Порядок передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям.

Процедура передачі таких подарунків передбачає:

- ▶ складення акта приймання-передачі подарунка від особи, яка прийняла подарунок, до матеріально-відповідальної особи органу, установи, організації;
- ▶ оцінку вартості дарунка відповідною комісією в органі, установі, організації, членом якої в обов'язковому порядку має бути фахівець з оцінки майна;
- ▶ відображення операцій, пов'язаних з передачею дарунка органі, установі, організації в бухгалтерському обліку.

9. ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО СУМІСНИЦТВА ТА СУМІЩЕННЯ З ІНШИМИ ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ⁸

9.1. Зміст обмеження щодо зайняття іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю

У ст. 25 Закону визначено обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності для осіб, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону (категорії осіб – розділ 1 Методичних рекомендацій).

Цим особам заборонено займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики зі спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України (п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону).

Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності не поширюються на:

- ▶ депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
- ▶ депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі);
- ▶ присяжних;
- ▶ помічників-консультантів народних депутатів України;
- ▶ працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України;
- ▶ працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України;
- ▶ працівників патронатних служб у державних органах;
- ▶ осіб, зазначених у п.п. «к» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону (крім осіб, зазначених в інших підпунктах п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону), тобто на членів правління Фонду соціального страхування України, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Пенсійного фонду, Наглядової ради Пенсійного фонду.

Особа, призначена (обрана) на посаду, зазначену в п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, зобов'язана не пізніше 15 робочих днів з дня призначення (обрання) на посаду здійснити дії, спрямовані на припинення підприємницької діяльності. У зазначений строк особі забороняється здійснювати підприємницьку діяльність та отримувати будь-які доходи (винагороду тощо) у зв'язку із здійсненням підприємницької діяльності.

⁸ Приклади практичного застосування вимог Закону, якими встановлено обмеження щодо зайняття іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю, наведено у п. 14.4 розділу 14 Методичних рекомендацій.

9.2. Інша оплачувана діяльність

Іншою оплачуваною діяльністю є будь-яка діяльність, що не містить ознак підприємницької та полягає у виконанні робіт та/або наданні послуг, які оплачуються або можуть бути оплачені у майбутньому.

Визначене п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону обмеження сфокусовано не на винагороді за результатами здійснення нею іншої, ніж виконання функцій держави або місцевого самоврядування, діяльності, а саме на зайнятті такою діяльністю, яка оплачується чи може бути оплачена.

Отже, власне факт зайняття особою іншою оплачуваною діяльністю (умови щодо здійснення певної діяльності на платній чи безоплатній основі можуть визначатися, у тому числі, законодавством, трудовим чи іншим договором, статутом та іншими документами юридичної особи), незалежно від фінансових результатів такої діяльності, свідчитиме про

9.3. Підприємницька діяльність

Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку (ч. 1 ст. 42 ГК).

Господарська діяльність – це діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. При цьому господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва – підприємцями (ст. 3 ГК).

Самозайнята особа – платник податку, який є ФОП або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником у межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності (п.п. 14.1.226 п. 14.1 ст. 14 ПК).

ⓘ Викладацька, наукова та творча діяльність, медична практика, інструкторська та суддівська практика зі спорту також можуть бути видами підприємницької діяльності. Якщо особа займається вищевказаними

видами діяльності як ФОП, матиме місце порушення заборони, встановленої у п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону.

✎ Відкриття власного стоматологічного кабінету і надалі постійна робота у ньому свідчатимуть про порушення передбачених ст. 25 Закону обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, оскільки така робота здійснюється за ініціативою особи та на її власний ризик, організовується нею самостійно, й особа має на меті досягнення економічних і соціальних результатів. Водночас така особа отримує не тільки винагороду за оплату своєї праці, а й прибуток від діяльності створеного нею кабінету. Чинним законодавством передбачена можливість створення та діяльності суб'єктів господарювання (підприємств), які діють на основі праці їх членів.

Так, фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про фермерське господарство»).

⚠ Володіння корпоративними правами не вважається підприємництвом (ч. 2 ст. 167 ГК).

9.4. Дозволені види оплачуваної діяльності

9.4.1. Викладацька діяльність

Викладацька діяльність – діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінартощо), та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору (п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту»).

📄 П. 3 Рішення Конституційного Суду України від 06.10.2010 № 21-рп/2010:

Наукова і викладацька діяльність є видами інтелектуальної і творчої діяльності, що спрямована на одержання, поширення, використання нових знань, фахових навичок, їх практичне застосування.

До викладацької діяльності належить діяльність із такими ознаками:

- ▶ спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти;

- ▶ суб'єктом здійснення відповідної діяльності є педагогічний (науково-педагогічний) працівник, самозайнята особа (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або інша фізична особа на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору;
- ▶ правовою підставою здійснення такої діяльності є трудовий або цивільно-правовий договір;
- ▶ суб'єкт, на якого спрямована відповідна діяльність, є здобувачем освіти в розумінні закону.

⚠ Ураховуючи зміст наведеного визначення, а також закріплені у законодавстві різні види освіти (ст. 8 Закону України «Про освіту») та форми її здобуття (ст. 9 Закону України «Про освіту»), викладацьку діяльність можуть здійснювати не тільки заклади освіти (юридичні особи приватного чи публічного права та фізичні особи – підприємці) та їх педагогічні чи науково-педагогічні працівники, а й будь-яка фізична особа. При цьому така діяльність може здійснюватись, у тому числі, як репетиторство, читання лекцій, проведення тренінгів, семінарів тощо.

⚠ Звертаємо увагу, що викладацька діяльність не може здійснюватися на користь юридичних осіб, оскільки такі особи не є здобувачами освіти (п. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту»).

9.4.2. Наукова діяльність

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»:

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Фундаментальними науковими дослідженнями є теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання нових знань про закономірності організації та розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язків. Результатом фундаментальних наукових досліджень є гіпотези, теорії, нові методи пізнання, відкриття законів природи, невідомих раніше явищ і властивостей матерії, виявлення закономірностей розвитку суспільства тощо, які не орієнтовані на безпосереднє практичне використання у сфері економіки.

Прикладними науковими дослідженнями є теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання і

використання нових знань для практичних цілей. Результатом прикладних наукових досліджень є нові знання, призначені для створення нових або вдосконалення наявних матеріалів, продуктів, пристроїв, методів, систем, технологій, конкретні пропозиції щодо виконання актуальних науково-технічних та суспільних завдань.

Результатом наукової діяльності є одержання якісно нових знань, у зв'язку з чим не може вважатися науковою діяльністю, наприклад, надання послуг технологічного консалтингу, оскільки результатом таких послуг є застосування вже наявних знань і досвіду однієї особи (консультанта) для вирішення завдань, що постають у діяльності іншої особи (замовника послуг).

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» *основним суб'єктом наукової і науково-технічної діяльності є вчений.*

Вченим є будь-яка фізична особа, яка, у тому числі, проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження (п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

Наукова діяльність вченого не обмежується діяльністю у наукових установах, закладах вищої освіти, наукових підрозділах установ, організацій, підприємств.

Науковою діяльністю однозначно є діяльність, час зайняття якою зараховується до стажу наукової роботи відповідно до ст. 35 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». В інших випадках науковою діяльністю можна вважати діяльність, зміст якої відповідає визначенням фундаментального та прикладного наукового дослідження.

9.4.3. Творча діяльність

Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової та технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 54 Конституції України).

Наявні нормативні визначення (п. 21 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про культуру», абз. 4 ст. 1 Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки») дають підстави для виділення таких ознак творчої діяльності:

- ▶ індивідуальна/колективна творчість;

- ▶ твір або його інтерпретація як результат творчості;
- ▶ культурна цінність твору/інтерпретації твору, що є результатом творчості.

За позицією Національного агентства саме створений твір чи його інтерпретація є визначальною ознакою творчої діяльності. При цьому, з огляду на наведені визначення творчої діяльності, її результатом можуть бути твір/інтерпретація твору, що мають культурну цінність (термін «культурні цінності» вживається у значенні, наведеному у Законі України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей»).

Приблизний перелік творів як об'єктів авторського права наведено у ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»:

- ▶ літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);
- ▶ виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;
- ▶ комп'ютерні програми, бази даних;
- ▶ музичні твори з текстом і без тексту;
- ▶ драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки;
- ▶ аудіовізуальні твори;
- ▶ твори образотворчого мистецтва;
- ▶ твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;
- ▶ фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії;
- ▶ твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо;
- ▶ ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності;
- ▶ сценічні обробки творів і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;
- ▶ похідні твори;
- ▶ збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є

результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини;

- ▶ тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів;
- ▶ інші твори.

Наведений у ст. 1 Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» перелік культурних цінностей не відповідає характеристикам більшості творів, які є об'єктами авторського права, а тому *культурну цінність твору/інтерпретації твору як результату творчості на сьогодні неможливо враховувати як обов'язкову ознаку творчої діяльності.*

Крім того, відповідно до ст. 7 Закону України «Про культуру» свобода творчості передбачає право провадити творчу діяльність як на професійній, так і на аматорській основі.

9.4.4. Медична практика

Термін «медична практика» використовується у законодавстві про охорону здоров'я.

Медична практика – це вид господарської діяльності у сфері охорони здоров'я, який провадиться закладами охорони здоров'я та фізичними особами-підприємцями з метою надання медичної допомоги та медичного обслуговування на підставі ліцензії (ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 285).

Вказаний термін передбачений саме для застосування до господарської діяльності у відповідній сфері.

Водночас у контексті антикорупційного законодавства йдеться не про господарську чи підприємницьку діяльність зі здійснення медичної практики, а про *можливість зайняття такою практикою в державних, комунальних чи приватних закладах охорони здоров'я та у ФОП (які здійснюють свою діяльність на підставі ліцензії).*

9.4.5. Інструкторська та суддівська практика зі спорту

У законодавстві України відсутні визначення поняття «інструкторська та суддівська практика зі спорту». Проте зазначені види практики тісно пов'язані зі спортивно-тренувальною діяльністю.

Спортивні судді – це фізичні особи, які пройшли спеціальну підготовку та отримали відповідну кваліфікаційну категорію, та уповноважені забезпечувати дотримання правил спортивних змагань, положень (регламентів) про змагання, а також забезпечувати достовірність зафіксованих результатів (ч. 1 ст. 41 Закону України «Про фізичну культуру і спорт»).

 Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників сфери фізичної культури і спорту, випуск 85 «Спортивна діяльність» затверджений наказом Міністерства молоді та спорту України від 28.10.2016 № 4080.

До фахівців у сфері фізичної культури та спорту належить суддя з виду спорту.

Основними завданнями та обов'язками судді з виду спорту визначено:

- ▶ участь у впровадженні системи взаємозв'язків, застосування і підтримка її відповідно до встановлених вимог і порядку, які забезпечують координацію внутрішньої управлінської діяльності між керівником федерації, президією, виконкомом, членами федерації, а також систему взаємовідносин керівника федерації з представниками інших організацій;
- ▶ організація роботи щодо виконання рішень керівних органів федерації, які стосуються завдань, визначених статутом, та інших питань, що не суперечать статутній діяльності федерації;
- ▶ доведення до відома всіх зацікавлених служб, сторонніх організацій та окремих осіб змісту протоколів та прийнятих рішень;
- ▶ обробка інформації, аналіз, ведення та зберігання поточних документів, протоколів засідань керівних органів федерації, постійних та тимчасових комітетів, інших документів федерації;
- ▶ забезпечення інформаційного зв'язку між федерацією та її членами, іншими організаціями;
- ▶ підготовка проєктів розпорядчої документації, адміністративної та іншої кореспонденції: запитів, звернень, відповідей на листи, повідомлень тощо;
- ▶ виконання протокольних записів на зустрічах, засіданнях, нарадах тощо;
- ▶ реєстрація звернень і заяв членів федерації, організація їх прийому (зустрічі) з керівником федерації;
- ▶ підвищення професійної кваліфікації згідно з вимогами законодавства.

Різновиди посад інструкторів, діяльність яких є спортивною:

- ▶ інструктор з фізкультури;
- ▶ інструктор-методист з альпінізму;
- ▶ інструктор-методист з виробничої гімнастики;
- ▶ інструктор-методист з туризму;
- ▶ інструктор-методист з фізичної культури та спорту;
- ▶ інструктор-методист спортивної школи;
- ▶ інструктор-методист тренажерного комплексу (залу);
- ▶ інструктор навчально-тренувального пункту;
- ▶ спортсмен-інструктор;
- ▶ спортсмен-інструктор збірної команди України тощо.

До обов'язків інструкторів зі спорту, як правило, належать:

- ▶ методичне забезпечення та організація навчально-тренувальної роботи, контроль за комплектуванням спортивних груп, змістом та результатами навчально-тренувальної роботи, робота з підвищення кваліфікації тренерів-викладачів, проведення відкритих навчально-тренувальних занять;
- ▶ статистичний облік та аналіз результатів роботи спортивної школи, відділення, груп;
- ▶ контроль за проведенням навчально-тренувальних занять, виконанням програм з видів спорту, навчальних планів, складення й додержання розкладу занять (Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 № 993, Типові штатні нормативи дитячо-юнацьких спортивних шкіл, затверджені наказом Міністерства молоді та спорту України від 30.07.2013 № 37, зареєстровані в Міністерстві юстиції України 09.08.2013 за № 1361/23893).

10. ЗМІСТ ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ВХОДЖЕННЯ ДО СКЛАДУ ПРАВЛІННЯ, ІНШИХ ВИКОНАВЧИХ ЧИ КОНТРОЛЬНИХ ОРГАНІВ, НАГЛЯДОВОЇ РАДИ ПІДПРИЄМСТВА АБО ОРГАНІЗАЦІЇ, ЩО МАЄ НА МЕТІ ОДЕРЖАННЯ ПРИБУТКУ⁹

Особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється входити до складу (якщо інше не передбачено Конституцією або законами України)

правління   інших виконавчих чи контрольних органів   наглядової ради

підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації).

Особа, призначена (обрана) на посаду, зазначену в п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, зобов'язана не пізніше 15 робочих днів з дня призначення (обрання) на посаду здійснити дії, спрямовані на припинення її повноважень у складі

правління   інших виконавчих чи контрольних органів   наглядової ради

підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, якщо особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації).

У зазначений строк особі забороняється брати участь у діяльності та прийнятті рішень відповідними органами з дня призначення (обрання) на посаду та отримувати будь-які доходи (винагороду тощо) у зв'язку перебуванням у таких органах.

⁹ Приклади практичного застосування вимог Закону, якими встановлені обмеження щодо входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку, наведено у п. 14.5 розділу 14 Методичних рекомендацій.

Особа вважатиметься такою, яка належним чином виконала вказані вимоги, якщо вона вчинила всі можливі дії, спрямовані на досягнення кінцевої мети - припинення її повноважень у відповідних органах, у спосіб, що передбачений законодавством та статутними документами підприємства або організації.

Наприклад, особу призначено на посаду державної служби, водночас вона є директором товариства з обмеженою відповідальністю, відповідно до статуту якого до виключної компетенції загальних зборів учасників належить обрання та звільнення директора.

На виконання абз. 1 ч. 2 ст. 25 Закону вказана особа надіслала на адресу товариства з обмеженою відповідальністю заяву про звільнення та самостійно видала наказ про своє звільнення із займаної посади.

Разом з тим особливістю звільнення директора вказаного товариства, на відміну від іншого працівника, є те, що особа є керівником і звільняється не лише на підставі вимог Кодексу законів про працю України, а й з урахуванням вимог Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та статуту товариства з обмеженою відповідальністю, де звільнення директора – виключна компетенція загальних зборів учасників.

Так, загальні збори учасників скликаються, зокрема, з ініціативи виконавчого органу товариства, який зобов'язаний вчинити всі необхідні дії для скликання загальних зборів учасників у строк не пізніше 20 днів з дня отримання вимоги про проведення таких зборів (положення п. 1 ч. 1, ч. 8 ст. 31 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»).

Виконавчий орган товариства скликає загальні збори учасників шляхом надсилання повідомлення про це кожному учаснику товариства. Виконавчий орган товариства зобов'язаний повідомити учасників товариства не менше ніж за 30 днів до запланованої дати проведення загальних зборів учасників, якщо інший строк не встановлений статутом товариства. Повідомлення надсилається поштовим відправленням з описом вкладення. У повідомленні про загальні збори учасників зазначаються дата, час, місце проведення, порядок денний (ч.ч. 2 – 5 ст. 32 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»).

Таким чином, особа, яку призначено на посаду державної служби, на виконання вимог абз. 1 ч. 2 ст. 25 Закону зобов'язана протягом 15 робочих днів

з дня такого призначення вжити заходів щодо скликання в установленому порядку загальних зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю із включенням до порядку денного питання про своє звільнення з посади директора товариства з обмеженою відповідальністю.

Сам факт надсилання на адресу товариства з обмеженою відповідальністю заяви про звільнення не свідчить про дотримання процедури скликання загальних зборів товариства та обізнаності учасників про необхідність їх проведення, а відсутність, власне, рішення загальних зборів учасників про звільнення директора ставить під сумнів законність видання особою наказу про своє звільнення із займаної посади.

Отже, особа порушила вимоги, встановлені в абз. 1 ч. 2 ст. 25 Закону, оскільки здійснення нею таких дій, як подання на адресу товариства з обмеженою відповідальністю заяви про звільнення та видання наказу про своє звільнення з посади директора, не забезпечує досягнення кінцевого результату – припинення її повноважень у складі виконавчого органу (припинення повноважень директора), та не відповідає вимогам Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» і статутним документам товариства.

Після спливу вказаного строку буде порушення заборони (крім винятків, визначених у ст. 25 Закону) за таких умов:

- ▶ особа належить до суб'єктів, визначених саме у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону;
- ▶ особа входить до складу правління, іншого виконавчого чи контрольного органу, наглядової ради;
- ▶ юридична особа, до складу органу, управління якої входить особа, що має правовий статус підприємства або організації;
- ▶ така юридична особа має на меті одержання прибутку.

! Відповідальність за порушення цієї заборони настає незалежно від того, чи вчиняла особа будь-які дії на посаді в органі управління, чи здійснювало таке підприємство/організація господарську діяльність та чи отримувало дохід, а також незалежно від отримання доходу особою від такої діяльності.

Заборона щодо входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради

Із системного аналізу положень ГК, ЦК, а також спеціальних законів, які регулюють правовий статус окремих видів господарських товариств, підприємств, організацій можна зробити висновок, що до системи органів управління підприємства/організації входять:

- ▶ вищий орган (загальні збори);
- ▶ виконавчий орган (колегіальний – правління або дирекція, одноособовий – директор);
- ▶ контролюючі/наглядові органи (наглядова рада, ревізійна комісія (ревізор).

Обмеження, передбачене у п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону, не стосується участі осіб у загальних зборах товариств.

 Рішенням від 13.03.2012 № 6-рп/2012 Конституційний Суд України визнав неконституційним положення щодо заборони особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, брати участь у загальних зборах підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку, яке містилось у Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції» (вказаний Закон втратив чинність).

Водночас відповідно до правової позиції Конституційного Суду України лише «будь-яка робота, яка здійснюється «на постійній основі», виключає її поєднання з певними посадами в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, які передбачають роботу на такій самій постійній основі, зокрема на посадах керівників органів виконавчої влади» (абз. 14 п. 2 мотивувальної частини Рішення від 04.07.2002 № 14-рп/2002).

Разом з тим у ч.ч. 1, 10 ст. 65 ГК визначено, що управління підприємством здійснюється відповідно до його установчих документів, а особливості управління підприємствами окремих видів (організаційних форм підприємств) встановлюються ГК та законами про такі підприємства.

! Для з'ясування питання про те, які саме органи діють на конкретному підприємстві чи в організації, слід аналізувати положення спеціального законодавства, на підставі якого таке підприємство/організація діє, а також установчих документів відповідної юридичної особи.

Підприємства або організації, що мають на меті одержання прибутку

Юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, установлених законом (ст. 83 ЦК).

Згідно з положеннями цивільного законодавства України (ст.ст. 83 – 85 ЦК) мета отримання прибутку є основним критерієм поділу юридичних осіб у формі товариств на підприємницькі та непідприємницькі.

Товариства	
підприємницькі	непідприємницькі (неприбуткові)
Діють з метою отримання прибутку (та його розподілу між учасниками)	Діють без мети отримання прибутку
Можуть бути створені як господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) або виробничі кооперативи.	Мають одночасно відповідати вимогам, встановленим п.п. 133.4.1 п. 133.4 ст. 133 ПК*

*Вимоги до неприбуткового підприємства, установи та організації:

- ▶ повинна бути утворена та зареєстрована в порядку, визначеному законом, що регулює діяльність відповідної неприбуткової організації;
- ▶ установчі документи (або установчі документи організації вищого рівня, на підставі яких діє неприбуткова організація відповідно до закону) містять заборону розподілу отриманих доходів (прибутків) або їх частини серед засновників (учасників у розумінні ЦК), членів такої організації, працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних з ними осіб;
- ▶ установчі документи (або установчі документи організації вищого рівня, на підставі яких діє неприбуткова організація відповідно до закону) передбачають передачу активів одній або кільком неприбутковим організаціям відповідного виду, іншим юридичним особам, що здійснюють недержавне пенсійне забезпечення відповідно до закону (для недержавних пенсійних фондів), або зарахування до доходу бюджету в разі припинення юридичної особи (у результаті її ліквідації, злиття, поділу, приєднання або перетворення);

- ▶ повинна бути внесена контролюючим органом до Реєстру неприбуткових установ та організацій.

При вирішенні питання щодо неналежності юридичної особи до підприємств та організацій, що мають на меті одержання прибутку, слід враховувати:

- ▶ організаційно-правову форму, в якій юридична особа створена і діє;
- ▶ положення установчих документів такої юридичної особи, в яких згідно зі ст. 57 ГК мають зазначатися, зокрема: мета і предмет господарської діяльності, порядок розподілу прибутків та збитків.

Організаційно-правові форми (Державний класифікатор України «Класифікація організаційно-правових форм господарювання» ДК 002:2004, затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.05.2004 № 97)

Підприємства	Господарські товариства
<ul style="list-style-type: none"> ▶ фермерське господарство ▶ приватне підприємство ▶ колективне підприємство ▶ державне підприємство ▶ казенне підприємство ▶ комунальне підприємство ▶ дочірнє підприємство ▶ іноземне підприємство ▶ підприємство об'єднання громадян ▶ підприємство споживчої кооперації ▶ орендне підприємство ▶ індивідуальне підприємство ▶ сімейне підприємство ▶ спільне підприємство	<ul style="list-style-type: none"> ▶ акціонерне товариство ▶ товариство з обмеженою відповідальністю ▶ товариство з додатковою відповідальністю ▶ повне товариство ▶ командитне товариство ▶ адвокатське об'єднання ▶ адвокатське бюро

⚠ Утворення юридичної особи у формі виробничого кооперативу або одного з видів господарських товариств, вказаних у класифікаторі, незалежно від положень їх установчих документів, завжди вказуватиме на мету її діяльності – одержання прибутку та його подальший розподіл між учасниками.

Вимоги п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону не поширюються на випадки, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації.

Суб'єкти управління об'єктами державної власності здійснюють управління корпоративними правами держави в господарських товариствах, функції з управління якими вони здійснюють, та державними унітарними підприємствами шляхом призначення представників держави для участі у загальних зборах господарських товариств та шляхом призначення (обрання) представників держави і незалежних членів наглядових рад державних унітарних підприємств та господарських товариств, єдиним акціонером (учасником) яких є держава (ч. 3 ст. 11 Закону України «Про управління об'єктами державної власності»).

Процедуру їх призначення (обрання) встановлено Порядком визначення та затвердження кандидатур представників держави, які призначаються до наглядових рад державних унітарних підприємств, і тих, які беруть участь у загальних зборах та обираються до наглядових рад господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 № 143.

11. ОБМЕЖЕННЯ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ¹⁰

У ст. 26 Закону встановлено низку обмежень для осіб, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, та членів Ради Національного банку України, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

⚠ Такі обмеження не поширюються на осіб, які переводяться до іншого державного органу або іншим чином змінюють місце роботи, продовжуючи водночас виконувати функції держави або місцевого самоврядування. Це впливає з формулювання «припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування» в абз. 1 ч. 1 ст. 26 Закону.

11.1. Зміст обмежень

11.1.1. Укладення трудових договорів

Заборонено протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами-підприємцями, якщо особи протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або ФОП.

У цьому контексті важливими є кілька аспектів:

- ▶ вказане обмеження стосується укладення трудових договорів (контрактів) або вчинення правочинів у сфері підприємницької діяльності лише з юридичними особами приватного права або ФОП. Відповідно, це обмеження не стосується укладення особою трудового договору або вчинення правочину з органами державної влади, державними чи комунальними підприємствами або фізичними особами;
- ▶ у нормі йдеться про фактичне здійснення повноважень з контролю або нагляду, а тому, власне, наявність повноважень, за умови, що вони не реалізовувались щодо конкретної юридичної особи або ФОП, не забороняє надалі укладати трудові договори або правочини з такими особами;

¹⁰ Приклади практичного застосування вимог Закону, якими встановлені обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, наведено у п. 14.6 розділу 14 Методичних рекомендацій.

- ▶ реалізація таких повноважень або прийняття рішень мало відбутися протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Тому таке обмеження не застосовується, якщо особа, зазначена в п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, хоч і приймала рішення стосовно юридичної особи, проте такі дії вчинялися раніше ніж за рік до припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

11.1.2. Представлення інтересів осіб

Заборонено протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), у яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення такої діяльності.

! Під поняттям «орган, у якому працювала особа» слід розуміти державний орган як суб'єкт владних повноважень.

✎ Так, якщо особа працювала в певному територіальному органі Міністерства юстиції України або Національної поліції України, вказана заборона поширюється на представлення інтересів осіб у справах, у яких іншою стороною є Міністерство юстиції України та Національна поліція України як центральні органи виконавчої влади або будь-який територіальний орган Міністерства юстиції України та Національної поліції України.

11.1.3. Розголошення/використання інформації

Заборонено безстроково розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала відома особі у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень, крім випадків, установлених законом.

12. ОБМЕЖЕННЯ СПІЛЬНОЇ РОБОТИ БЛИЗЬКИХ ОСІБ¹¹

12.1. Зміст обмеження

Особи, зазначені в п. 1. ч. 1 ст. 3 Закону, не можуть:

- ▶ мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб;
- ▶ бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

Пряме підпорядкування – це відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням.

Близькі особи – члени сім'ї суб'єкта, зазначеного у ч. 1 ст. 3 Закону, а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат та сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеного суб'єкта.

Особи, які претендують на зайняття посад, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб.

Таке повідомлення здійснюється стосовно всіх близьких осіб, які працюють в органі, незалежно від того, яку посаду вони обіймають, та чи призведе таке призначення до утворення відносин прямого підпорядкування між близькими особами.

У повідомленні необхідно зазначити також про близьких осіб, які працюють в органі вищого (нижчого) рівня до органу, в який працевлаштовується особа, оскільки поняття «пряме підпорядкування» охоплює повноваження щодо прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень (у тому числі участь у вирішенні таких питань) тощо.

¹¹ Приклади практичного застосування вимог Закону, якими встановлено обмеження спільної роботи близьких осіб, наведено у п. 14.7 розділу 14 Методичних рекомендацій.

12.2. Винятки з обмеження спільної роботи близьких осіб

Обмеження спільної роботи близьких осіб не поширюються на:

- ▶ народних засідателів і присяжних;
- ▶ близьких осіб, які прямо підпорядковані один одному у зв'язку з набуттям одним з них статусу виборної особи;
- ▶ осіб, які працюють у сільських населених пунктах (крім тих, що є районними центрами), а також гірських населених пунктах.

До сільських населених пунктів належать села і селища незалежно від їх адміністративної підпорядкованості.

Селища міського типу належать не до сільських, а до міських населених пунктів (Положення про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР, затверджене Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 12.03.1981 № 1654-Х).

При визначенні належності до гірського населеного пункту слід керуватись Переліком населених пунктів, яким відповідно до Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» надається статус гірських, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 11.08.1995 № 647.

⚠ Статус особи, яка проживає і працює (навчається) на території гірського населеного пункту, надається громадянам, що постійно проживають, постійно працюють або навчаються на денних відділеннях навчальних закладів у цьому населеному пункті, про що громадянам виконавчим органом відповідної місцевої ради видається посвідчення встановленого зразка (ст. 5 Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні»).

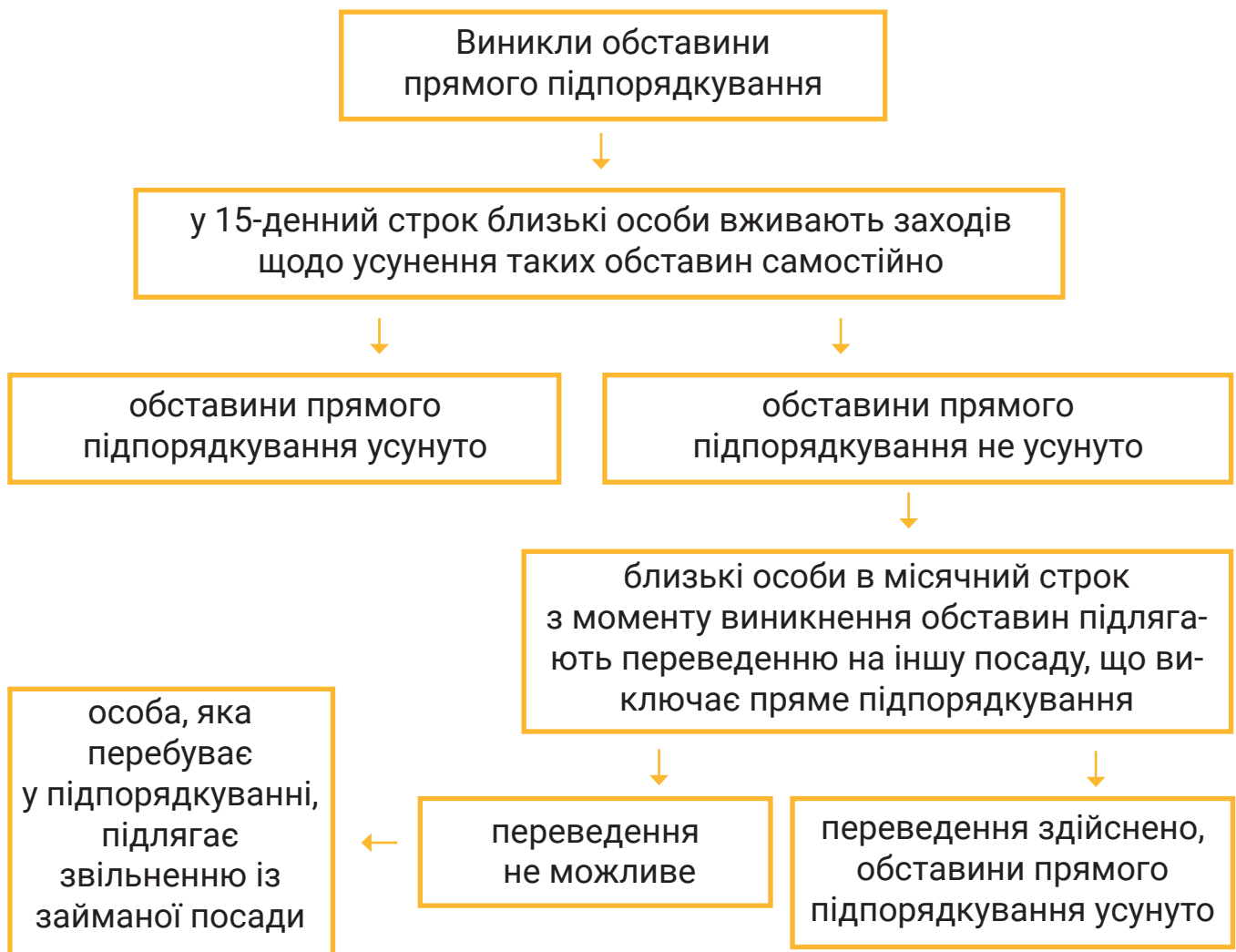
Якщо підприємство, установа, організація розташовані за межами населеного пункту, якому надано статус гірського, але мають філії, представництва,

відділення, інші відокремлені підрозділи і робочі місця в населених пунктах, що мають статус гірських, на працівників, які постійно в них працюють, поширюється статус особи, що проживає й працює (навчається) на території населеного пункту, якому надано статус гірського.

12.3. Порядок і строки дій у разі виникнення обставин прямого підпорядкування між близькими особами:

- ▶ у 15-денний строк близькі особи вживають заходів щодо усунення таких обставин;
- ▶ якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає пряме підпорядкування;
- ▶ у разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади.

! При усуненні обставин прямого підпорядкування близьких осіб переведення може бути застосоване як до особи, яка перебуває у прямому підпорядкуванні, так і до особи, у якої в прямому підпорядкуванні перебуває близька особа. Натомість, у разі неможливості переведення, звільненню підлягає саме особа, яка перебуває в підпорядкуванні.

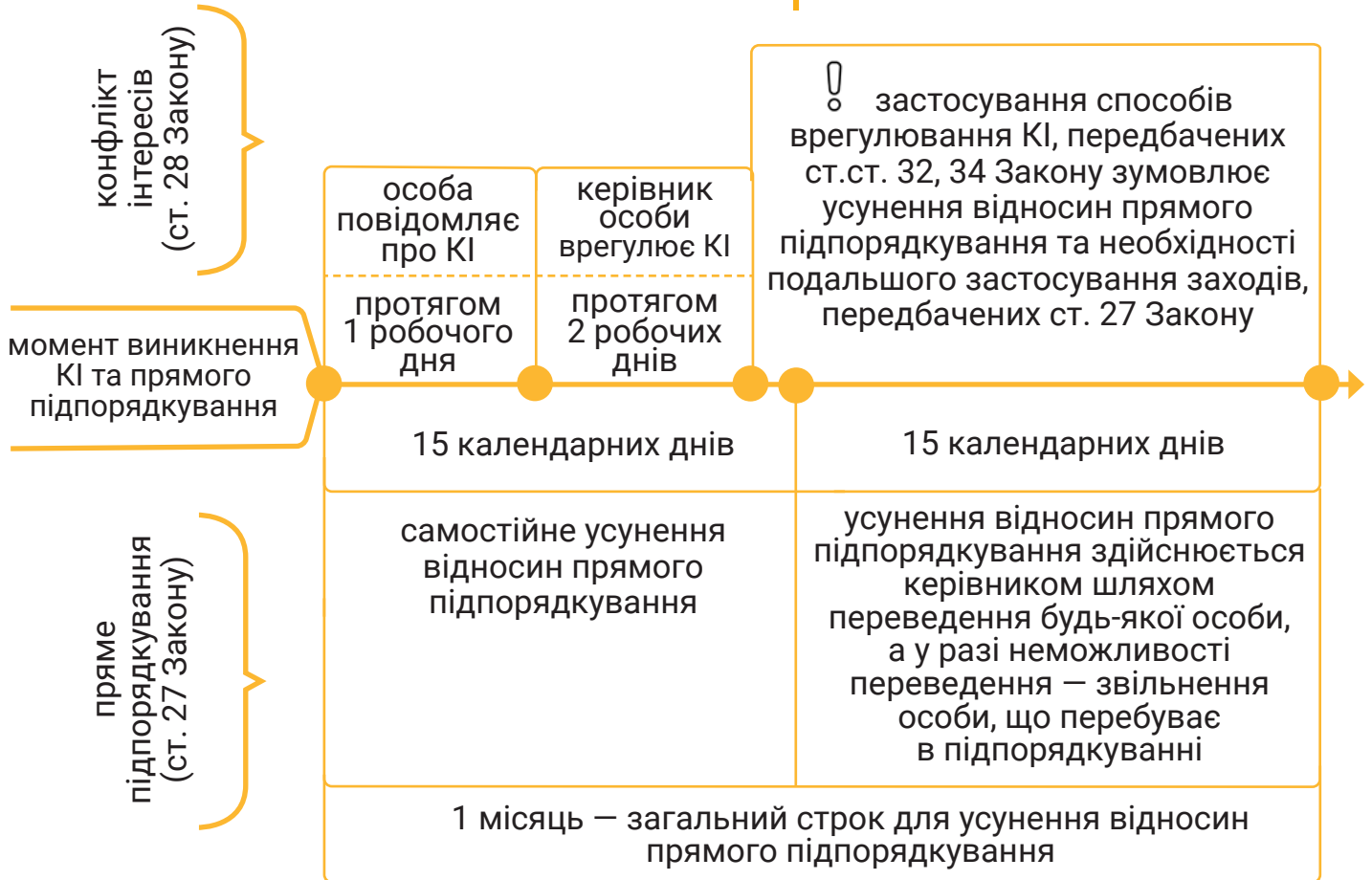
! На посадових осіб юридичних осіб публічного права, які не зазначені в п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, зокрема на керівників та інших посадових осіб державних та комунальних підприємств, установ, організацій, не поширюються обмеження спільної роботи близьких осіб, визначені в ст. 27 Закону. Але на вказаних осіб поширюються вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, передбачені у ст. 28 Закону. Відносини прямого підпорядкування між близькими особами завжди зумовлюють наявність потенційного конфлікту інтересів у особи, якій підпорядковується його близька особа. У такому випадку слід вживати передбачених Законом заходів для врегулювання конфлікту інтересів.

12.4. Алгоритм дій осіб, на яких одночасно поширюються вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та обмеження щодо спільної роботи близьких осіб

На осіб, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, поширюються вимоги щодо обмеження спільної роботи близьких осіб. Крім того, робота у підпорядкуванні близької особи є обставиною, за якої виникає потенційний конфлікт інтересів.

У вказаній ситуації особа, в підпорядкуванні якої працює близька особа, зобов'язана одночасно дотримуватись вимог ст. 27 Закону щодо вжиття заходів з усунення обставин прямого підпорядкування та вимог ст. 28 Закону щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

При цьому слід враховувати, що час для виконання вимог ст. 28 Закону є більш обмеженим (повідомлення про конфлікт інтересів здійснюється не пізніше наступного робочого дня з моменту виявлення, а врегулювання конфлікту інтересів – протягом 2-х робочих днів з дня отримання повідомлення), ніж час для усунення обставин прямого підпорядкування близьких осіб (до 1 місяця з моменту виникнення обставин).

На відміну від положень ст. 27 Закону, які містять імперативну заборону щодо спільної роботи близьких осіб, ст. 28 допускає роботу близької особи у підпорядкуванні за умови врегулювання конфлікту інтересів.

Отже, для виконання вимог обох статей особа, у якої в підпорядкуванні працює близька особа, не пізніше наступного дня з моменту виникнення конфлікту інтересів має повідомити про це свого безпосереднього керівника або особу, уповноважену на її звільнення/ініціювання звільнення, а керівник/особа, уповноважена протягом 2-х днів після такого повідомлення – вжити заходів щодо його врегулювання. Таким чином, вимоги ст. 28 Закону буде виконано.

Якщо як захід врегулювання конфлікту інтересів буде обрано перегляд службових повноважень, переведення особи на іншу посаду або звільнення, надалі буде відсутня потреба в застосуванні передбачених ст. 27 Закону механізмів усунення відносин прямого підпорядкування, оскільки такі заходи врегулювання конфлікту інтересів усувають відносини прямого підпорядкування.

Якщо буде застосовано такий захід врегулювання конфлікту інтересів, як зовнішній контроль, виконання вимог ст. 27 Закону має продовжуватися.

Виникли відносини прямого підпорядкування та конфлікту інтересів (КІ)

на виконання вимог ст. 28 Закону

особа повідомляє керівника про КІ не пізніше
наступного робочого дня

керівник приймає рішення щодо врегулювання
КІ протягом 2 робочих днів

керівник прийняв рішення щодо
врегулювання КІ шляхом

- ▶ перегляду обсягу службових повноважень (ст. 32 Закону) або
- ▶ переведення на іншу посаду (ст. 34 Закону) або
- ▶ звільнення з посади (ст. 34 Закону)

відносини прямого
підпорядкування не існують, тому
вжиття заходів, передбачених
ст. 27 Закону припиняється

керівник прийняв рішення щодо
врегулювання КІ шляхом
застосування зовнішнього
контролю (ст. 33 Закону)

відносини прямого підпорядкування
продовжують існувати, тому триває
вжиття заходів, передбачених
ст. 27 Закону

виконання вимог ст. 27 Закону див.
на наступній сторінці

Виникли відносини прямого підпорядкування та конфлікту інтересів (КІ)

на виконання вимог ст. 27 Закону

у 15-денний строк близькі особи вживають заходів
щодо усунення таких обставин

у 15-денний строк обставини
прямого підпорядкування усунуто

у 15-денний строк обставини
прямого підпорядкування не усунуто

особа, яка
перебуває
у підпорядкуванні,
підлягає
звільненню із
займаної посади

одна з близьких осіб в місячний строк
з моменту виникнення обставин підлягає
переведенню на іншу посаду, що виключає
пряме підпорядкування

переведення не можливе

переведення здійснено,
обставини прямого
підпорядкування усунуто

13. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ ТА ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

За порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та інших обмежень щодо запобігання корупції особа може бути притягнута, зокрема, до адміністративної та дисциплінарної відповідальності.

13.1. Кримінальна відповідальність

В окремих випадках вчинення дій та/або прийняття рішень в умовах конфлікту інтересів може містити ознаки складу одного з корупційних кримінальних правопорушень, перелік яких наведено у примітці до ст. 45 КК.

Ознаки конфлікту інтересів у складі кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК:

- ▶ використання влади та службового становища всупереч інтересам служби (в об'єктивній стороні складу);
- ▶ мета одержання неправомірної вигоди (у суб'єктивній стороні складу).

13.2. Адміністративна відповідальність передбачена за:

Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172⁴ КУпАП):

- ▶ за порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, – штраф від 5100 до 8500 гривень з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом (ч. 1 ст. 172⁴ КУпАП);
- ▶ за порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територіальній громаді в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації),

штраф від 5100 до 8500 гривень з конфіскацією отриманого доходу від такої діяльності (ч. 2 ст. 172⁴ КУпАП);

- ▶ за будь-яку із вищевказаних дій, вчинену особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, – штраф від 8500 до 13600 гривень з конфіскацією отриманого доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік (ч. 3 ст. 172⁴ КУпАП).

Порушення обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172⁵ КУпАП):

- ▶ за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків – штраф від 1700 до 3400 гривень із конфіскацією такого подарунка (ч. 1 ст. 172⁵ КУпАП);
- ▶ за таку саму дію, вчинену особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке ж порушення, – штраф від 3400 до 6800 гривень із конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік (ч. 2 ст. 172⁵ КУпАП).

Порушення окремих вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172⁷ КУпАП):

- ▶ за неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів, – штраф від 1700 до 3400 гривень (ч. 1 ст. 172⁷ КУпАП);
- ▶ вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів, – штраф від 3400 до 6800 гривень (ч. 2 ст. 172⁷ КУпАП);
- ▶ будь-яка із вищевказаних дій, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, – штраф від 6800 до 13600 гривень з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік (ч. 3 ст. 172⁷ КУпАП).

Особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, може бути відсторонена від виконання службових повноважень за рішенням керівника органу (установи, підприємства, організації), в якому вона працює, до закінчення розгляду справи судом (ч. 5 ст. 65¹ Закону).

У разі закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з відсутністю події або складу адміністра

тивного правопорушення особі, відстороненій від виконання службових повноважень, відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, зумовленого таким відстороненням.

13.3. Дисциплінарна відповідальність передбачена за:

- ▶ неповідомлення особою безпосереднього керівника про наявність у неї потенційного конфлікту інтересів;
- ▶ невжиття керівником заходів щодо врегулювання конфлікту інтересів у підлеглому;
- ▶ непередачу в управління корпоративних прав чи порушення особою строків такої передачі, неповідомлення чи порушення строку повідомлення Національного агентства про таку передачу в управління підприємств та корпоративних прав, ненадання до Національного агентства нотаріально завіреної копії договору про таку передачу.

13.4. Службове розслідування проводиться (ч. 3 ст. 65¹ Закону)

- ▶ для виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення або невиконання вимог Закону в інший спосіб;
- ▶ за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або приписом Національного агентства;
- ▶ за рішенням керівника органу, підприємства, установи, організації, де працює особа, яка вчинила таке правопорушення;
- ▶ у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

⚠ Нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) з порушенням вимог Закону, підлягають скасуванню або можуть бути визнані незаконними в судовому порядку за заявою будь-якої зацікавленої особи, а також прокурора, органу державної влади, органу місцевого самоврядування. Правочин, укладений внаслідок порушення вимог Закону, може бути визнаний судом недійсним.

14. ПРИКЛАДИ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ВИМОГ ЗАКОНУ

14.1. Щодо встановлення наявності чи відсутності конфлікту інтересів та його врегулювання (до розділів 2, 6, 12 Методичних рекомендацій):

14.1.1. При спільній роботі близьких осіб (до п.п. 2.2.1 п. 2.2 розділу 2, розділу 12 Методичних рекомендацій)

Приклад 1

 Близькі особи працюють в одному державному органі, державному (комунальному) підприємстві (установі, організації), але між ними немає прямого підпорядкування.

 Чи виникає конфлікт інтересів у близьких осіб?

 Так, за наявності службових повноважень, які можуть бути реалізовані щодо близької особи.

Конфлікт інтересів буде наявний у тієї особи, яка має повноваження, під час реалізації яких стосовно близької особи може бути задоволений приватний інтерес. Відсутність таких повноважень виключатиме наявність конфлікту інтересів.

Так, наприклад, на підприємстві працюють близькі особи, одна з яких обіймає посаду керівника уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції (далі – уповноважений підрозділ), а інша – керівник управління фінансового забезпечення.

До повноважень керівника уповноваженого підрозділу належить здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, в тому числі перевірка факту подання суб'єктами декларації та повідомлення Національного агентства про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій.

Вказані повноваження реалізуються також щодо керівника управління фінансового забезпечення, а тому в керівника уповноваженого підрозділу буде наявний конфлікт інтересів.

Натомість конфлікт інтересів відсутній, наприклад, у ситуації, коли близькі особи працюють у патрульній поліції на посадах інспекторів поліції і не наділені службовими повноваженнями, які можуть бути реалізовані стосовно один одного.

Приклад 2

 Близька особа міського голови працює в апараті міської ради.

 Чи виникає конфлікт інтересів у міського голови?

 Так.

Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» міський голова є головною посадовою особою міста. До його повноважень належать, зокрема, здійснення керівництва апаратом ради, призначення на посади та звільнення з посад керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, розпорядження бюджетними коштами.

Позаслужбові (сімейні) стосунки міського голови з близькою особою свідчать про наявність у сфері реалізації його повноважень приватного інтересу, здатного вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття ним рішень під час виконання службових повноважень стосовно близької особи. Вказане свідчить про наявність у міського голови потенційного конфлікту інтересів.

З метою попередження прийняття головою рішень чи вчинення дій в умовах реального конфлікту інтересів йому слід утримуватись від реалізації відповідних службових повноважень з питань, що стосуються близької особи.

Те саме стосується і секретаря відповідної місцевої ради при виконанні обов'язків міського голови (під час перебування останнього у відпустці, відрядженні, на лікарняному тощо), якщо близька особа секретаря ради працює в цій раді.

Крім того, між міським головою та його близькою особою як працівником апарату ради існують відносини прямого підпорядкування.

Згідно зі ст. 27 Закону міський голова не може мати у прямому підпорядкуванні близьку особу, а близька особа не може бути прямо підпорядкована міському голові.

Отже, в ситуації, коли в апараті міської ради працює близька особа міського голови слід вживати заходів щодо усунення прямого підпорядкування та врегулювання конфлікту інтересів (п.12.4 розділу 12 цих Методичних рекомендацій).

Приклад 3

 У підпорядкуванні керівника державного (комунального) підприємства (установи, організації) працює його близька особа, яка перебуває у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

 Чи виникає конфлікт інтересів у керівника державного (комунального) підприємства (установи, організації)?

 Так.

Керівник вказаного підприємства (установи, організації) має повноваження приймати рішення розпорядчого характеру стосовно всіх працівників підприємства.

За таких обставин у сфері його службових повноважень існує приватний інтерес, зумовлений позаслужбовими (сімейними, родинними) стосунками з близькою особою, що може вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття ним рішень або на вчинення чи невчинення дій під час реалізації службових повноважень стосовно близької особи. Вказане свідчить про наявність у керівника потенційного конфлікту інтересів.

Під час перебування особи у будь-якій відпустці не припиняються її трудові відносини, а тому в керівника зберігається можливість застосування щодо близької особи відповідних повноважень.

Тимчасова відсутність на роботі близької особи керівника, в тому числі у зв'язку з перебуванням її в зазначеній відпустці, не виключає існування потенційного конфлікту інтересів у керівника на період такої відсутності.

Конфлікт інтересів у керівника потребує врегулювання у встановленому Законом порядку. Обов'язки особи у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів та правила вибору заходу зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів розглянуто у розділі 3 та п. 5.2 розділу 5 цих Методичних рекомендацій.

Приклад 4

 Близька особа керівника державного (комунального) підприємства (установи, організації) також працює на цьому підприємстві, але безпосередньо підпорядковується іншій особі.

Наприклад:

- 1) донька директора школи працює на посаді вчителя і безпосередньо підпорядковується завучу школи;
- 2) батько директора лісогосподарського підприємства працює майстром лісу і безпосередньо підпорядковується лісничому.

 Чи виникає конфлікт інтересів у керівника державного (комунального) підприємства (установи, організації)?

 Так.

Керівник державного (комунального) підприємства (установи, організації) наділений повноваженнями приймати рішення розпорядчого характеру стосовно всіх працівників, у тому числі щодо близької особи, незалежно від того, хто є їх безпосереднім керівником.

Враховуючи наведене у ст. 1 Закону визначення поняття «пряме підпорядкування», відносини прямого підпорядкування існують не тільки між працівником та його безпосереднім керівником, а також між працівником та будь-яким його керівником, який має повноваження вирішувати питання (брати участь у вирішенні) прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням.

Таким чином, близька особа перебуває у прямому підпорядкуванні не лише у свого безпосереднього керівника, а й у керівника підприємства, через що у керівника наявний потенційний конфлікт інтересів.

У наведених прикладах вчитель та майстер лісу перебувають у прямому підпорядкуванні не тільки у завуча та лісничого відповідно, а й у директорів школи та лісогосподарського підприємства відповідно, тому в останніх наявний потенційний конфлікт інтересів, який потребує врегулювання у встановленому Законом порядку. Обов'язки особи у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів та правила вибору заходу зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів розглянуто у розділі 3 та п. 5.2 розділу 5 цих Методичних рекомендацій.

Крім того, перебування близької особи у прямому підпорядкуванні директора лісогосподарського підприємства порушуватиме вимоги ст. 27 Закону щодо обмеження спільної роботи близьких осіб, якщо такі особи працюють не у сільських чи гірських населених пунктах.

Приклад 5

 У керівника державного (комунального) підприємства (установи, організації) виник потенційний конфлікт інтересів у зв'язку з тим, що на підприємстві працює його близька особа.

 Чи є належним способом врегулювання конфлікту інтересів керівника підприємства делегування його повноважень у частині, що стосується близької особи, своєму заступнику?

 Ні.

Делегування повноважень заступнику не виключає наявність у керівника підприємства потенційного конфлікту інтересів, оскільки він як керівник має право надавати вказівки, доручення своєму заступнику, в тому числі щодо своєї близької особи (доньки), контролювати їх виконання.

Також таке делегування повноважень призведе до виникнення потенційного конфлікту інтересів у заступника керівника державного підприємства та порушує вимоги п.1 ч.1 ст.28 Закону щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів.

Отже, делегування керівником підприємства повноважень щодо близької особи своєму заступнику чи іншій посадовій особі підприємства не є

належним способом врегулювання конфлікту інтересів та порушує п.1 ч.1 ст. 28 Закону.

Приклад 6

 Керівник державного (комунального) підприємства (установи, організації) вирішує питання про поновлення на посаді своєї близької особи на виконання судового рішення.

 Чи наявний конфлікт інтересів у керівника державного (комунального) підприємства (установи, організації)?

 Ні.

Однією з обов'язкових ознак конфлікту інтересів є вплив (можливість впливу) приватного інтересу на об'єктивність та неупередженість прийняття рішення, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання особою повноважень.

Можливість такого впливу існує лише за наявності в особи дискреційних повноважень (коли особа може вибирати з декількох варіантів юридично допустимих видів (змісту) рішень чи дій той, який вона вважає найбільш прийнятним за відповідних обставин).

Враховуючи те, що поновлення близької особи на посаді має відбутись на виконання рішення суду, яке є обов'язковим, керівник зобов'язаний прийняти рішення про поновлення. Таке повноваження керівника не є дискреційним, що виключає наявність у нього конфлікту інтересів.

14.1.2. У депутатів місцевих рад (до п. 6.6 розділу 6 Методичних рекомендацій)

Приклад 1

 До порядку денного сесії місцевої ради включено питання, результати розгляду якого є приватним інтересом одного з депутатів цієї ради. Депутат був присутній на засіданні ради, під час якого розглядалось вказане питання, проте участі у його розгляді (у тому числі у голосуванні) не брав.

? Чи виник у депутата місцевої ради конфлікт інтересів за вказаних обставин?

➔ Так.

Якщо депутат місцевої ради бере участь у засіданні відповідної ради, до порядку денного якої включено питання, що становить його приватний інтерес, у нього виникає потенційний конфлікт інтересів, пов'язаний із наявністю службових повноважень щодо участі у розгляді зазначеного питання.

Незалежно від того, чи братиме депутат участь у розгляді зазначеного питання, він зобов'язаний повідомити про конфлікт інтересів у порядку, передбаченому ч. 1 ст. 59¹ Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Приклад 2

✎ У депутата місцевої ради на засіданні ради (іншого колегіального органу) виник конфлікт інтересів.

? Яким чином має діяти депутат місцевої ради?

➔ Публічно повідомляє раду про конфлікт інтересів і не бере участі у розгляді, підготовці та прийнятті рішень місцевою радою.

Відповідно до ст. 59¹ Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» при виникненні конфлікту інтересів депутат місцевої ради:

- ▶ публічно повідомляє раду про конфлікт інтересів, який виник під час участі у її засіданні (таке повідомлення обов'язково вноситься до протоколу засідання ради);
- ▶ **не бере участі у розгляді, підготовці та прийнятті рішень місцевою радою.**

Якщо неучасть депутата у засіданні місцевої ради призведе до втрати нею повноважності, депутат, у якого наявний конфлікт інтересів, бере участь у прийнятті радою рішення за умови публічного самотійного повідомлення про конфлікт інтересів під час її засідання.

Приклад 3

 Депутат місцевої ради публічно оголосив на засіданні ради про наявний у нього конфлікт інтересів у питанні, яке розглядається радою.

 Чи може депутат місцевої ради брати участь у голосуванні з питання, щодо якого у нього наявний конфлікт інтересів, після такого оголошення?

 Ні.

Згідно зі ст. 59¹ Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» у редакції, що діяла до 18.03.2021, публічне оголошення про конфлікт інтересів під час засідання ради було умовою, після дотримання якої депутат міг брати участь у розгляді, підготовці та прийнятті радою рішення, у зв'язку з яким у нього виникав конфлікт інтересів.

Після набрання чинності Законом України «Про внесення змін до статті 59¹ Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо врегулювання конфлікту інтересів у діяльності депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» (18.03.2021) порядок врегулювання конфлікту інтересів у депутата місцевої ради змінився, а саме: депутат публічно повідомляє раду про конфлікт інтересів, який виник під час участі у її засіданні, та не бере участі у розгляді, підготовці та прийнятті радою рішень.

Приклад 4

 Депутат місцевої ради чи його близька особа є керівником комунального підприємства, установи, організації. Місцева рада розглядає питання, пов'язані із діяльністю такого підприємства, установи, організації.

 Чи виникає конфлікт інтересів у депутата місцевої ради?

 Ні, якщо він особисто не заінтересований у прийнятті чи неприйнятті радою відповідного рішення.

Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» місцеві ради наділяються повноваженнями щодо управління комунальною власністю, що, у тому числі, пов'язані з діяльністю комунальних підприємств, установ, організацій: встановлення порядку та здійснення контролю за ви-

користанням прибутків підприємств, установ та організацій комунальної власності; заслуховування звітів про роботу керівників підприємств, установ та організацій комунальної власності тощо.

Перебування депутата місцевої ради на посаді керівника комунального підприємства, установи, організації, позаслужбові стосунки з такими керівниками, які є близькими особами депутата, є передумовами виникнення у депутата місцевої ради приватного інтересу.

Водночас лише цей факт не свідчить про наявність у депутата приватного інтересу, оскільки як рада, так і комунальні підприємства, установи, організації покликані діяти в інтересах територіальної громади.

Для вирішення питання наявності чи відсутності конфлікту інтересів у вказаній ситуації насамперед необхідно аналізувати та враховувати зміст кожного конкретного рішення ради.

Конфлікт інтересів буде наявний у разі, якщо депутат має особисту заінтересованість у прийнятті чи неприйнятті радою відповідного рішення щодо комунального підприємства, установи, організації (директором якого є він або його близька особа).

Так, наприклад, конфлікт інтересів у депутата місцевої ради існує під час розгляду та прийняття на засіданні ради рішення про встановлення порядку та умов оплати праці керівників комунальних підприємств, у тому числі підприємства, яке він чи його близька особа очолює, оскільки депутат заінтересований у найкращих умовах оплати своєї праці (праці близької особи) як керівника комунального підприємства.

Приклад 5

 На засіданні місцевої ради розглядаються питання, які стосуються встановлення розмірів місцевих податків і зборів.

 Чи виникає конфлікт інтересів у депутатів місцевої ради, які одночасно є платниками місцевих податків і зборів, під час голосування ними на засіданні ради за рішення із вказаних питань?

 Ні.

Суть приватного інтересу депутата як однієї зі складових конфлікту інтересів визначається у кожному конкретному випадку залежно від змісту проекту рішення місцевої ради, можливості його впливу на обсяг прав та обов'язків депутата, наявності в нього особистої зацікавленості у певних правових наслідках реалізації рішення після його прийняття.

У депутата приватний інтерес існуватиме, зокрема, у випадках, якщо рішенням ради, у розгляді та прийнятті якого він бере участь, передбачається надання переваг, благ, вигод для нього особисто.

Водночас рішення ради щодо встановлення розмірів місцевих податків і зборів не передбачають визначення розміру податку чи надання пільг із його сплати окремо для кожного платника податків (тобто не є персоніфікованими), а визначають розмір податку для всіх платників податків, які здійснюють свою діяльність на території відповідної територіальної громади, без виокремлення та конкретизації найменувань чи імен платників (тобто є знеособленими).

Таким чином, в описаній ситуації у діях депутатів щодо участі у голосуванні за рішення, які стосуються встановлення розмірів місцевих податків і зборів, немає приватного інтересу, а відповідно і конфлікту інтересів.

Приклад 6

 На засіданні місцевої ради розглядається питання про затвердження місцевого бюджету.

 Чи виникає конфлікт інтересів у депутатів місцевої ради, які працюють у раді на постійній основі, під час голосування за рішення про затвердження місцевого бюджету?

 Ні.

Суть приватного інтересу депутата як однієї зі складових конфлікту інтересів визначається у кожному конкретному випадку залежно від змісту проекту рішення місцевої ради, можливості його впливу на обсяг прав та обов'язків депутата, наявності в нього особистої зацікавленості у певних правових наслідках реалізації рішення після його прийняття.

У депутата приватний інтерес існуватиме, зокрема, у випадках, якщо рішенням ради, у розгляді та прийнятті якого він бере участь, передбачається надання переваг, благ, вигод для нього особисто.

Хоча видатки загального фонду бюджету складають, у тому числі, видатки на оплату праці, бюджет не передбачає затвердження видатків окремо для кожного працівника місцевої ради (тобто не визначають розмір заробітної плати персоніфіковано), а визначає видатки на оплату праці для всіх працівників, без виокремлення та розрахунку сум для певних посад, конкретизації прізвищ працівників тощо (тобто є знеособленим).

Депутати, які є працівниками ради, зацікавлені в отриманні заробітної плати у більшому розмірі. Разом з тим можливість отримання того чи іншого розміру оплати своєї праці безпосередньо не пов'язана із рішенням ради про затвердження місцевого бюджету, а залежить від низки інших чинників (якості роботи, порядку нарахування та виплати стимулюючих виплат тощо).

Приклад 7

 На засіданні місцевої ради розглядається питання про призначення керівника комунального підприємства, установи, організації, кандидатуру якого внесено на розгляд ради за ініціативи одного з депутатів місцевої ради.

 Чи виникає конфлікт інтересів у такого депутата місцевої ради?

 Ні, якщо депутат місцевої ради особисто не зацікавлений у такому призначенні.

Депутат місцевої ради – представник інтересів територіальної громади, виборців свого виборчого округу, який зобов'язаний виражати і захищати інтереси відповідної територіальної громади та її частини – виборців свого виборчого округу.

Депутат місцевої ради має право пропонувати питання для розгляду їх радою та її органами, вносити на розгляд ради та її органів проекти рішень з питань, що належать до їх відання, поправки до них. Такий депутат користується правом ухвального голосу з усіх питань, що розглядаються на засіданнях ради та її органів, до складу яких він входить.

Таким чином, реалізуючи вказані повноваження у вигляді внесення пропозиції щодо керівника комунального підприємства, депутат діє не у власних інтересах чи інтересах третіх осіб, а в інтересах територіальної громади.

Отже, власне факт ініціювання депутатом вказаного питання не свідчить про наявність у нього приватного інтересу під час розгляду та прийняття радою рішення з цього питання та, відповідно, конфлікту інтересів.

Якщо між депутатом та кандидатом на посаду керівника підприємства існують позаслужбові стосунки, які можуть вплинути на об'єктивність та неупередженість депутата, наприклад депутат та кандидат є друзями чи близькими особами, то у депутата буде існувати реальний конфлікт інтересів як при внесенні ним пропозиції на раду щодо кандидатури на цю посаду, так і при голосуванні радою за відповідне питання.

Приклад 8

 На засіданні місцевої ради розглядається питання про обрання одного з депутатів секретарем ради.

 Чи виникає конфлікт інтересів у депутата місцевої ради, кандидатуру якого розглядають на посаду секретаря ради?

 Так.

Можливість бути обраним секретарем місцевої ради та отримувати заробітну плату свідчить про наявність у депутата приватного інтересу.

Тому під час прийняття рішення радою про обрання його секретарем такому депутату слід дотримуватись правил, передбачених ст. 59¹ Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»: публічно повідомити раду про конфлікт інтересів і не брати участі в прийнятті рішення радою (голосуванні).

Якщо неучасть депутата у засіданні місцевої ради призведе до втрати нею повноважності, депутат, у якого наявний конфлікт інтересів, бере участь у прийнятті радою рішення за умови публічного самотійного повідомлення про конфлікт інтересів під час її засідання.

Спосіб голосування (таємне, відкрите) при цьому значення не має.

Приклад 9

 На засіданні місцевої ради розглядається питання про обрання голови постійної комісії ради.

 Чи виникає конфлікт інтересів у депутата місцевої ради, якого обирають головою постійної комісії ради?

 Так.

Депутат місцевої ради особисто заінтересований в обранні себе головою постійної комісії ради. Така заінтересованість може полягати у бажанні особи отримувати заробітну плату (у разі обрання голови постійної комісії з питань бюджету, який за рішенням ради працює в раді на постійній основі), бажанні підвищити свій соціальний статус, реалізувати певні амбіції, отримати здобутки, навички, які забезпечать діяльність у статусі голови постійної комісії.

14.1.3. У міських, сільських, селищних голів (до п. 6.6 розділу 6 Методичних рекомендацій)

Приклад 1

 Рішенням міської ради встановлено умови оплати праці міського голови. Зокрема, щомісячне преміювання міського голови за результатами роботи здійснюється в розмірі не більше 200 % посадового окладу у межах фонду заробітної плати. Водночас конкретний розмір щомісячного преміювання міський голова встановлює собі в окремому розпорядженні.

 Чи виникає конфлікт інтересів у міського голови під час прийняття розпорядження щодо свого преміювання?

 Так.

Приватним інтересом міського голови в цьому випадку є прагнення отримувати премію у найвищому розмірі в межах визначеного міською радою діапазону (від 0 до 200 % посадового окладу), який буде впливати на його об'єктивність та неупередженість під час прийняття розпорядження щодо свого преміювання.

Запобігти виникненню у міського голови конфлікту інтересів можна шляхом прийняття міською радою рішень, в яких будуть визначатись конкретні розміри щомісячного преміювання міському голові, тим більше, що відповідно до п. 6 постанови Кабінету Міністрів України від 09 березня 2006 р. № 268 «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів» рішення про зазначені виплати приймається саме радою.

Приклад 2

 На засіданні міської ради прийнято рішення про надання товариству, в якому міський голова є засновником, дозволу на розроблення проектної документації із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки в натурі.

 Чи виникає конфлікт інтересів у міського голови під час підписання вказаного рішення ради?

 Ні.

Враховуючи наведені у ст.1 Закону визначення, однією з обов'язкових ознак реального конфлікту інтересів є наявність впливу (можливості впливу) приватного інтересу на об'єктивність та неупередженість прийняття рішення, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання особою повноважень.

Такий вплив може існувати лише за наявності в особи дискреційних повноважень, що дають можливість обирати з декількох варіантів юридично допустимих видів (змісту) рішень чи дій той, який вона вважає найбільш прийнятним за відповідних обставин.

Разом з тим відповідно до ч. 16 ст. 46 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» прийняті міською радою рішення підписуються особисто міським головою.

Таким чином, міський голова на виконання вимог ст. 46 вказаного Закону зобов'язаний підписати прийняте місцевою радою рішення.

Такі повноваження міського голови не є дискреційними, що виключає наявність у нього конфлікту інтересів під час підписання рішень ради з питань, у яких у такого голови наявний приватний інтерес.

Приклад 3

 Міський голова на підставі рішення міської ради укладає цивільно-правовий договір з товариством, де його близька особа є засновником.

 Чи виникає конфлікт інтересів у міського голови?

 Ні, якщо міський голова не буде самостійно визначати умови такого договору та здійснювати контроль за його виконанням.

 Так, у разі якщо міський голова, укладаючи договір від імені ради, самостійно визначатиме умови такого договору, оскільки він буде заінтересований у визначенні максимально сприятливих для контрагента умов договору.

Крім того, конфлікт інтересів може існувати і у разі покладення на міського голову функцій контролю за дотриманням умов договору товариством.

Так, наприклад за умовами договору товариство зобов'язано надавати певні послуги належної якості у встановлений договором строк, і за невиконання умов договору передбачаються штрафні санкції для товариства, або дострокове розірвання договору. Голова, на якого покладено функції контролю за виконанням товариством умов договору, має відслідковувати такі факти та у разі їх наявності ініціювати питання щодо стягнення штрафних санкцій чи дострокового розірвання договору.

Враховуючи те, що такі негативні наслідки стосуватимуться близької особи міського голови як засновника товариства, останній не буде заінтересований належним чином здійснювати контроль за дотриманням товариством умов договору та виявляти можливі порушення таких умов з боку товариства, відповідно, у міського голови існуватиме конфлікт інтересів.

Приклад 4

 Міський голова як фізична особа подав позовну заяву до суду про стягнення з ради на його користь моральної шкоди, завданої протиправним рішенням ради.

 Чи виникає конфлікт інтересів у міського голови?

➔ Так.

Міський голова наділений повноваженнями представляти раду як відповідача у судовій справі за своїм позовом, у нього наявний потенційний конфлікт інтересів.

З метою попередження прийняття рішень, вчинення дій в умовах реального конфлікту інтересів голові слід утримуватись від реалізації своїх службових повноважень у судовій справі за своїм позовом до ради.

**14.1.4. У зв'язку із суміщенням (сумісництвом)
та володінням корпоративними правами
(до п.п. 2.2.1 п. 2.2 розділу 2 Методичних рекомендацій)**

Приклад 1

 Ректор університету одночасно обіймає посаду професора кафедри цього ж університету чи іншу посаду в університеті.

 Чи виникає конфлікт інтересів у ректора університету?

➔ Так.

Безпосереднє управління діяльністю закладу вищої освіти здійснює його керівник (ректор), який організовує діяльність закладу вищої освіти, дає обов'язкові для виконання всіма учасниками освітнього процесу доручення, призначає на посаду та звільняє з посади працівників, визначає функціональні обов'язки працівників, забезпечує організацію та здійснення контролю за виконанням навчальних планів і програм навчальних дисциплін; здійснює контроль за якістю роботи педагогічних, науково-педагогічних, наукових та інших працівників.

Таким чином, у разі зайняття ректором університету посади професора кафедри в університеті за суміщенням у нього виникатиме потенційний конфлікт інтересів, оскільки у сфері його службових повноважень буде наявний приватний інтерес, який може вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття ним рішень, або на вчинення чи невчинення дій стосовно себе як професора кафедри відповідного навчального закладу.

Приклад 2

 Начальник Інституту у складі вищого навчального закладу (далі – Інститут) здобуває ступінь магістра в Інституті, який очолює.

 Чи виникає конфлікт інтересів у начальника Інституту?

 Так.

Особиста заінтересованість у здобутті ступеня магістра в Інституті, який особа очолює, зумовлює наявність у неї приватного інтересу.

Начальник Інституту організовує його діяльність, відповідає за результати діяльності Інституту, видає накази та розпорядження, обов'язкові для виконання всіма учасниками освітнього процесу, у тому числі й студентами.

Таким чином, у разі зарахування такої особи до Інституту у неї як у начальника Інституту в сфері службових повноважень буде наявний приватний інтерес, який може вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття нею рішень, вчинення дій стосовно себе як студента Інституту, що свідчитиме про наявність потенційного конфлікту інтересів.

Крім того, така особа як начальник Інституту наділена організаційно-розпорядчими повноваженнями щодо усіх працівників цього закладу та є для них керівником.

Отже, після зарахування її до Інституту, під час реалізації працівниками (на яких поширюються вимоги Закону щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів) своїх повноважень стосовно неї як студента Інституту у них може виникати потенційний конфлікт інтересів, який потребує врегулювання в установленому Законом порядку.

Обов'язки особи у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів та правила вибору заходу зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів розглянуто у розділі 3 та п. 5.2 розділу 5 цих Методичних рекомендацій.

Приклад 3

 Державний службовець має корпоративні права в господарському товаристві.

? Чи виникає конфлікт інтересів у такого державного службовця?

➔ Ні, за умови відсутності у нього повноважень, під час реалізації яких він може вчиняти, дії приймати рішення щодо такого господарського товариства.

Володіння особою корпоративними правами товариства свідчатиме про наявність у неї пов'язаного з цим товариством приватного інтересу.

Якщо такий приватний інтерес буде наявний у сфері службових повноважень особи, реалізуючи які вона може приймати рішення, вчиняти дії стосовно товариства, у неї буде існувати конфлікт інтересів, який потребує врегулювання в установленому Законом порядку. Обов'язки особи у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів та правила вибору заходу зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів розглянуто у розділі 3 та п. 5.2 розділу 5 цих Методичних рекомендацій.

За відсутності зазначених повноважень конфлікт інтересів не виникатиме.

14.1.5. У зв'язку з наявністю позаслужбових відносин (до п. 2.2 розділу 2 Методичних рекомендацій)

Приклад 1

✎ У підпорядкуванні керівника державного (комунального) підприємства, установи, організації працює особа, з якою керівник у минулому перебував у шлюбі?

? Чи виникає конфлікт інтересів у керівника?

➔ Так, за умови наявності на цей час між такими особами позаслужбових стосунків, які зумовлюють приватний інтерес у керівника.

Існування в минулому позаслужбових (сімейних) стосунків між відповідними особами може бути передумовою виникнення приватного інтересу (як обов'язкової складової конфлікту інтересів) у керівника.

Однак самого лише факту існування таких стосунків між особами в минулому недостатньо для того, щоб однозначно стверджувати про наявність приватного інтересу у керівника на цей час.

Для встановлення приватного інтересу, а відповідно й конфлікту інтересів у подібних випадках насамперед слід урахувувати обставини ситуації. Так, наприклад, конфлікт інтересів може існувати у разі наявності між такими особами неприязних стосунків та наявності у керівника бажання помститися своєму експодружжю, або за наявності спільних неповнолітніх дітей.

Приклад 2

 Особа приймає рішення стосовно іншої особи, з якою разом працює (працювала), навчається (навчалась), коли вони є членами однієї політичної партії чи іншої громадської організації.

 Чи виникає конфлікт інтересів у особи під час прийняття відповідного рішення?

 Так, за наявності між такими особами позаслужбових стосунків, які зумовлюють приватний інтерес.

Інформація про те, що відповідні особи є колегами або разом навчаються, або є однопартійцями (чи членами іншої громадської організації), може свідчити про наявність приватного інтересу (як обов'язкової складової конфлікту інтересів) у особи, яка приймає рішення щодо іншої особи (колеги, однопартійця тощо).

Водночас за наявності інших обставин, наприклад існування між такими особами дружніх стосунків, у особи, яка приймає рішення щодо свого колеги, однопартійця тощо, може бути приватний інтерес, який впливатиме на об'єктивність та неупередженість прийняття нею рішень, вчинення дій, та свідчитиме про наявність потенційного конфлікту інтересів, який потребує врегулювання у встановленому Законом порядку.

14.1.6. Під час реалізації повноважень з оплати праці (до п.п. 2.2.1 п. 2.2 розділу 2 Методичних рекомендацій)

Приклад 1

 Керівник самостійного структурного підрозділу подає керівнику державного органу пропозицію про встановлення собі премії з визначенням її розміру для прийняття відповідного рішення.

 Чи виникає конфлікт інтересів у керівника самостійного структурного підрозділу, який подає пропозицію про встановлення собі премії?

 Так.

Необхідність внесення зазначеної пропозиції зумовлена тим, що керівник державного органу, приймаючи рішення про встановлення премії, з об'єктивних причин не може самостійно оцінити роботу кожного з підлеглих працівників, у зв'язку з чим здійснення такої оцінки покладається на безпосереднього керівника та керівника самостійного структурного підрозділу.

Відповідно, пропозиції керівника самостійного структурного підрозділу є основою для прийняття керівником державного органу рішення про преміювання.

Таким чином, приватний інтерес при реалізації цього повноваження стосовно себе пов'язаний з можливістю впливу на зміст рішення керівника державного органу про встановлення стимулюючих виплат.

Оскільки керівник самостійного структурного підрозділу не може об'єктивно оцінити власну роботу, при внесенні пропозицій щодо розміру премії для себе між його приватним інтересом, що полягає у бажанні отримати стимулюючу виплату у вищому розмірі, та службовим повноваженням виникає суперечність, яка впливає на його об'єктивність при вчиненні зазначених дій, що є реальним конфліктом інтересів.

Приклад 2

 Керівник державного органу самостійно прийняв рішення про встановлення собі премії.

? Чи виникає конфлікт інтересів у керівника державного органу?

➔ Так.

При вирішенні питання про встановлення собі премії керівник державного органу самостійно оцінює свою роботу за певними критеріями, визначеними у відповідних нормативно-правових актах, і встановлює її конкретний розмір.

Приватний (майновий) інтерес такого керівника полягає у заінтересованості отримати заробітну плату у більшому розмірі та впливає на об'єктивність і неупередженість прийняття ним рішень щодо встановлення собі премії.

Отже, у керівника державного органу виникає конфлікт інтересів, який потребує врегулювання у встановленому Законом порядку.

Приклад 3

✍ Голова районної державної адміністрації приймає рішення про виплату собі премії за погодженням з головою відповідної обласної державної адміністрації на підставі подання іншої особи – керівника державної служби районної державної адміністрації

? Чи виникає конфлікт інтересів у голови районної державної адміністрації?

➔ Ні.

Грошові виплати головам місцевих державних адміністрацій здійснюються згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2016 № 304 «Про умови оплати праці посадових осіб, керівників та керівних працівників окремих державних органів, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну службу».

У п. 4 зазначеної постанови Кабінету Міністрів України визначено, що рішення про виплату надбавки за інтенсивність праці, премії, матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань головам районних державних адміністрацій приймаються ними за погодженням з головою відповідної обласної державної адміністрації відповідно до подання керівника державної служби у відповідній місцевій державній адміністрації.

Попереднє погодження встановлення розміру стимулюючих виплат голові районної державної адміністрації дає можливість останньому уникати конфлікту інтересів під час прийняття відповідного рішення, оскільки такі повноваження не будуть дискреційними.

Роз'яснення щодо того, які повноваження є дискреційними, міститься у п.п. 2.3.1 п. 2.3 розділу 2 Методичних рекомендацій.

Приклад 4

 Керівник державної служби в державному органі приймає рішення про виплату собі премії за погодженням із суб'єктом призначення.

 Чи виникає конфлікт інтересів у керівника державної служби?

 Ні.

Відповідно до п. 3 розділу II Типового положення про преміювання державних службовців органів державної влади, інших державних органів, їхніх апаратів (секретаріатів), затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 13.06.2016 № 646, державним службовцям, які займають посади державної служби категорії «Б» та здійснюють повноваження керівників державної служби в державних органах, юрисдикція яких поширюється на територію однієї або кількох областей, міст Києва або Севастополя, одного або кількох районів, міст обласного значення, місячна або квартална премія встановлюється керівником державної служби у державному органі за погодженням із суб'єктом призначення.

Отримавши у визначеному законодавством порядку погодження щодо розміру власної премії, керівник державної служби, приймаючи рішення про встановлення собі стимулюючої виплати, не діятиме в умовах реального конфлікту інтересів, оскільки відповідне повноваження не буде дискреційним.

Звертаємо увагу, що погодження розміру стимулюючої виплати є умовою реалізації службового повноваження керівника щодо її встановлення самому собі, а не самостійним службовим повноваженням, тому вимоги ч. 1 ст. 28 Закону (повідомляти про конфлікт інтересів; не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів) на випадки звернення за отриманням зазначеного погодження (може здійснюватися, у тому числі,

шляхом підписання та направлення письмового подання чи пропозиції) не поширюються.

Приклад 5

 Керівник державного органу приймає рішення, у якому встановлює собі надбавку у зв'язку з роботою, яка передбачає доступ до державної таємниці.

 Чи виникає конфлікт інтересів у керівника державного органу?

 Ні.

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про державну таємницю» у разі, коли за умовами своєї професійної діяльності громадянин постійно працює з відомостями, що становлять державну таємницю, йому повинна надаватися відповідна компенсація за роботу в умовах режимних обмежень, види, розміри та порядок надання якої встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Згідно з п. 2 Положення про види, розміри і порядок надання компенсації громадянам у зв'язку з роботою, яка передбачає доступ до державної таємниці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 № 414, особам, які працюють в умовах режимних обмежень, установлюється надбавка до посадових окладів (тарифних ставок), заробітної плати залежно від ступеня секретності інформації:

- відомості та їх носії, що мають ступінь секретності «особливої важливості», – 20 відсотків;
- відомості та їх носії, що мають ступінь секретності «цілком таємно», – 15 відсотків;
- відомості та їх носії, що мають ступінь секретності «таємно», – 10 відсотків.

Отже, при встановленні керівником державного органу надбавки собі у зв'язку з роботою, яка передбачає доступ до державної таємниці, у нього відсутня дискреція, оскільки вказані норми є імперативними, а визначений законодавством розмір відповідної надбавки – фіксованим (без зазначення його граничних меж).

14.2. Щодо запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав (до розділу 7 Методичних рекомендацій)

Приклад 1. Спосіб повідомлення Національного агентства

 Особа надала Національному агентству оригінал договору про передачу в управління підприємств та/або корпоративних прав.

 Чи буде це порушенням вимог ч. 5 ст. 36 Закону?

 Так, це буде порушенням вимог ч. 5 ст. 36 Закону, але лише за умови, якщо такий договір не буде нотаріально посвідчений.

Нормативне регулювання:

 особи, зазначені у п. 1, п.п. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, призначені (обрані) на посаду, в одноденний термін після передачі в управління належних їм підприємств та корпоративних прав зобов'язані письмово повідомити про це Національне агентство із наданням нотаріально засвідченої копії укладеного договору (ч. 5 ст. 36 Закону).

Таким чином, Закон зобов'язує відповідних осіб надавати Національному агентству виключно нотаріально засвідчену копію укладеного договору управління майном про передачу в управління підприємств та/або корпоративних прав;

 договір управління майном укладається в письмовій формі (ч. 1 ст. 1031 ЦК).

Тобто ні Законом, ні цивільним законодавством не передбачено вимог щодо обов'язкового нотаріального посвідчення такого договору.

Водночас:

 нотаріуси вчиняють таку нотаріальну дію, як засвідчення вірності копій (фотокопій) документів і виписок з них (п. 10 ч. 1 ст. 34 Закону України «Про нотаріат»).

Зокрема, нотаріуси засвідчують вірність копій документів, виданих юридичними особами, за умови що ці документи не суперечать закону, мають юридичне значення і засвідчення вірності їх копій не заборонено законом.

Вірність копії документа, виданого фізичною особою, засвідчується у випадках, якщо справжність підпису фізичної особи на оригіналі цього документа засвідчена нотаріусом, посадовою особою органу місцевого самоврядування, посадовою особою консульської установи України, начальником установи виконання покарань (ст. 75 Закону України «Про нотаріат»).

Нотаріус, засвідчуючи вірність копії такого договору, засвідчує справжність підпису фізичних осіб на оригіналі цього документа.

Надання Національному агентству оригіналу договору управління майном, укладеного в простій письмовій формі (у якому справжність підпису фізичної особи ніким не засвідчена), не може прирівнюватися до нотаріально засвідченої копії такого договору.

Належним виконанням вимог ч. 5 ст. 36 Закону буде надання Національному агентству саме нотаріально засвідченої копії договору управління майном про передачу в управління підприємств та/або корпоративних прав або оригіналу такого договору, якщо він є нотаріально посвідченим.

Приклад 2. Порушення обмеження щодо суміщення з іншими видами діяльності у випадку непередачі в управління підприємств/корпоративних прав

 Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, після призначення (обрання) на посаду не виконала вимог ст. 36 Закону та не передала в установлений строк в управління іншій особі належні їй корпоративні права.

 Чи може така бездіяльність свідчити про порушення вимог ст. 25 Закону (обмеження щодо суміщення з іншими видами діяльності)?

 Ні, така бездіяльність не може свідчити про порушення вимог ст. 25 Закону.

Нормативне регулювання:

 законодавством України не передбачено заборони володіти корпоративними правами для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, однак встановлено обмеження їх реалізації;

- у п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону передбачено, що особам, зазначеним у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, заборонено займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики зі спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;
- у ч. 2 ст. 167 ГК визначено, що володіння корпоративними правами не вважається підприємництвом, але законом можуть бути встановлені обмеження для певних осіб щодо володіння ними та/або їх здійснення;
- одне з таких обмежень встановлено у п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону, згідно з якою особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що мають на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.

Встановлена заборона не поширюється на володіння та/або реалізацію особами, уповноваженими на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, решти правомочностей власника корпоративних прав, не пов'язаних з участю (членством) в управлінні поточною діяльністю господарського товариства.

- КС своїм рішенням від 13.03.2012 № 6-рп/2012 визнав таким, що відповідає Конституції України (є конституційним), положення п. 2 ч. 1 ст. 7 Закону України від 07.04.2011 № 3206-VI «Про засади запобігання і протидії корупції» (втратив чинність 01.09.2016), згідно з яким особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється входити до складу органу управління підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку, за винятком встановлення заборони вказаним особам брати участь у загальних зборах такого підприємства або організації.

Приклад 3. Господарська організація не здійснює діяльності

 Особа має корпоративні права в господарській організації, яка перебуває у процесі припинення та не здійснює господарської діяльності.

 Чи повинна така особа передавати в управління корпоративні права у разі призначення її на посаду державної служби?

 Так, особа повинна передати в управління корпоративні права у разі призначення її на посаду державної служби.

Нормативне регулювання:

 перебування господарської організації в процесі припинення не позбавляє особу корпоративних прав, зокрема права на отримання активів у разі ліквідації та права управління (ч. 1 ст. 167 ГК), оскільки учасники господарської організації можуть прийняти рішення (підлягає державній реєстрації згідно з ч. 11 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань») про скасування рішення про припинення юридичної особи.

Юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань запису про її припинення.

Приклад 4. Корпоративні права у керівника державного підприємства

 Керівник державного підприємства володіє корпоративними правами в господарському товаристві.

 Чи означає це, що у нього існує потенційний чи реальний конфлікт інтересів у зв'язку з наявністю таких корпоративних прав?

 Ні, не означає.

Нормативне регулювання:

 враховуючи визначення термінів, передбачених у ст. 1 Закону, ключовими ознаками конфлікту інтересів є наявність у особи службових (представницьких) повноважень та приватного інтересу (майнового чи

немайнового) і залежно від співвідношення вказаних ознак виникає потенційний або реальний конфлікт інтересів.

Приватний інтерес – це будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами.

Володіння керівником державного підприємства корпоративними правами в господарському товаристві свідчить про наявність у нього пов'язаного з цим приватного інтересу, проте не свідчить беззаперечно про наявність у нього як реального, так і потенційного конфлікту інтересів.

Приклад реального конфлікту інтересів. У державного підприємства виникла потреба в укладенні договору про надання певних послуг. У зв'язку з цим потенційні контрагенти подали керівнику державного підприємства свої пропозиції. Серед контрагентів є господарське товариство, в якому у керівника є корпоративні права. Якщо керівник державного підприємства буде розглядати пропозицію цього господарського товариства, у нього виникне реальний конфлікт інтересів.

Приклад потенційного конфлікту інтересів. Між державним підприємством та господарським товариством, в якому керівник державного підприємства має корпоративні права, існують договірні відносини. Водночас керівник державного підприємства має повноваження приймати рішення, вчиняти дії, що стосуються реалізації умов укладеного із цим господарським товариством договору.

Приклад 5. Дарування корпоративних прав членам сім'ї

 Державний службовець є засновником приватного підприємства.

 Чи може державний службовець подарувати приватне підприємство, засновником якого він є, члену сім'ї, враховуючи передбачену в ст. 36 Закону заборону щодо передачі в управління підприємств членам сім'ї?

 Так, може.

Нормативне регулювання:

- ➔ згідно зі ст. 36 Закону на осіб, зазначених у п. 1, п.п. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, у тому числі на державних службовців, покладено обов'язок протягом 60 днів після призначення (обрання) на посаду передати в управління іншій особі належні їм підприємства та корпоративні права. При цьому забороняється передавати в управління належні їм підприємства та корпоративні права на користь членів своєї сім'ї.

Якщо особа вирішила відчужити підприємство чи корпоративні права, вона не обмежена колом осіб, на користь яких можна зробити таке відчуження (продати, подарувати).

Відчуження підприємства чи корпоративних прав на користь членів сім'ї не позбавляє особу приватного інтересу, пов'язаного з відповідною юридичною особою, а тому в разі необхідності приймати рішення, вчиняти дії стосовно такої юридичної особи у державного службовця виникатиме конфлікт інтересів, який підлягає врегулюванню у встановленому порядку.

Приклад 6. Особа, яка повідомляє Національне агентство про передачу в управління корпоративних прав

 Особа передала корпоративні права в управління. Адвокат особи повідомив Національне агентство про здійснення такої передачі.

 Чи може адвокат особи, яка здійснила передачу корпоративних прав, повідомити Національне агентство про передачу на виконання вимог ч. 5 ст. 36 Закону?

 Ні, не може.

Нормативне регулювання:

- ➔ відповідно до ч. 5 ст. 36 Закону на осіб, зазначених у п. 1, п.п. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, покладено обов'язок в одноденний термін після передачі в управління належних їм підприємств та/або корпоративних прав письмово повідомити про це Національне агентство із наданням нотаріально засвідченої копії укладеного договору.

Отже, обов'язок інформувати про передачу належних особі підприємств та/або корпоративних прав впливає з її статусу як особи, уповноваженої на виконання функцій держави.

Згідно з положеннями ч. 1 ст. 237 ЦК представництвом є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє.

Водночас у ст. 36 Закону не передбачено можливості представництва та уповноваження представника на реалізацію обов'язків особи, уповноваженої на виконання функцій держави, у тому числі визначених у ч. 5 ст. 36 Закону, щодо відповідного інформування Національного агентства.

На виконання вимог ч. 5 ст. 36 Закону повідомити Національне агентство про передачу в управління корпоративних прав має власник корпоративних прав, який здійснив таку передачу.

Приклад 7. Особа є членом кооперативу

 Особа, будучи державним службовцем, є членом кооперативу.

 Чи повинен державний службовець передавати в управління свою частку в кооперативі?

 Ні, не повинен.

Нормативне регулювання:

 згідно зі ст. 36 Закону на осіб, зазначених у п. 1, п.п. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, у тому числі на державних службовців, покладено обов'язок протягом 60 днів після призначення (обрання) на посаду передати в управління іншій особі належні їм підприємства та корпоративні права.

Вищим органом управління кооперативу є загальні збори членів кооперативу. Під час вирішення питань, пов'язаних з управлінням кооперативу та які належать до компетенції загальних зборів членів кооперативу, кожний член кооперативу чи уповноважений кооперативу має один голос, і це право не може бути передано іншій особі (ст. 15 Закону України «Про кооперацію»).

Так, положення ст. 15 Закону України «Про кооперацію» забороняють іншим особам (крім членів кооперативу чи уповноважених кооперативу) брати участь у прийнятті загальними зборами рішень, в тому числі тим, яким відповідні права передані згідно з договором про передачу в управління корпоративних прав у відповідному кооперативі.

Враховуючи наведене, член кооперативу не може передати іншій особі (управителю) своє право брати участь в управлінні кооперативом, а відповідно передати в управління іншій особі свої корпоративні права ньому.

14.3. Щодо обмеження одержання подарунків (до розділу 8 Методичних рекомендацій)

Приклад 1

 Директор державного підприємства отримав від підлеглого, з яким товаришує, подарунок у негрошовій формі вартістю 1000 гривень.

 Чи буде це порушенням обмежень щодо одержання подарунків, передбачених ст. 23 Закону?

 Так, це буде вважатися порушенням вимог ст. 23 Закону.

Незалежно від суми подарунка вбачається порушення директором вимог ч. 1 ст. 23 Закону, оскільки дарувальник перебуває в підпорядкуванні обдаровуваного.

Якщо директор прийме рішення на користь підлеглого, від якого він отримав подарунок, таке рішення (відповідно до ч. 4 ст. 23 Закону) вважатиметься прийнятим в умовах конфлікту інтересів та підлягатиме скасуванню. Воно також може бути визнане незаконним у судовому порядку, а директор притягнутий до відповідальності за ст.ст. 172⁵, 172⁷ КУпАП.

Приклад 2

 Начальник відділу місцевої державної адміністрації отримав від своєї двоюрідної тітки гроші у подарунок у сумі 100 000 гривень.

 Чи буде це порушенням обмежень щодо одержання подарунків, передбачених ст. 23 Закону?

 Так, зважаючи на вартість подарунка та особу дарувальника.

Особи можуть приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність (ч. 2 ст. 23 Закону), крім заборонених подарунків (ч. 1 ст. 23 Закону), якщо вартість таких подарунків не перевищує 1 прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує 2 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.

Передбачене обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, зокрема, які даруються близькими особами.

Двоюрідна тітка не належить до категорії близьких осіб у розумінні Закону, що впливає з положення абз. 4 ч. 1 ст. 1 Закону.

Вартість такого подарунка перевищує дозволу.

У діях начальника відділу місцевої державної адміністрації вбачаються ознаки порушення обмежень, встановлених у ст. 23 Закону щодо одержання подарунків, що може свідчити про вчинення ним адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172⁵ КУпАП.

Приклад 3. Участь в освітньому заході за кошти третьої особи

 Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняна до неї особа, бере участь в освітньому заході за кошти третьої особи.

 Чи буде це порушенням обмеження щодо одержання подарунків, передбаченого ч. 2 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції»?

 За загальним правилом це не свідчитиме про порушення.

Нормативне врегулювання:

Участь особи безоплатно (за рахунок третіх осіб) в освітньому заході не буде порушенням обмежень щодо одержання подарунків, встановлених ст. 23 Закону, у випадках, коли така особа бере участь у ньому на підставі загальнодоступної знижки (п. 2 ч. 2 ст. 23 Закону).

Так, знижкою відповідно до Закону України «Про рекламу» (ст.1) є тимчасове зменшення ціни товару, яке надається покупцям (споживачам), а відповідно до Закону України «Про ціни і ціноутворення» (ст. 1) – зменшенням ціни товару виробником (постачальником) під час його продажу (реалізації).

Загальнодоступність передбачає, що такою знижкою можуть скористатися всі бажаючі.

Отже, участь в освітньому заході (що може передбачати оплату витрат на проїзд, харчування, проживання), який пропонується не індивідуально визначеній особі, а певному колу осіб, які відповідають критеріям для відбору (наприклад, за посадою – державні службовці) за рахунок надавача освітніх послуг, організатора або третьої особи (наприклад, громадської організації), не буде порушенням обмежень, передбачених ч. 2 ст. 23 Закону.

Водночас ст. 8 Закону України «Про освіту» передбачає, що особа реалізує своє право на освіту впродовж життя через формальну, неформальну та інформальну освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, та заохочує до здобуття освіти всіх видів.

Ст. 18 Закону України «Про освіту» визначає, що освіта дорослих, яка є складовою освіти впродовж життя, спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки.

Органи державної влади та місцевого самоврядування створюють умови для формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих.

Складниками освіти дорослих є, зокрема, професійне навчання працівників та курси перепідготовки та/або підвищення кваліфікації. За Законом України «Про професійний розвиток працівників» професійне навчання працівників є процесом цілеспрямованого формування у них спеціальних знань, розвиток необхідних навичок та вмінь, що дають змогу підвищувати продуктивність праці, максимально якісно виконувати функціональні обов'язки, освоювати нові види професійної діяльності, що включає первинну професійну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації працівників відповідно до потреб виробництва.

Курси підвищення кваліфікації проводяться для набуття здобувачем освіти нових компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань.

Крім того, професійний розвиток, що передбачає безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності та триває впродовж усього періоду його професійної діяльності, також є складником освіти дорослих (ч. 10 ст. 18 Закону України «Про освіту»).

Отримання освіти особою, уповноваженою на виконання функцій держави, прирівняною до неї особою, може здійснюватися шляхом направлення на професійне навчання, підвищення кваліфікації, в тому числі з метою безперервного професійного розвитку з оформленням роботодавцем відрядження або відпустки, на підставі відповідної заяви особи.

За ст. 12 Закону України «Про оплату праці» гарантії для працівників, зокрема оплата щорічних відпусток, для тих з них, які направляються для підвищення кваліфікації, а також гарантії та компенсації працівникам в разі службових відряджень встановлюються Кодексом законів про працю та іншими актами законодавства України. Такі гарантії та компенсації передбачені, зокрема, ст. ст. 121, 122 Кодексу законів про працю України.

! Рішення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняною до неї особою, під час виконання нею своїх службових повноважень стосовно особи (юридичної або фізичної), яка здійснила оплату освітнього заходу, вважатимуться такими, що прийняті в умовах конфлікту інтересів (ч. 4 ст. 23 Закону).

Приклад 4

✎ Особи, зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, беруть участь у заходах, пов'язаних з їх службовою діяльністю (симпозіумах, конференціях, семінарах, громадських слуханнях тощо), за рахунок організатора заходу (добові, проїзд, харчування, проживання).

? Чи буде це порушенням обмеження щодо отримання подарунків, передбаченого ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції»?

➔ Ні, за певних умов.

Подарунок – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової (абз. 10 ч. 1 ст. 1 Закону).

Отже, подарунком, зокрема, є послуга, яка одержана безоплатно.

Особи, зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, які беруть участь у заходах, пов'язаних з їх службовою діяльністю (симпозіумах, конференціях, семінарах, громадських слуханнях тощо), за рахунок організатора заходу фактично безоплатно отримують всі або частину послуг, пов'язаних з прибуттям та поверненням учасників заходу, послуг з розміщення їх для проживання у місці проведення заходу, послуг з харчування та інших послуг, які є необхідними для участі у відповідному заході.

Безоплатне отримання особами, зазначеними у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, вказаних послуг, не порушуватиме обмежень щодо отримання подарунків, передбачених ст. 23 Закону, за таких умов:

- ▶ захід, який відвідує особа, пов'язаний з її службовою діяльністю та компетенцією органу, у якому вона працює;
- ▶ вартість спожитих послуг сплачує організатор заходу;
- ▶ участь у заході здійснюється з оформленням службового відрядження.

14.4. Щодо обмеження зайняття іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (до розділу 9 Методичних рекомендацій)

Приклад 1. Державний службовець – ФОП

 Державний службовець зареєстрований як ФОП.

 Чи має місце порушення встановленої п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону заборони займатися підприємницькою діяльністю?

➔ Ні, якщо він фактично не займається підприємницькою діяльністю.

Нормативне регулювання:

- особам, зазначеним у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, заборонено займатися підприємницькою діяльністю;
- підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку (ст. 42 ГК);
- суб'єкт господарювання підлягає державній реєстрації як юридична особа чи ФОП у порядку, визначеному законом (ч. 1 ст. 58 ГК).

Державна реєстрація є лише передумовою для здійснення підприємницької діяльності та, власне, не свідчить про порушення вимог п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону. При цьому реєстрація ФОП та одночасно здійснення підприємницької діяльності особою, яка є державним службовцем, буде порушенням обмежень, встановлених у п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону, щодо заборони зайняття підприємницькою діяльністю.

Разом з тим рекомендуємо для виключення будь-яких підозр стосовно можливого порушення вимог щодо суміщення та сумісництва при перебуванні у статусі особи, уповноваженої на виконання функцій держави/місцевого самоврядування (п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону), припинити підприємницьку діяльність ФОП у порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

Приклад 2. Лікар за сумісництвом

 Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, працює лікарем у лікарні за сумісництвом.

 Чи має місце порушення встановленої п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону заборони займатися іншою оплачуваною діяльністю?

↪ Ні, якщо така особа відповідає кваліфікаційним вимогам та займається медичною практикою у закладі охорони здоров'я або у ФОП, що мають відповідну ліцензію.

Нормативне регулювання:

- ➔ медична практика як вид господарської діяльності підлягає ліцензуванню (п. 15 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності»);
- ➔ господарська діяльність з медичної практики є видом господарської діяльності у сфері охорони здоров'я, що провадиться закладами охорони здоров'я та фізичними особами-підприємцями з метою надання медичної допомоги та медичного обслуговування на підставі ліцензії (абз. 3 п. 4 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 285).
- ➔ У п. 24 вказаних ліцензійних умов передбачено обов'язкову укомплектованість такого суб'єкта господарювання фахівцями, які відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам, затвердженим Міністерством охорони здоров'я України.

Обмеження, встановлені у ч. 1 ст. 25 Закону, не поширюються на медичну практику, яку особа, що відповідає кваліфікаційним вимогам, як лікар здійснює в закладі охорони здоров'я або у ФОП, що мають відповідну ліцензію.

Приклад 3. Медична практика на підставі ліцензії

 Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, займається медичною практикою як ФОП на підставі відповідної ліцензії.

 Чи має місце порушення встановленої п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону заборони займатися підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю?

 Так, це порушення.

Нормативне регулювання:

- ➔ медична практика є одним із видів господарської діяльності (п. 15 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності»);
- ➔ господарська діяльність з медичної практики є видом господарської діяльності у сфері охорони здоров'я, що провадиться закладами охорони здоров'я та фізичними особами-підприємцями з метою надання

медичної допомоги та медичного обслуговування на підставі ліцензії (абз. 3 п. 4 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 285);

- особам заборонено займатися будь-якими видами підприємницької діяльності, у тому числі пов'язаними з наданням медичної допомоги та медичного обслуговування населенню (п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону).

Зайняття медичною практикою як одним із видів підприємницької діяльності є порушенням п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону. Виняток з обмеження, передбаченого п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону, щодо зайняття медичною практикою не поширюється на здійснення підприємницької діяльності.

Приклад 4. Продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом

 Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, здійснює продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом.

 Чи має місце порушення встановленої п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону заборони займатися підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю?

↪ Ні, за умови, що така електроенергія вироблена з енергії сонячного випромінювання та/або енергії вітру об'єктами електроенергетики (генеруючими установками) приватних домогосподарств, величина встановленої потужності яких не перевищує 50 кВт, а продаж такої електроенергії не містить ознак підприємницької діяльності.

Нормативне регулювання:

- побутовим споживачем є, зокрема, індивідуальний побутовий споживач – фізична особа, яка використовує електроенергію для забезпечення власних побутових потреб, що не включають професійну та/або господарську діяльність (п. 62 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про ринок електричної енергії»);
- генеруюча установка приватного домогосподарства – комплекс взаємопов'язаних устаткувань і споруд, призначених для виробництва електричної енергії, перетвореної з енергії сонячного випромінювання та/або енергії вітру, які встановлені в межах приватного домогосподар-

ства (п. 1.1.2 глави 1.1 розділу I Правил роздрібного ринку електричної енергії, затверджених постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 14.03.2018 № 312).

Відповідно до п. 5.5.2 глави 5.5 розділу V вказаних Правил побутовий споживач, зокрема, має право на:

- 1) встановлення у своєму приватному домогосподарстві генеруючої установки, призначеної для виробництва електричної енергії з енергії сонячного випромінювання та/або енергії вітру, встановлена потужність якої (-их) не перевищує встановлену відповідно до закону та дозволену до споживання відповідно до договору споживача про надання послуг з розділу (передачі) електричної енергії (та підтверджується паспортом точки розподілу (передачі) електричної енергії) зі споживачем, та на виробництво електричної енергії з такої установи без відповідної ліцензії;
- 2) продаж постачальнику універсальних послуг електроенергії, що вироблена генеруючою установкою приватного домогосподарства, встановлена потужність якої (-их) не перевищує потужність, встановлену відповідно до закону та дозволену до споживання відповідно до договору споживача про надання послуг з розділу (передачі) електричної енергії, за «зеленим» тарифом в обсязі, що перевищує місячне споживання електричної енергії такими приватними домогосподарствами;

Відповідно до ч. 1 ст. 58 Закону України «Про ринок електричної енергії» побутові споживачі у своїх приватних домогосподарствах мають право встановлювати генеруючі приватні установки, встановлена потужність яких не перевищує 50 кВт, призначені для виробництва електричної енергії з енергії сонячного випромінювання та/або енергії вітру.

➔ у ст. 319 ЦК встановлено, що власник володіє, користується та розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, що не суперечать закону. У цій статті також зазначено, що держава не втручається у здійснення власником права власності.

Тобто власник електроенергії, яка виробляється з альтернативних джерел енергії генеруючою установкою приватного домогосподарства, може самостійно розпоряджатися нею, продавати, використовувати тощо.

Продаж електричної енергії, що вироблена з енергії сонячного випромінювання та/або енергії вітру об'єктами електроенергетики (генеруючими установками) приватних домогосподарств, величина встановленої потужності яких не перевищує 50 кВт, не містить ознак підприємницької та іншої оплачуваної діяльності, а оплата за продаж електричної енергії, передбачена вказаними Правилами, має виключно заохочувальний характер і спрямована на стимулювання населення виробляти електроенергію за допомогою альтернативних джерел, розвиток якої є важливою соціально необхідною справою держави.

Приклад 5. Дохід від особистого селянського господарства

 Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, займається особистим селянським господарством і отримує дохід від реалізації надлишків сільськогосподарської продукції.

 Чи допустимо це з огляду на вимоги п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону в частині заборони займатися підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю?

 Так, оскільки ведення особистого селянського господарства з огляду на його мету, не є підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю.

Нормативне регулювання:

- особисте селянське господарство – це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму (ст. 1 Закону України «Про особисте селянське господарство»);
- водночас у цій статті визначено, що члени особистого селянського господарства здійснюють діяльність на свій розсуд і ризик у межах встановленого правового господарського порядку, дотримуючись вимог цього Закону, законів України та інших нормативно-правових актів. Діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не належить до підприємницької діяльності;

- ➔ члени особистого селянського господарства, зокрема, мають право реалізувати надлишки виробленої продукції на ринках, а також заготовельним, переробним підприємствам та організаціям, іншим юридичним і фізичним особам та вільно розпоряджатися належним майном, виробленою сільськогосподарською продукцією й продуктами її переробки (ст. 7 Закону України «Про особисте селянське господарство»);
- ➔ кожен має право володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41 Конституції України);
- ➔ продукцією, плодами та доходами є все те, що виробляється, добувається, одержується з речі або приноситься річчю. Продукція, плоди та доходи належать власникові речі, якщо інше не встановлено договором або законом (ст. 189 ЦК).

Приклад 6. Участь у діяльності фермерського господарства

 Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, бере участь у діяльності фермерського господарства як його член.

 Чи є це порушенням вимог п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону?

 Так, це порушення.

Нормативне регулювання:

- ➔ фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до Закону (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про фермерське господарство»);
- ➔ трудові відносини у фермерському господарстві базуються на основі праці його членів. Облік трудової діяльності у фермерському господарстві ведеться відповідно до законодавства України про працю (ч.ч. 1, 4 ст. 27 Закону України «Про фермерське господарство»).

Члени фермерського господарства одночасно займаються підприємницькою діяльністю і є працівниками фермерського господарства, а отже, здійснюють діяльність, за яку отримують дохід у вигляді частини прибутку фермерського господарства.

Відповідно, факт входження особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, до складу членів фермерського господарства, яке фактично здійснює свою діяльність, свідчатиме про зайняття нею підприємницькою діяльністю, а отже, є порушенням обмежень, установлених у п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону.

Приклад 7. Стажування для отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю

 Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, проходить стажування для отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю.

 Чи є це порушенням вимог п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону в частині заборони займатися підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю?

 Ні, це не є порушенням.

Нормативне регулювання:

- стажування полягає у перевірці готовності особи самостійно займатися адвокатською діяльністю та здійснюється у вільний від основної роботи час стажиста (ч.ч. 1, 2 ст. 10 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»);
- стажування не вважається виконанням трудової функції у межах договору трудового найму (п. 1.10 Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 01.06.2018 № 80).

Складання кваліфікаційного іспиту та проходження стажування для отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, якщо стажування здійснюватиметься без укладення договору трудового найму та на безоплатній основі, не є порушенням обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.

⚠ Водночас інші вимоги, встановлені Законом, дають підстави для застережень стосовно проходження стажування як стажиста адвоката особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а саме:

- ▶ за певних обставин стажування може спричинити виникнення у діяльності таких осіб конфлікту інтересів – ситуації, за якої відповідно до норм ст. 28 Закону такі особи зобов'язані вживати заходів для його запобігання та врегулювання (зокрема, йдеться про працівників правоохоронних органів, органів досудового розслідування та прокуратури);
- ▶ під час стажування має бути дотримана вимога ст. 43 Закону, згідно з якою не розголошується і не використовується в інший спосіб конфіденційна та інша інформація з обмеженим доступом, яка стала відома особам у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, крім випадків, встановлених законом.

Приклад 8. Отримання стипендії при проходженні спеціальної підготовки в Національній школі суддів України

✍ Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яка є кандидатом на посаду судді, проходить спеціальну підготовку в Національній школі суддів України з отриманням стипендії.

❓ Чи має місце порушення встановленої п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону заборони займатися підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю?

➡ Ні, це не є порушенням.

Нормативне регулювання:

- ➡ Національна школа суддів України є державною установою зі спеціальним статусом, яка забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів для судової системи та здійснює науково-дослідну діяльність (ст. 104 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»);
- ➡ за результатами спеціальної перевірки Вища кваліфікаційна комісія суддів України ухвалює рішення про направлення осіб, які відповідають встановленим до кандидата на посаду судді вимогам, для проходження спеціальної підготовки в Національній школі суддів України (ч. 3 ст. 74 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»);

- ➔ на період проходження кандидатом підготовки за ним зберігається основне місце роботи, виплачується стипендія в розмірі посадового окладу помічника судді місцевого суду. Строк проходження спеціальної підготовки в Національній школі суддів України зараховується до стажу професійної діяльності у сфері права (ч. 4 ст. 77 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Проходження спеціальної підготовки в Національній школі суддів України не є діяльністю, спрямованою на отримання доходу, і така діяльність не порушує обмежень, передбачених ст. 25 Закону.

Приклад 9. Отримання стипендії при здобутті освіти

 Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, отримує стипендію у зв'язку із здобуттям вищої освіти.

 Чи має місце порушення встановленої п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону заборони займатися підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю?

➔ Ні, це не є порушенням.

Нормативне регулювання:

- ➔ за ст. 53 Конституції України кожен має право на освіту. Право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видів, у тому числі шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та освіти дорослих (ч. 3 ст. 3 Закону України «Про освіту»);
- ➔ учасниками освітнього процесу є, у тому числі, здобувачі освіти (вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти), які мають право, зокрема, на забезпечення стипендіями у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (п. 8 ч. 1 ст. 1, ст.ст. 52, 53 Закону України «Про освіту»);
- ➔ здобувачам освіти за певними напрямками вищезазначений Закон гарантує також забезпечення місцями в гуртожитках, харчуванням, спеціальною формою, спортивним інвентарем, навчальним обладнанням;

- ➔ здобуття освіти не є діяльністю, спрямованою на отримання доходу, і така діяльність не порушує обмежень, передбачених ст. 25 Закону.

Приклад 10. Надання майна в оренду

 Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, надає належне їй на праві власності нерухоме майно в оренду.

 Чи є це порушенням встановлених п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону заборон у частині заборони займатися підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю України?

➔ Ні, якщо такі дії не містять ознак підприємницької діяльності.

Нормативне регулювання:

- ➔ відповідно до ч. 1 ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності;
- ➔ власник володіє, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. Держава не втручається у здійснення власником права власності (ст. 319 ЦК).

Передаючи своє майно в оренду, власник не здійснює «іншої оплачуваної діяльності», заборона на яку міститься у ст. 25 Закону, а лише реалізує своє право на розпорядження належним йому майном та отримує за це плату.

Приклад 11. Вхід до складу державної екзаменаційної комісії на платній основі

 Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, входить до складу державної екзаменаційної комісії закладу вищої освіти на платній основі.

 Чи це допускається, з урахуванням обмеження, передбаченого п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону в частині зайняття іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю України? Чи вважається діяльність у складі такої комісії викладацькою?

➔ Так, допускається.

Нормативне регулювання:

- ➔ складовою освітнього процесу у закладах вищої освіти є контрольні заходи (ч. 1 ст. 50 Закону України «Про вищу освіту»), у тому числі атестація здобувачів вищої освіти;
- ➔ атестація осіб, які здобувають ступінь молодшого бакалавра, бакалавра чи магістра, здійснюється екзаменаційною комісією, до складу якої можуть включатися представники роботодавців та їхніх об'єднань відповідно до положення про екзаменаційну комісію, затвердженого вченою радою закладу вищої освіти (наукової установи).

Заходи, визначені навчальним планом та спрямовані на забезпечення задоволення освітніх потреб здобувачів вищої освіти, проведення атестації, є частиною викладацької діяльності.

Приклад 12. Участь у проведенні зовнішнього незалежного оцінювання

✍ Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, бере участь у проведенні зовнішнього незалежного оцінювання.

? Чи є це порушенням вимог п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону в частині заборони займатися підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю?

➔ Ні, це не є порушенням.

Нормативне регулювання:

- ➔ у ч. 1 ст. 25 Закону міститься заборона для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, займатися іншою оплачуваною діяльністю, крім, зокрема, викладацькою;
- ➔ відповідно до ст. 1 Закону України «Про освіту» викладацька діяльність – це діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності забороне-

на законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору.

Викладацька діяльність у закладах освіти здійснюється на основі освітньої програми, одним з компонентів якої є контрольні заходи, спрямовані на визначення результатів навчання (ст. 1, ч. 8 ст. 12, ч. 2 ст. 33 Закону України «Про освіту», ч. 1 ст. 10 Закону України «Про повну загальну середню освіту»). Такі результати оцінюються шляхом державної підсумкової атестації, яка може здійснюватися, зокрема, у формі зовнішнього незалежного оцінювання, яке своєю чергою є одним з основних видів оцінювання результатів навчання учнів, які завершують здобуття базової чи профільної середньої освіти (ч. 2 ст. 17, ч. 1 ст. 47 Закону України «Про повну загальну середню освіту»).

У ст. 47 Закону України «Про освіту» передбачено, що зовнішнє незалежне оцінювання – це оцінювання результатів навчання, здобутих особою на певному рівні освіти.

Виходячи з системного аналізу положень вищезазначених Законів можна зробити висновок про те, що обов'язковою складовою освітнього процесу є заходи оцінювання результатів навчання учнів, які за своїм змістом є частиною викладацької діяльності.

До виконання робіт і надання послуг, пов'язаних з проведенням ЗНО, Українським центром оцінювання якості освіти та регіональними центрами оцінювання якості освіти залучаються педагогічні, наукові, науково-педагогічні працівники та інші фахівці. Відповідний механізм визначено Порядком залучення педагогічних, наукових, науково-педагогічних працівників та інших фахівців до проведення зовнішнього незалежного оцінювання, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 222.

➔ крім того, у п. 2 Положення про уповноважену особу Українського центру оцінювання якості освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 17.02.2015 № 156, передбачено, що добір уповноважених осіб здійснюють регіональні центри оцінювання якості освіти за наказом Українського центру оцінювання якості освіти з числа працівників Українського та регіональних центрів, місцевих органів управління освітою, педагогічних, науково-педагогічних працівників, які пройшли відповідний інструктаж.

З огляду на викладене, ЗНО є формою оцінювання результатів навчання учнів, яке своєю чергою є частиною викладацької діяльності, а отже,

участь у його проведенні осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не міститиме ознак порушення встановлених ст. 25 Закону обмежень.

Приклад 13. Депутат місцевої ради та посадова особа місцевого самоврядування одночасно

 Депутат міської ради обіймає посаду заступника міського голови чи працює на будь-якій іншій посаді в раді.

 Чи є це порушенням вимог п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону в частині заборони займатися підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю?

 Ні, це не є порушенням.

Нормативне регулювання:

- у ч. 1 ст. 25 Закону міститься заборона для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, займатися іншою оплачуваною діяльністю;
- вказане обмеження не поширюється на депутатів місцевих рад згідно з ч.2 ст. 25 Закону.

Водночас заступнику міського голови чи іншій посадовій особі місцевого самоврядування забороняється займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю.

Разом з тим депутатська діяльність не є оплачуваною діяльністю, тому одночасне перебування особи на посаді заступника міського голови чи іншій посаді в раді та у статусі депутата не є порушенням вимог ст. 25 Закону.

14.5. Щодо обмеження входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (до розділу 10 Методичних рекомендацій)

Приклад 1. Входження до складу правління громадського об'єднання

 Особа входить до складу правління чи інших виконавчих органів громадської організації чи громадської спілки.

 Чи є це порушенням вимог п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону?

 Ні, за умови, що перебування у складі зазначених органів не передбачатиме отримання матеріальної винагороди.

Нормативне регулювання:

 громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів (ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання»).

Громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка.

Громадське об'єднання може здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи або без такого статусу. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством, основною метою якого не є одержання прибутку.

Приклад 2. Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку

 Особа входить до складу органів об'єднання співвласників багатоквартирного будинку.

 Чи є це порушенням вимог п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону?

 Ні, за умови, що перебування у складі зазначених органів не передбачатиме отримання матеріальної винагороди.

Нормативне регулювання:

- ➔ об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (далі – об'єднання) – це юридична особа, створена власниками квартир та/або нежитлових приміщень багатоквартирного будинку для сприяння використанню їхнього власного майна та управління, утримання і використання спільного майна (ст. 1 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку»);
- ➔ об'єднання є неприбутковою організацією і не має на меті одержання прибутку для його розподілу між співвласниками (ч. 7 ст. 4 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку»).

Приклад 3. Учасник (засновник) благодійного фонду

 Особа входить до складу учасників (засновників) благодійного фонду та здійснює управління (керівництво) таким фондом.

 Чи є це порушенням вимог п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону?

➔ Ні, за умови, що така діяльність не буде оплачуваною.

Нормативне регулювання:

- ➔ благодійна організація – це юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», як основну мету її діяльності (ст. 1 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»).

Метою благодійних організацій не може бути одержання і розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних з ними осіб, а також серед працівників таких організацій (ч. 1 ст. 11 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»).

Також благодійні організації належать до переліку неприбуткових організацій (п.п. 133.4.6 п. 133.4 ст. 133 ПК).

Приклад 4. Вхідження до складу комісії з припинення юридичної особи

 Державний службовець відповідного державного органу входить до складу комісії з припинення юридичної особи (комісії з реорганізації,

ліквідаційної комісії) – суб'єкта господарювання, який належить до сфери управління такого державного органу.

? Чи є це порушенням вимог п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону в частині входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації?

➔ Ні, за умови, що така діяльність не буде оплачуваною (оплачуваність такої діяльності може свідчити про порушення п.1. ч. 1 ст. 25 Закону).

Нормативне регулювання:

- ➔ обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності поширюються на випадки, визначені п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;
- ➔ до комісії з припинення юридичної особи (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії) з моменту призначення переходять повноваження щодо управління справами юридичної особи (ч. 4 ст. 105 ЦК);
- ➔ виконання функцій комісії з припинення юридичної особи (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії) може бути покладено на орган управління юридичної особи (абз. 2 ч. 3 ст. 105 ЦК).

Комісія з припинення юридичної особи не є виконавчим чи контрольним органом юридичної особи, а тому входження державних службовців державного органу до складу комісії з припинення юридичної особи (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії) не є порушенням вимог п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону.

14.6. Щодо обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування (до розділу 11 Методичних рекомендацій)

Приклад 1

✎ Особа була державним інспектором відділу нагляду у металургії та машинобудуванні територіального органу Державної служби України з питань праці, що здійснює діяльність на території Запорізької області. Після припинення виконання функцій держави особа уклала трудовий договір із юридичною особою приватного права, яка здійснює діяльність

у сфері металургії на території м. Запоріжжя. До припинення виконання функцій держави особа участі у наглядових заходах стосовно зазначеного підприємства не брала.

? Чи має місце порушення обмеження, встановленого в п. 1 ч. 1 ст. 26 Закону, в частині укладенні трудових договорів з юридичними особами приватного права у вказаній ситуації?

➔ Ні, не має.

Відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» заходи державного нагляду (контролю) – це планові та позапланові заходи, які здійснюються у формі перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та в інших формах, визначених законом.

Порушення обмежень п. 1 ч. 1 ст. 26 Закону буде у разі фактичної реалізації безпосередньо особою, яка звільнилася, повноважень підрозділу, зокрема: здійснення перевірок, ревізій, оглядів, обстежень або вжиття інших заходів стосовно юридичної особи, з якою укладено трудовий договір, чи участь у підготовці або прийнятті відповідних рішень щодо такої юридичної особи.

Приклад 2

✎ Особа 1 працювала слідчим та розслідувала кримінальне провадження, де Особа 2 мала статус підозрюваного. Протягом року після звільнення з посади слідчого Особа 1 почала здійснювати захист Особи 2 (не представництво інтересів).

? Чи буде це порушенням обмеження, встановленого в п. 3 ч. 1 ст. 26 Закону щодо представлення інтересів особи у справах, в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності?

➔ Так, це буде порушенням.

Нормативне регулювання:

➔ Закон не визначає змісту представництва як діяльності, на здійснення якої ним встановлено обмеження.

Перелік справ, на представництво в яких зазначеним положенням Закону встановлено заборону, не є вичерпним, така діяльність не обмежується виключно окремими видами адвокатської діяльності й включає як представництво, що здійснюється відповідно до цивільного законодавства, так і різні види процесуального представництва;

➔ Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», виокремлюючи такі види адвокатської діяльності, як представництво та захист, у ст. 20 наділяє адвоката професійними правами, що є логічними для всіх видів адвокатської діяльності.

Адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, у тому числі з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій (ч. 4 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Отже, адвокатська діяльність незалежно від її виду (захист, представництво тощо) здійснюється від імені та в інтересах особи, якій надається правова допомога, та в обсязі, визначеному такою особою у договорі про надання правової допомоги.

Таким чином, обмеження, встановлені п. 3 ч. 1 ст. 26 Закону, поширюються на випадки здійснення захисту в справах, у яких іншою стороною є орган, в якому особа, що припинила виконання функцій держави, працювала на момент припинення відповідної діяльності.

Приклад 3

✎ Особа працювала прокурором. Протягом року після припинення відповідної діяльності ця особа почала здійснювати захист обвинуваченого у кримінальному провадженні. Водночас іншою стороною цього кримінального провадження є прокурор (згідно з вимогами КПК).

❓ Чи буде це порушенням обмеження, встановленого у п. 3 ч. 1 ст. 26 Закону щодо представлення інтересів особи у справах, в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності?

➔ Так, це буде порушенням.

Нормативне регулювання:

- ➔ згідно з п. 15 ч. 1 ст. 3 КПК прокурор – це особа, яка обіймає посаду, передбачену ст. 15 Закону України «Про прокуратуру», та діє у межах своїх повноважень і відповідно до п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК є стороною кримінального провадження з боку обвинувачення;
- ➔ прокурори в Україні мають єдиний статус, незалежно від місця прокуратури в системі прокуратури України чи адміністративної посади, яку прокурор обіймає у прокуратурі (ч. 2 ст. 15 Закону України «Про прокуратуру»);
- ➔ прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про прокуратуру»).

Систему прокуратури України (ч. 1 ст. 7 Закону України «Про прокуратуру») становлять:

- 1) Офіс Генерального прокурора;
- 2) обласні прокуратури;
- 3) окружні прокуратури;
- 4) Спеціалізована антикорупційна прокуратура.

На прокуратуру покладаються такі функції (ч. 1 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру»):

- ▶ підтримання державного обвинувачення в суді;
- ▶ представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом та главою 12 розділу III Цивільного процесуального кодексу України;
- ▶ нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- ▶ нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Функції прокуратури України здійснюються виключно прокурорами (ч. 1 ст. 5 Закону України «Про прокуратуру»).

Тобто прокурор, реалізуючи визначені повноваження у межах кримінального провадження (згідно зі ст. 36 КПК), є представником відповідного органу прокуратури та прокуратури загалом, на яку покладається реалізація у кримінальному провадженні вказаних функцій.

Приклад 4

 Особа звільнилася з Головного управління Пенсійного фонду України в Хмельницькій області та здійснює адвокатську діяльність. Протягом року після звільнення особа почала представляти інтереси позивача у справі, де відповідачем є Головне управління Пенсійного фонду України в Київській області.

 Чи порушуватиме особа обмеження, встановлене у п. 3 ч. 1 ст. 26 Закону щодо представлення інтересів особи у справах, в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності?

 Так, порушуватиме.

Нормативне регулювання:

 Пенсійний фонд України (далі – Фонд) є центральним органом виконавчої влади, який здійснює свої повноваження безпосередньо та через утворені в установленому порядку територіальні органи (відповідно до Положення про Пенсійний фонд України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.07.2014 № 280).

 Територіальними органами Фонду є:

- 1) головні управління Фонду в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі;
- 2) управління Фонду в районах, містах, районах у містах, а також об'єднані управління (відповідні положення затверджені постановою управління Пенсійного фонду України від 22.12.2014 № 28-2).

Головні управління Фонду підпорядковуються Фонду та разом із управліннями Фонду в районах, містах, районах у містах, а також об'єднаними управліннями, утворюють систему територіальних органів Фонду.

Кожен територіальний орган Фонду діє від його імені та реалізує його повноваження на певній території, а отже, в розумінні Закону є державним органом.

Зважаючи на викладене, у вказаній ситуації матиме місце порушення заборони, встановленої у п. 3 ч. 1 ст. 26 Закону.

Приклад 5

 Особа 1 звільнилася з територіального підрозділу головного управління Національної поліції в області й тепер займається адвокатською діяльністю. В рамках своєї адвокатської діяльності Особа 1 планує представляти інтереси Особи 2 у справі, де іншою стороною є територіальний підрозділ патрульної поліції.

 Чи має право Особа 1 представляти інтереси Особи 2?

 Ні, оскільки такими діями порушуватиме обмеження, встановлене в п. 3 ч. 1 ст. 26 Закону.

Нормативне регулювання:

 відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади. Національна поліція здійснює свої повноваження через центральний орган управління та утворені в установленому порядку територіальні (у тому числі міжрегіональні) органи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах (ч. 1 ст. 13, ч. 1 ст. 15 Закону України «Про Національну поліцію», п. 7 Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877).

Таким чином, територіальні та міжрегіональні органи поліції становлять єдину систему Національної поліції як центрального органу виконавчої влади (державного органу).

Передбачене у п. 3 ч. 1 ст. 26 Закону обмеження поширюватиметься на осіб, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, якщо при представленні ними інтересів будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах) другою стороною буде Національна поліція: центральний орган управління поліцією, територіальний чи міжрегіональний орган (їхній перелік визначено у ч.ч. 1 та 3 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію»).

14.7. Щодо обмеження спільної роботи близьких осіб (до розділу 12 Методичних рекомендацій)

Приклад 1. Головний спеціаліст і керівник органу

 Державний службовець працює на посаді головного спеціаліста в структурному підрозділі органу державної влади й безпосередньо підпорядковується керівнику відділу, в якому він працює. Керівником органу державної влади є рідний брат головного спеціаліста.

 Чи є це порушенням ст. 27 Закону?

 Так, це порушення ст. 27 Закону.

Нормативне регулювання:

 на державних службовців поширюються обмеження спільної роботи близьких осіб. Вони не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам (ст. 27 Закону).

Особи, які претендують на зайняття посад, зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб.

Враховуючи визначення поняття «пряме підпорядкування», відносини прямого підпорядкування існують не тільки між працівником та його безпосереднім керівником, а також між працівником та будь-яким його керівником, який має повноваження вирішувати питання (брати участь у вирішенні) прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням.

Головний спеціаліст відділу, який працює в структурному підрозділі органу державної влади, перебуває у прямому підпорядкуванні як у керівника відділу (свого безпосереднього керівника), так і у керівника органу державної влади, тобто свого рідного брата, який є близькою особою в розумінні ст. 1 Закону.

В описаній ситуації між головним спеціалістом та керівником органу, які є близькими особами, існують відносини прямого підпорядкування, що, враховуючи вимоги ст. 27 Закону, заборонено.

Приклад 2. Начальник районного управління освіти та директор школи

 Чоловік працює на посаді начальника районного управління освіти, а дружина є директором однієї зі шкіл цього району. Школа підпорядкована цьому управлінню освіти.

 Чи поширюється на таких осіб обмеження щодо спільної роботи близьких осіб, визначене у ст. 27 Закону, враховуючи те, що вони працюють не в одному органі (закладі)?

 Так, поширюється.

Для встановлення наявності відносин прямого підпорядкування визначальним є наявність у начальника районного управління освіти (чоловіка) повноважень вирішувати питання (брати участь у вирішенні питань) прийняття на роботу, звільнення з роботи директора школи (дружини), застосування до неї заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень, контролю за їх виконанням.

 Хоча в цьому випадку на директора школи (дружину) не поширюються вимоги ст. 27 Закону, разом з тим під відповідну заборону підпадає начальник районного управління освіти (її чоловік), отже, має бути вирішено питання щодо усунення прямого підпорядкування.

Приклад 3. Юридична та фактична адреси юридичної особи

 Державне підприємство-роботодавець має зареєстровану юридичну адресу у місті, а фактичне місце роботи особи на цьому підприємстві розташоване у сільському населеному пункті.

 Чи застосовуються вимоги ст. 27 Закону щодо обмеження спільної роботи близьких осіб у такому випадку?

 Ні, не застосовуються.

Обмеження спільної роботи близьких осіб не поширюються на осіб, які працюють у сільських населених пунктах (крім тих, що є районними центрами). У цьому випадку слід враховувати не юридичну адресу підприємства роботодавця, а місце фактичної роботи відповідної особи, що розташоване у сільському населеному пункті.

! Незважаючи на те, що відповідні особи не підпадають під дію обмеження щодо спільної роботи близьких осіб, визначеного у ст. 27 Закону, на особу, яка має у підпорядкуванні близьку особу, поширюються вимоги ст. 28 Закону щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Приклад 4. В.о. керівника структурного підрозділу та головний спеціаліст

✎ На особу, яка працює на посаді одного з керівників відділів самостійного структурного підрозділу, поклали виконання обов'язків керівника цього самостійного структурного підрозділу. На посаді головного спеціаліста іншого відділу цього ж структурного підрозділу працює її близька особа.

? Чи поширюватимуться на вказаних осіб передбачені у ст. 27 Закону обмеження спільної роботи близьких осіб?

➔ Залежить від підстави покладення виконання обов'язків (за вакантною посадою чи у разі тимчасового заміщення)

Нормативне регулювання:

- ➔ з метою уникнення під час правозастосування ст. 27 Закону колізій і двозначності, що виникають через відсутність на рівні закону понять «виконувач обов'язків» (в.о.), «тимчасово виконуючий обов'язки» (т.в.о.), необхідно визначити сфери застосування обмеження спільної роботи близьких осіб в умовах прямого підпорядкування;
- ➔ умовно осіб, які тимчасово виконують обов'язки на посаді, можна поділити на тих, що призначені для виконання обов'язків за вакантною посадою, і таких, які виконують обов'язки для заміщення тимчасово відсутнього працівника;
- ➔ так, призначення працівника виконувачем обов'язків на вакантну посаду не вважається тимчасовим заміщенням, оскільки таке призначення, по суті, є переведенням на іншу постійну роботу за погодженням між сторонами трудового договору, особа, призначена виконувачем обов'язків за вакантною посадою, відповідно до ст. 27 Закону не може мати у прямому підпорядкуванні близьких осіб;
- ➔ у разі виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника (відпустки, відрядження, тимчасова непрацездатність, підвищення кваліфікації тощо) заміщення вважається тимчасовим. Воно виникає у зв'язку із виробничою необхідністю або може бути пов'язане з розпорядчими

функціями, з правом підпису відповідних документів. У контексті такого тимчасового заміщення особи, які його здійснюють, не підпадають під дію обмеження спільної роботи близьких осіб, встановленого у ч. 1 ст. 27 Закону.

Водночас підпорядкування, яке виникає при виконанні обов'язків тимчасово відсутнього керівника, посада якого не є вакантною, хоча і є прямим та не створює підстав для поширення обмеження спільної роботи близьких осіб, проте такі особи зобов'язані дотримуватися вимог ст. 28 Закону щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Приклад 5. Начальник відділу міської ради та міський голова

 Особу призначили на посаду начальника відділу освіти міської ради. Водночас на посаді міського голови працює її двоюрідний брат. Вказані особи вважають, що їм можна працювати разом, оскільки у ст. 27 Закону передбачено, що її вимоги щодо заборони роботи у прямому підпорядкуванні близьких осіб не поширюються на осіб, якщо вони прямо підпорядковані один одному у зв'язку з набуттям одним із них статусу виборної особи.

 Чи можна вказаним особам працювати разом у такому випадку?

 Ні, не можна.

Нормативне регулювання:

- посадові особи місцевого самоврядування не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам (ч. 1 ст. 27 Закону);
- водночас у п. 2 абз. 3 ч. 1 ст. 27 Закону міститься виняток. Обмеження спільної роботи близьких осіб не поширюється на близьких осіб, які прямо підпорядковані одна одній у зв'язку з набуттям однією з них статусу виборної особи.

Ключовою ознакою цього винятку є момент набуття однією з близьких осіб статусу виборної особи, з яким пов'язано виникнення обмежень роботи близьких осіб, які прямо підпорядковані одна одній.

Так, у разі обрання однієї з близьких осіб на виборну керівну посаду, в той час як інша близька особа вже працює на іншій невиборній посаді в цьому самому органі, на них не поширюються обмеження роботи близьких осіб, які зазначені у ч. 1 ст. 27 Закону.

Водночас у разі, якщо після набуття однією з близьких осіб статусу виборної особи, інша близька особа претендує на посаду в цьому самому органі, на них поширюється обмеження роботи близьких осіб, оскільки статус виборної особи набуто до призначення близької особи на посаду.

В описаній ситуації на зазначених осіб поширюються вимоги ст. 27 Закону, оскільки особу призначили на посаду начальника відділу освіти міської ради після того, як її двоюрідного брата було обрано міським головою.

Голова Національного агентства
з питань запобігання корупції

Олександр НОВІКОВ

**Рекомендована форма повідомлення
безпосереднього керівника
про реальний/потенційний конфлікт інтересів**

Керівнику _____

_____

(ПІБ особи, яка повідомляє, посада)

_____

_____

**Повідомлення
про реальний/потенційний конфлікт інтересів**

(стисло викласти ситуацію, в якій виник реальний/потенційний конфлікт інтересів, зміст приватного інтересу, службові повноваження, під час виконання яких приватний інтерес впливає (може вплинути) на об'єктивність та неупередженість прийняття рішень, вчинення дій)

Додатки:

Дата

Підпис особи, яка повідомляє

**Рекомендована форма повідомлення
Національного агентства з питань запобігання корупції
про наявність реального/потенційного конфлікту інтересів
(якщо особа перебуває на посаді, яка не передбачає
наявності у неї безпосереднього керівника)**

1. Інформація про особу, яка повідомила про наявність реального, потенційного конфлікту інтересів: _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

2. Місце роботи особи: _____

(повне найменування органу державної влади або місцевого самоврядування,
юридичної особи публічного права тощо)

3. Посада, на яку призначено (обрано) особу: _____

4. Дата призначення (обрання) на посаду: _____

5. Перелік службових повноважень, під час виконання яких виник реальний чи потенційний конфлікт інтересів: _____

_____
_____

6. Інформація стосовно наявності реального, потенційного конфлікту інтересів: _____

(стисло викласти ситуацію, в якій виник реальний, потенційний конфлікт інтересів, а також

зміст приватного інтересу, що впливає на об'єктивність прийняття рішення)

7. Інформація про заходи, які вжито щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів (якщо такі заходи вживалися):

_____
_____
_____

Дата

Підпис особи, яка повідомляє

**Рекомендована форма повідомлення
Національного агентства з питань запобігання корупції
про передачу в управління підприємств
та/або корпоративних прав**

1. Інформація про особу, яка передала в управління належні їй підприємства та/або корпоративні права: _____

(прізвище, ім'я, по батькові, реєстраційний номер облікової картки платника податків (серія та номер паспорта громадянина України, якщо особа через свої релігійні переконання відмовилася від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків)

2. Посада, на яку призначено (обрано) особу, у зв'язку з чим здійснено передачу в управління належних їй підприємств та/або корпоративних прав: _____

3. Дата призначення (обрання) на посаду (з наданням копії організаційно-розпорядчого документа про призначення/обрання на посаду) _____

4. Дата передачі підприємств та/або корпоративних прав в управління: _____

5. Відомості про передані підприємства та/або корпоративні права: _____

(найменування переданого в управління підприємства, його організаційно-правова форма, код Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України, частка у статутному (складеному) капіталі підприємства, у грошовому та відсотковому вираженні, а у випадку, якщо це цінні папери, у тому числі акції, облігації, чеки, сертифікати, векселі, відомості стосовно виду цінного паперу, його емітента, дати набуття цінних паперів у власність, кількості та номінальної вартості цінних паперів)

6. Спосіб передачі підприємств та/або корпоративних прав в управління: _____

7. Інформація про особу, в управління якій передано підприємства та/або корпоративні права: _____

(прізвище, ім'я та по батькові, реєстраційний номер облікової картки платника податків (серія та номер паспорта громадянина України, якщо особа через свої релігійні переконання відмовилася від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків) особи, в управління якій передано підприємства та/або корпоративні права або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб- підприємців)

Додатки: _____

(нотаріально засвідчена копія укладеного договору, копії наказу про призначення (рішення про обрання) на посаду та установчих документів чи документів, що підтверджують наявність корпоративних прав)

Дата: _____

Підпис особи, яка повідомляє: _____

**Рекомендована форма звернення
до Національного агентства з питань запобігання корупції
з метою отримання роз'яснення у разі існування у особи
сумнівів щодо наявності/відсутності у неї
реального/потенційного конфлікту інтересів
(на підставі ч. 5 ст. 28 Закону України «Про запобігання корупції»)**

1. Інформація про особу, у якої наявні сумніви щодо наявності/відсутності у неї конфлікту інтересів: _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

2. Місце роботи особи: _____

(повне найменування органу державної влади або місцевого самоврядування, юридичної особи публічного права тощо)

3. Посада, яку займає особа (з наданням копії документа про призначення (обрання) на посаду: _____

4. Дата призначення (обрання) на посаду: _____

5. Перелік службових повноважень, при реалізації (можливості реалізації) яких виник сумнів щодо наявності/відсутності реального чи потенційного конфлікту інтересів: _____
_____
_____

6. Опис ситуації та обставин, при існуванні яких можлива наявність реального/потенційного конфлікту інтересів: _____
_____
_____

7. Додатки:

- Інформація про нормативно-правові акти та копії документів, якими визначаються правовий статус та структура органу, установи, організації, підприємства, де працює особа (реквізити нормативно-правового акту, якщо відповідні відомості містяться в нормативно-правовому акті, копію положення про орган, установу, статуту підприємства, штатного розпису, документу, яким визначається розподіл повноважень між керівництвом органу, установи, організації, підприємства, за наявності схематичного зображення організаційної підпорядкованості між структурними підрозділами, керівництвом);

- копії документів, які визначають повноваження особи, у якої існує сумнів щодо наявності у неї конфлікту інтересів (посадової інструкції, положення про структурний підрозділ, в якому особа працює, регламентів та інших документів, в яких можуть визначатися повноваження особи (доручень керівництва, документів про роботу комісії, робочої групи, до якої включено особу));

- якщо конфлікт інтересів зумовлений спільною роботою з іншим працівником (наприклад, дружні, родинні, неприязні стосунки тощо) копії посадової інструкції, положення про структурний підрозділ, в якому працює працівник, інші документи, які визначають повноваження такої особи.

Звертаємо увагу!

1) Незазначення всіх обставин та деталей ситуації, інформації щодо повноважень, які можуть бути реалізовані за посадою, щодо відносин, що зумовлюють приватний інтерес, унеможливорює надання обґрунтованого висновку про відсутність конфлікту інтересів;

2) Національне агентство надає висновок щодо наявності/відсутності конфлікту інтересів за результатами аналізу наданої особою інформації і у разі приховування, перекручення інформації, яка має значення для встановлення факту наявності/відсутності конфлікту інтересів, висновок Національного агентства за таких умов про відсутність конфлікту інтересів не може бути підставою для звільнення особи від відповідальності згідно з положеннями ч. 6 ст. 28 Закону України «Про запобігання корупції».

Дата

підпис особи

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ

Контакт-центр: +38 (044) 200-06-94
Адреса: м. Київ, бульвар Дружби Народів, 28
E-mail: info@nazk.gov.ua
Facebook: [NAZKgov](https://www.facebook.com/NAZKgov)